

Novikogude **KOOL**

10 . 1984

«GAUDEAMUS IX»
PÜHENDATUD KOMMUNISTLIKULE NOORSÕUHINGULE
VLADIMIR ILIITS LENINI NIME ANDMISE
60. AASTAPÄEVALE

NLKP KESKKOMITEES

NLKP Keskkomitee võttis vastu otsuse «Eesti NSV juhtiva kaadri osavõttust töötajate hulgas tehtavast poliitilisest kasvatustööst».

Otsuses märgitakse, et EKP Keskkomitee, parteikomiteed ja parteialgorganisatsioonid, täites partei XXVI kongressi, NLKP Keskkomitee 1983. a. juunipleenumi ning 1984. a. veebruari- ja aprillipleenumi otsuseid ning NLKP Keskkomitee peasekretäri seltsimees K. U. Tšernenko suuniseid, on suurendanud oma tähelepanu ideoloogilise tegevuse, poliitilise kasvatustöö vastu. Vabariigi parteiorganisatsioon teeb sihikindlat vastupropagandat, annab vastulöögi välismaa televisiooni ja raadio, tagurliku emigratsiooni ja klerikaalsete keskuste ideoloogilistele diversioonidele.

Töötajate hulgas tehtavas poliitilises töös tuginevad parteikomiteed laialdaselt juhtivale kaadrile. Partei-, nõukogude ja ametiühingutöötajad ning majandusjuhid võtavad aktiivselt osa NLKP ja Nõukogude riigi sise- ja välispoliitika selgitamisest ning elluviimisest, tagavad ideoloogilise, organiseerimis- ja majandustegevuse üha tihedama ühtsuse.

EKP Keskkomitee, vabariigi Ülemnõukogu Presiidiumi ja Ministrite Nõukogu juhtivad töötajad, partei linna- ja rajoonikomiteede esimesed sekretärid ning vabariigi ministrid esinevad regulaarselt pressikonverentsidel, ajakirjanduses, televisioonis ja raadios, informeerivad elanikke juhtimisorganite tegevusest ning vastavad küsimustele.

Nende osavõtul korraldatakse ühtseid poliitpäevi, ühiskondlik-poliitilisi loengusarju ning lahtise kirja päevi. Suurenenud on majandusjuhtide arv propagandistide, kõnelejate ja lektorite hulgas. Paljud neist juhivad agitkollektiive, majandushariduse nõukogusid ja rahvaülikoole ning kuuluvad ideoloogiakomisjonidesse. Parteikomiteed suurendavad nõudlikkust juhtiva kaadri suhtes inimeste kasvatamisel. Neis küsimustes praktiseeritakse vestlemisi ja kuulatakse ära aruandeid partei- ja tööliskoosolekutel, partei Keskkomitee ning linna- ja rajoonikomiteede büroo istungitel ja pleenumitel.

Juhtiva kaadri poliitiline kasvatustöö aitab arendada töötajate tootmisalast ja ühiskondlikku aktiivsust ning lahendada vabariigi ees seisvaid sotsiaalseid ja majanduslikke ülesandeid. Enamikus kollektiivides on tugevnenud distsipliin, vähenenud tööaja kaod ja kaadri voolavus. Täiustatakse agrotööstuskompleksi juhtimist. Edukalt täidetakse sotsialistlike kohustusi tööviljakuse üleplaaniliseks suurendamiseks ühe protsendi ja toodangu omahinna alandamiseks täiendavalt 0,5 protsendi võrra. Rahvatulu kasvutempo ületab viisaastaku ülesandeid.

Samas esineb parteiorganisatsioonide ja juhtiva kaadri tegevuses töötajate ideelis-poliitilisel kasvatamisel puudusi ja viitlaskmisi. Veel mitte kõik juhid ei käsita ideoloogiatööst osavõttu oma otsese kohustusena. Ei teostata tõhusat kontrolli nende ideelis-teoreetilise taseme tõstmise üle. Mõnedel juhtivatel töötajatel esineb administreerimist, isikliku tagasihoidlikkuse puudumist, upsakust, ametiseisundi kuritarvitamist.

Üksikud juhtivad töötajad ei pööra vajalikku tähelepanu patriootilisele ja internatsionalistlikule kasvatusel. Põhjalikult ei uurita rahvussuhete küsimusi ning internatsionalistliku teadvuse kujundamise probleeme. Mitte alati ei suhtuta vajaliku nõudlikkusega kommunistidesse, kes juhivad kultuuriasutusi ja loominguilisi liite, ega pärita neilt aru kirjandus- ja kunstiteoste ideelise ja kunstilise taseme suhtes.

Partei-, nõukogude, ametiühingu- ja komsomolitöötajad esinevad harva noorsooauditooriumide ees, kaubandus-, tootlustus-, teenindus- ja tervishoiukollektiivides, samuti elukohajärgselt. Effekantes ja vestlustes ning ajakirjanduses avaldatud sõnavõttudes jääb sageli vajaka konkreetsusest, veenvusest ja poliitilisest vahedusest. Mõned majandusjuhtidest propagandistid valmistuvad õppusteks ebarahuldavalt, teevad nende läbiviimise ülesandeks oma asetäitjatele. Ebaküllaldaselt kasutatakse individuaalse kasvatustöö meetodeid.

Mitte kõikjal ei kanta hoolt selle eest, et töötajate heaolu kasvuga kaasneks nende ideelis-kõlbelise ning kultuuritaseme tõus. Alahinnatakse sotsialistliku võistluse ning töö korraldamise ja stimuleerimise brigaadivormi kasvatuslikku efekti. Mitte kõik juhid ei suhtu suure vastutustundega riiklike plaanide ja kohustuste täitmisse, kõrgetootlikkuse tööks ja olmeks vajalike tingimuste loomisse. Esimese poolaasta jooksul rikkus iga kaheksas ettevõtte toodangu tarnimise lepinguid. Ei täideta tooraine ja materjalide kokkuhoiu ülesandeid. Viisaastaku algusest esineb mahajäämus liha ja piima kokkuostu alal. Äärmiselt aeglaselt arendatakse ettevõtete abimajandeid.

NLKP Keskkomitee kohustas EKP Keskkomiteed, linna- ja rajoonikomiteesid ning parteialgorganisatsioone kõrvaldama mainitud puudused. Otsuses märgitakse, et juhtiva kaadri organiseerimis- ja poliitiline tegevus peab täielikult vastama arenenud sotsialismi täiustamise ülesannetele, partei XXVI kongressi ja NLKP Keskkomitee 1983. a. juunipleenumi ning 1984. a. veebruari- ja aprillipleenumi otsustele. On tähtis, et rahvahulkades tehtava igapäevase poliitilise töö leninlik stiil ja traditsioonid saaksid kõigi astmete juhtide sisemiseks vajaduseks. Juhtivad töötajad on kutsutud väsimatult tihendama partei sidemeid rahvaga, kasvatama mitte üksnes sõnade, vaid ka tegudega: ladusa töökorralduse, inimeste eest konkreetse hoolitsemise, isikliku eeskuju ja moraalse palega.

Parteikomiteed, parteialgorganisatsioonid ja juhtiv kaader on kohustatud oskuslikult kasutama organiseerimis- ja ideoloogiatöö vahendite, vormide ja meetodite rikkalikku arsenalit töökollektiiv-

vide mobiliseerimiseks tootmise igakülgsel intensiivistamisele, teaduslik-tehnilise progressi kiirendamisele ning toitlus- ja energiaprogrammi realiseerimisele. Vaja on suurendada tähelepanu tarbekaupade tootmise ja teenindussfääri laiendamise, korteritingimuste parandamise ning elanike meditsiinilise ja kultuurialase teenindamise küsimuste vastu.

Pidada vabariigi parteiorganisatsiooni tähtsaimaks ülesandeks töötajate klassikasvatuse tõhustamist. On vaja saavutada, et rahvahulkades tehtava poliitilise töö sisu täielikumalt vastaks inimeste teadvuse ja hariduse tõusvale tasemele. Sügavalt ja leidlikult tuleb selgitada partei majandus- ja sotsiaalpoliitikat ning veenvalt propageerida sotsialistliku elulaadi eeliseid. Tuleb kujukalt näidata, et eesti rahva ajalooline saatuse on lahutamatu seotud Nõukogude riigi arenemise ja tugevnemisega. Vaja on argumenteeritult paljastada Nõukogude-vastaste ideoloogiakeskuste laimavad väljamõeldised, anda vääriline vastulöök demagoogidele ja irisejatele.

Propagandat ja agitatsiooni tuleb teha arvestades konkreetseid tingimusi ja elanikkonna eri gruppide iseärasusi. Pidevalt on vaja hoolitseda noorsoo ideelise, tööalase ja kõlbelise karastamise eest, tema sõjalis-patriootliku kasvatamise eest. Tuleb suurendada parteilist mõju teadus- ja kunstiharitlaskonnale ning aktiivsemalt kaasata teadus- ja kultuuritegelasi massilisse poliitilisse töösse.

EKP Keskkomitee, linna- ja rajoonikomiteed, parteialgorganisatsioonid ning juhtiv kaader peab parandama töötajate kasvatamist nõukogude patriotismi ja sotsialistliku internatsionalismi vaimus. Neil eesmärkidel tuleb ulatuslikult ära kasutada valmistumist nõukogude rahva poolt Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäevaks ja vabariigi hitlerlikust fašismist vabastamise 40. aastapäevaks. Juhtiv kaader on kohustatud järjekindlalt omandama majandus- ja kasvatustegevuse kogemusi, mida on saadud teistes liiduvabariikides, ning elanikele laialdasemalt tutvustama NSV Liidu rahvaste paljurahvuselise kultuuri saavutusi.

Vabariigi parteikomiteed ja parteialgorganisatsioonid peavad suurendama juhtiva kaadri vastutust partei otsuste tingimatu elluviimise eest, töötajate hulgas tehtavast poliitilisest tööst isikliku osavõtu eest ja majandustegevuse kasvatuslike tulemuste eest. Tuleb lähtuda sellest, et juhi usalduslikud ja siirad suhted alluvatega võivad välja kujuneda üksnes siis, kui nad näevad temas asjalikkuse, parteilise printsiipaalsuse, aususe ja korralikkuse eeskujut.

Kaadripoliitikas tuleb kõrvalekalduvatult ellu viia partei seisukohta usalduse ja nõudlikkuse ühitamise suhtes ning arendada kriitikat ja enesekriitikat. Vaja on vabaneda algatusvõimetustest ja distsiplineerimatust töötajatest, kellel on V. I. Lenini määratluse järgi «kalduvus asendada tegu diskussiooniga ja tööd — lobisemisega». Tuleb laiendada oskustöölise kaadri ettevalmistamist põhielanikkonna hulgas ja tugevdada paljurahvuselisi kollektiive.

EKP Keskkomiteele ja parteikomiteedele on tehtud ülesandeks järjekindlalt täiustada juhtivate töötajate ideelis-teoreetilist õpet ning kujundada neis kõrge poliitiline kultuur, uut tüüpi majanduslik mõtlemine. Selleks paremini ära kasutada kõrgemate parteikoolide, marksismi-leninismi ülikoolide ja täienduskursuste võimalusi.

Tuleb tõsta partei linna- ja rajoonikomiteede esimeste sekretäride vastutust partei- ja majandusaktiivi koolide töö eest. Õpet on vaja lähendada kuulajate ühiskondliku praktika vajadustele, õpetada neile juhtimise ja poliitilise kasvatuse efektiivseid meetodeid ning pedagoogika, sotsiaalpsühholoogia ja sotsioloogia aluseid. On vaja kaadrit operatiivselt informeerida partei poliitika aktuaalsetes küsimustes.

NLKP Keskkomitee rõhutas, et juhtivale kaadrile kuulub tähtis osa NSV Liidu töökollektiivide seaduse elluviimises ja sotsialistliku demokraatia edasiarendamises. Juhtiv kaader on kohustatud pidevalt toetuma ühiskondlikele organisatsioonidele, kuulda võtma tööliiskeskonnast tulevat sõna, õppima rahvahulkadelt ja nendega nõu pidama, arvestama asjalikke ettepanekuid ja kriitilisi märkusi ning taotlema nende täielikku realiseerimist. Vääramatult tuleb kõikjal ja kõiges kinnistada sotsiaalse õigluse põhimõtet, tähelepanelikult läbi vaadata kirjad, palved ja kaebused ning korraldada töötajate vastuvõtmist neile sobival ajal.

EKP Keskkomiteel, parteikomiteedel, parteialgorganisatsioonidel ja juhtival kaadril on vaja hoo- gustada võitlust hulgigaansuse ja joomarlusega, sotsialistliku omandi riisumise, ahnitsemise ja muude õiguserikkumistega.

Ajalehtede, ajakirjade, raadio ja televisiooni toimetused peavad süstemaatiliselt üldistama ja propageerima töötajate klassilise, patriootilise ja internatsionalistliku kasvatuse kogemusi, kõnelema juhtiva töötaja kui partei ja riigi usaldusisiku mitmekülgsest tootmisalasest ja ühiskondlikust tegevusest; avama sotsiaalses, majanduslikus ja ideoloogilises tegevuses esinevate puuduste põhjused ning printsiipaalselt kritiseerima negatiivseid ilminguid.

NSVL Plaani- ja Raadiokomitee, NSVL Rahandusministeeriumile, NSVL Sideministeeriumile ja NSVL Tele- Raadiokomiteele on tehtud ülesandeks osutada vabariigile abi massiteabe ja propagandavahendite materiaalse baasi tugevdamises.

EESTIMAA KOMMUNISTLIKU PARTEI KESKKOMITEE PLEENUM

21. augustil toimus Tallinnas Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee XV pleenum.

Sellest võtsid osa partei rajoonikomiteede esimesed sekretärid, linnade ja rajoonide täitevkomiteede esimehed, ministriumide ja muude keskasutuste juhid, kes ei kuulu EKP Keskkomitee koosseisu, ideoloogiaküsimustega tegelevad partei linna ja rajoonikomiteede sekretärid, komsomoli linna ja rajoonikomiteede esimesed sekretärid, ametiühingute harukondlike vabariiklike komiteede esimehed, suurte tööstusettevõtete ja koondiste direktorid ja parteiorganisatsioonide sekretärid, grupp ideoloogiaasutuste ja loominguliste liitude juhte, kõrgkoolide rektorid, ministriumide ja muude keskasutuste parteiorganisatsioonide sekretärid, EKP Keskkomitee aparaadi, Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi, Eesti NSV Ministrite Nõukogu, Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu, ELKNÜ Keskkomitee ja Eesti NSV Rahvakontrolli Komitee vastutavad töötajad, ajakirjanduse, televisiooni ja raadio esindajad.

Pleenum arutas küsimusi:

1. Vabariigi parteiorganisatsiooni ülesannetest NLKP Keskkomitee otsuse «Eesti NSV juhtiva kaadri osavõtust töötajate hulgas tehtavast poliitilisest kasvatus tööst» täitmisel.

2. EKP Tallinna Linnakomitee tööst parteiorganisatsioonide tegevuse stiili ja meetodite täiustamisel, lähtudes NLKP Keskkomitee otsustest ning NLKP Keskkomitee peasekretäri seltsimees K. U. Tšernenko seisukohtadest ja suunistest.

Esimeses päevakorraküsimuses pidas ettekande NLKP Keskkomitee liige, EKP Keskkomitee esimene sekretär K. VAINO.

Ettekande arutamises võtsid osa partei Tallinna linnakomitee sekretär A. VELLAMAA, partei Tartu linnakomitee esimene sekretär E.-A. SILLARI, Tallinna Ehitustrusti ehitusvalitsuse nr. 4 krohvijate brigadir V. MÖNZU, Paide rajooni «9. Mai» kolhoosi esimees E. LIEBERG, partei Narva linnakomitee esimene sekretär V. TŠETVERGOV, Eesti NSV Riikliku Televisiooni- ja Raadiokomitee esimees A. KULLASTE, EKP Keskkomitee büroo liige, Eesti NSV Ametiühingute Nõukogu esimees N. JOHANSON, tootmiskoondise «Norma» parteikomitee sekretär H.-M. ULVIK, puuvillakombinaadi «Kreenholmi Manufaktuur» direktor O. KLUŠIN, Eesti NSV Kinoliidu juhatuse esimene sekretär K. KIISK, Eesti NSV haridusminister E. GRETŠKINA, partei Haapsalu rajoonikomitee esimene sekretär E. PEEK, partei Tallinna Oktoobri rajoonikomitee esimene sekretär A. INGERMAN ja EKP Keskkomitee büroo liikmekandidaat, ELKNÜ Keskkomitee esimene sekretär D. VISNAPUU.

Teises päevakorraküsimuses pidas ettekande EKP Keskkomitee büroo liikmekandidaat, partei Tallinna linnakomitee esimene sekretär M. PEDAK.

Ettekande põhjal toimunud läbirääkimistel võtsid sõna partei Tallinna Lenini rajoonikomitee esimene sekretär S.-A. VILLO, tootmiskoondise «Talleks» Tallinna Ekskavaatoritehase treialite brigadir V. Liiv, Eesti NSV kohaliku tööstuse minister V. VESKIVÄLI ja Eesti NSV Riikliku Töökomitee esimees V. KONSTANTINOV.

Lõppsõnaga esines sm. K. VAINO.

Pleenum võttis arutusel olnud küsimustes vastu asjakohased otsused.

Pleenumist võttis osa ja kõneles NLKP Keskkomitee propagandaosakonna juhataja asetäitja P. SLEZKO.

(ETA)

Nõukogude Kool

10 . 1984

- 1 NLKP Keskkomitees ●
3 Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee pleenum ●

PARTEI OTSUSED ELLU

- 6 A. TÖKK Koolireform ja lapsevanemad ●
8 K. REI Koolikomsomol ja koolireform ●
13 M. RUKMANE Homse inimese kujundamise nimel ●
16 K. KESKÜLA Koolireform ja EÕM ●

KOOLIJUHI VEERUD

- 19 J. EESIK Koolitööle objektiivse hinnangu andmiseks vajaliku info kogumine ●
23 Meie intervjuu ●

KASVATUSTEEMADEL

- 27 H. RAUK Õpilaste töövõime arendamise pedagoogilisi aspekte ●
33 M. JÕGI Õpilaste töökasvatus lähemale tootmistööle ●
35 A. TAVIT Vanematekodu osa laste abieluks ettevalmistamisel ●

PSÜHHOLOOGIAVEERUD

- 38 Ü. LAIDVEE Konfliktid lapsed lasteaias vanemas rühmas ●

ÕPPETUND, ÕPPEKABINET

- 42 V. SOOMETS Loova isiksuse arendamise võimalusi probleemõppe kaudu ●
44 I. PEIL 8. ja 9. klassi ülesannetest XXXI vabariiklikul füüsikaolümpiaadil ●

KOOLIEELNE KASVATUS

- 46 A. SAAR Tunnetusprotsesside iseärasustest rollimängus ●

AJALOO LEHEKÜLGEDELT

- 48 L. ANDRESEN 300 aastat esimeste õpetajate ettevalmistamisest Eestis ●

KOOLIMUUSIKA

- 50 A. SAAR Külalõunanaabritel ●
51 Kroonika ●

HILJA RAUK,
L. Pärna nim. Tallinna 42. keskkooli direktor.
Lõpetanud Haapsalu Pedagoogilise Kooli 1950., TRÜ ajaloo- ja keeleteaduskonna ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetaja kutsega 1967. aastal. Töötanud Kärkla ja Tallinna 10. keskkoolis õpetajana ning õppealajuhatajana, Tallinna Eriinternaatkoolis direktorina, 1973. aastast praegusel töökojal. NSV Liidu haridustöö eesrindlane 1979., Eesti NSV teeneiline õpetaja 1981. aastast.

JÜRI EESIK,
Nuia keskkooli direktori
asetäitja õppealal.
Lõpetanud Juuru kesk-
kooli 1961., E. Vilde nim.
Tallinna Pedagoogilise
Instituudi füüsika ja üld-
tehniliste distsipliinde
erialal 1969. aastal.
Töötanud Järvakandi
keskkoolis õpetajana
ja direktorina, Nuia
keskkoolis õpetajana,
1980. aastast praegusel
töökohal.

Fotod
TÕNU KALLE ja
TIIT KOHA

EESTI NSV HARIDUSMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI XLII AASTAKÄIK

TOIMETUSE KOLLEGIUM:

A. EGLON, V. EKSTA (toimetaja asetäitja), **F. KUPP**
(vastutav sekretär), **E. LAANVEE, L. LIIVA, O. NILSON,**
J. ORN, V. RATASSEPP, H. RAUK, K. REI, H. ROOTS
(toimetaja asetäitja), **J. SEPP** (toimetaja), **I. UNT.**

Keeletoimetaja **M. RANDE**

Kunstiline toimetaja **M. OLEP**

Tehniline toimetaja **O. LEIDMAA**

- 1 В Центральном Комитете КПСС ●
3 Пленум Центрального Комитета КПЭ ●

РЕШЕНИЯ ПАРТИИ — В ЖИЗНЬ

- 6 **А. ТЮКК.** Школьная реформа и родители ●
8 **К. РЕЙ.** Школьная комсомольская организация и
школьная реформа ●
13 **М. РУКМАНЕ.** Во имя формирования будущего
человека ●
16 **К. КЕСКЮЛА.** Школьная реформа и ЭДШ ●

КОЛОНКА ДИРЕКТОРА ШКОЛЫ

- 19 **Ю. ЭЭЗИК.** Сбор необходимой информации для
объективной оценки школьной работы ●
23 Наше интервью

НА ТЕМЫ ВОСПИТАНИЯ

- 27 **Х. РАУК.** Педагогические аспекты развития спо-
собностей учащихся к труду ●
33 **М. ЙЫГИ.** Трудовое воспитание учащихся — ближе
к производительному труду ●
35 **А. ТАВИТ.** Роль дома в подготовке детей к семейной
жизни ●

КОЛОНКА ПСИХОЛОГА

- 38 **Ю. ЛАЙДВЕЭ.** Конфликтные дети в старшей группе
детского сада ●

УРОК, КАБИНЕТ

- 42 **В. СООМЕТС.** Возможности развития творческой
личности через проблемное обучение ●
44 **И. ПЕЙЛЬ.** Задачи по физике для учащихся VIII и
IX классов на XXXI республиканской олимпиаде ●

ДОШКОЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ

- 46 **А. СААР.** Об особенностях познавательных процес-
сов в ролевой игре ●

СТРАНИЦЫ ИСТОРИИ

- 48 **Л. АНДРЕЗЕН.** 300 лет со времени начала под-
готовки первых учителей в Эстонии ●

ШКОЛЬНАЯ МУЗЫКА

- 50 **А. СААР.** В гостях у наших соседей ●
51 Хроника ●

Koolireform ja lapsevanemad

ALBERT TÜKK,
Eesti NSV haridusministri ase-
täitja

Koolireformi elluviimine toob märkimisväärselt uut kogu õppe-kasvatustöösse. Vastavalt paljudele uutele suunistele tuleb korraldada ka pedagoogilist propagandat. Küllap on kasvatustöös häid tulemusi loota siis, kui kool ja kodu käivad käsikäes. Rõõmustab asjaolu, et viimasel ajal on lastevanemate osavõtt mitmesuguste pedagoogilise propaganda vormidest tunduvalt elavnenud. Eriti laiahaardeliseks on muutunud pedagoogika rahvaülikoolide töö. Aasta-aastalt on kasvanud kuulajate arv ja praegu küünib see juba 100 000-ni. Mitmekesisuvad õppetöö vormid. Haridusorganid, koolid, koolivälised ja koolieelsed lasteasutused on pidevalt otsinud uusi teid pedagoogiliste teadmiste viimisel lastevanemateni. Õppeplaanid ja -programmid on muutunud elulähedasemaks. Neisse on lülitatud aktuaalseid päevasündmusi. Kõikides rahvaülikoolides toimusid möödunud õppeaastal õppused, kus arutati NLKP Keskkomitee pleenumite materjale, eriti neid, mis olid seotud koolireformiga. Paljudes kohtades toimusid lisaõppused, kus selgitati koolireformi põhimõtteid, kohtuti haridusjuhtide ja teiste elualade töötajatega. Pedagoogika rahvaülikoolide õppegrupid töötasid peaaegu kõikide üldhariduskoolide, paljude koolieelsete lasteasutuste ja haridusosakondade juures.

Erilist tähelepanu pöörati NLKP Keskkomitee 1983. a. juunipleenumi ja 1984. a. aprillipleenumi materjalide tundmaõppimisele. Rõhuasetus oli õpilaste kõlbelise ja töökasvatuse küsimustel. Käsitleti ka kutsesuunitluse ja õiguskasvatuse probleeme. Paljudes Tallinna Mererajooni koolides toimusid õppeaasta lõpul filmide vaatamised koos aruteludega, korraldati õpilastööde näitusi ja kontserte. See tõmbas kaasa rohkem kesk- ja vanema kooliea lastevanemaid, kes muidu on pedagoogilise propaganda suhtes passiivsemad. 6. keskkoolis toimus konverents tee-

mal «Kuidas kasvatada lastes ausust, tõe- ja tööarmastust». 42. keskkoolis korraldati lastevanemate ettepanekute ja arvamuste teadasaamiseks ankeetküsitlus.

Tartu linna rahvaülikoolide õppustel esinesid sagedamini koolide direktorid H. Raik, J. Vene, V. Nešpanov, T. Kerstna jt., samuti ka direktorite asetäitjad. See tõstis huvi õppuste vastu, rikastas neid konkreetsete koolielu probleemidega.

Narva linna üldhariduskoolide metoodikakabinetides on rajatud lastevanemate nurk, kus on välja pandud vastav kirjandus ja muud soovitusel, näit. õpetajatelt lastevanematele, arstidelt lastevanematele, õpilase päevarežiim, õpilaste vihikute näitus. On vormistatud stend «Teile, lastevanemad». Enam kui kunagi varem pööratakse tähelepanu individuaalsele tööle lastevanematega, eriti nende lastevanematega, kellel on raskusi koduse kasvatusena. Nende perekondade šeffideks on partei-, töö- ja sõjaveteranid. Elukogenud inimeste soovitusel on tulnud kasuks nii mõnelegi lapsevanemale.

Pärnu linna pedagoogika rahvaülikoolides käsitleti ulatuslikult teemat «40 aastat võidust». See kajastus ka lastevanemate lektoriumi töös. Koolieelsetes lasteasutustes õnnestusid paremini loengud ja praktilised õppused laste tööalase kasvatusena, mängust ja mänguvõimalustest, samuti vanemate osast lastele mänguvõimaluste loomisel kodus.

Seoses Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäevaga ja Valga linna 400. juubeliga viidi Valga rajooni pedagoogika rahvaülikoolide õpperühmades läbi mitmesuguseid temaatilisi üritusi ja kohtumisi sõjaveteranidega. Regulaarselt tutvustati kuulajaid rahvusvahelise elu probleemidega. Arutluse all olid teemad: «Perekonna osa laste vaba aja veetmisel», «Kutsevalik ja lapsevanema osa selles», «Töökasvatuse koolis ja kodus», «Kes on võitlev ateist». Enamikus koolides toimusid loengud looduskaitsealaste teadmiste rikastamiseks, mõeldi ka ilutunde ja loodusearmastuse kasvatamisele lastes. Valga 2. 8-kl. koolis toimus konverents teemal «Aktiivse eluhoiaku ja ühiskondlik-kõlbeliste väärtushinnangute kujundamine», Lüllemäe 8-kl. koolis teemal «Ideelis-poliitiline kasvatus õppeprotsessis». Hästi õnnestusid emade ja isade päevad. Need üritused olid emotsionaalsed ja kaasakiskuvad. Oli organiseeritud õpilastööde näitusi, õpilaste esinemisi, millest võtsid osa ka šeffmajandi direktor ja parteialgorganisatsiooni sekretär. Tugevnesid koolide sidemed ettevõtete ja majanditega. Koolieelsetes lasteasutustes on ülekaalus olnud praktilised õppused. Suuremate ürituste korraldamises on osalenud ka kohalikud kultuuriasutused ja raamatukogud.

Hiiumaa rajooni Kärkla linna lasteasutuste ühendatud õppegrupis õnnestusid paremini praktikumid, kus lapsevanemad ise tegid

eelnevalt läbi lastele õpetatava.

Harju rajooni Kehra ja Turba keskkoolis ja Aruküla 8-kl. koolis töötasid õigusalasel rahvaulikooli grupid lastevanematele. Õigusalasid teemasid tuleks võtta ka teiste rahvaulikoolide programmidesse, seda enam, et osa õpilasi paneb toime õiguserikkumisi ja kuritegusid.

Kingissepa rajooni üldhariduskoolides ja lasteasutustes pöörati enam tähelepanu 6-aastaste laste vanemate teadmiste täiendamisele. Praktikumis õpetati neid valmistama 6-a. klasside vajalikke mänguasju. Nii valmistati Salme algkoolis käpiknukke, õmmeldi arsti- ja juuksurimänguks kitleid. Orissaare keskkoolis õnnestus igati temaatiline õhtu «Sulle, ema, vanaema, tädi!». Oli õpilaste kontsert, laste joonistuste näitus, toimus raamatute müük, ühiselt vaadati multfilme ja mängiti. Lümända lastepäevakodus peeti praktiline õppus laste sünnipäevalaua katmise kohta, organiseeriti ühine spordipäev koos lastevanematega, tehti kokkuvõtte sellest, kuidas edeneb vene keele õpetamine lasteaias. Orissaare lastepäevakodus toimuvad lahtiste uste päevad, kus iga vanem võib jälgida oma lapse osavõttu ja tegevust tundides ning tema käitumist teistega võrrelda. Meeldiv on tõdeda seda, et vene keele õpetamine on lasteaias tõepoolest väga mänguline ning lapsed tunnist igati haaratud.

Viljandi 1. keskkoolis korraldati «lahtiste uste nädal», kus lastevanemad külastasid tunde, tutvusid parimate vihikutega ja õpilaste käsitööde näitusega, toimus konverents õiguskasvatusest.

Pärnu rajoonis töötasid mõned pedagoogika rahvaulikooli grupid majandite juures. Selle õppevormi kaudu loodi häid sidemeid majanditega ning jõuti lähemale igale lastevanemale. Seda võib öelda eriti Varbla 8-kl. kooli, Audru keskkooli ja Are 8-kl. kooli kohta. Hea on koostöö majanditega ka Tori 8-kl. koolil, kus viidi läbi konverents kasvatuskõnnimustes. Oiderma lastepäevakodu õppegrupp töötas samuti käsikäes majandi ametiühingukomiteega. Hea korralduse ja organiseerimise poolest on tuntud Are 8-kl. kooli perekonnaõhtud, ekskursioonid koos kooli ja majandirahvaga. Huvi äratamiseks pedagoogiliste teadmiste vastu tuleb kasutada kõiki õppevorme.

Põlva rajoonis töötasid mõõdnud õppeaastal esmakordselt kõikide rajooni keskkoolide (Ahja, Kanepi, Põlva, Räpina, Värsk) vanemate klasside õpilastele juriidilise rahvaulikooli õppegrupid. Põhilisteks lektoriteks olid siin täitevkomitee siseasjade osakonna, prokuratuuri, kohtu töötajad, kes analüüsisid noorukite kuritegevust, selle tekke põhjusi ning järelevalvetust. Järelevalveta ja õiguserikkumistele kalduvad õpilased võeti arvele ja töö nende vanematega on eraldi planeeritud.

Tartu rajoonis on hakatud tööd lastevanematega üha rohkem tegema diferentseeritult. Elvas korraldati õnnestunud õppusi noortele emadele-isadele. Murdealiste laste vanematele peeti loenguid õiguskasvatusest, peatuti esteetilistel ja kõlbelistel probleemidel. Osa vestlusi toimus kohvilaua juures. Eriti meeldisid kuulajatele kohtumised arstide, juristide, kõrgkoolide õppejõudude ja ka oma rajooni koolide direktoritega. Head kontaktid on Tartu rajooni pedagoogika rahvaulikoolidel Jõgeva rajooniga. Toimusid sõpruskohtumised, külastati õppetunde, kuulati ettekandeid, võisteldi spordis, isetegevuses, välklettude väljaandmises. Räägiti õpilaste eluhoiakust, suhtlemisuskusest, nende iseseisvuse tundmaõppimisest.

Paide rajoonis on saanud eluõiguse tööeesrindlaste austamine. Väätša 8-kl. koolis korraldatakse iga õppeaasta algul töökuulsuse päev, kus on külalisteks majandi eesrindlased. Uuritakse ordenikandjatest lapsevanemate või vanavanemate elu ja tööd. Vastavasisulisel materjalil (mappe) kasutatakse ka õppekasvatustöös õpilastega. Traditsiooniks on muutunud perekonnapäevad, kus peale loengute, ettekannete tehakse ühiselt sporti, kuulatakse kontserte, vaadatakse näitusi nii õpilaste kui ka lastevanemate käsitöödest. Eriti paistavad silma Türi ja Paide 3. keskkool, Laupa, Väätša, Koigi, Retla 8-kl. kool, kusjuures ürituste ettevalmistamistest võtavad aktiivselt osa lastevanemad ise.

Jõgeva rajooni pedagoogika rahvaulikoolide töö pühendati töökasvatusele ja kutsevalikule. Rahvaulikooli nõukogu liikmed kontrollisid õppetööd, üldistasid parimaid kogemusi ning levitasid neid.

Võru rajoonis olid mõõdnud õppeaastal tähelepanu keskmes õpilaste kõlbelise, õiguse ja töökasvatuse küsimused. Käsitleti ka ideoloogilise võitluse teravnemise ja rahu säilitamise probleeme. Huvi pedagoogiliste teadmiste vastu tõusis tunduvalt tänu õppevormide mitmekesisumisele.

Rapla rajooni pedagoogika rahvaulikooli õppegruppides otsiti efektiivsemaid töövorme. Eluõiguse on saanud vestlusringid. Oskuslikult organiseeritud väikestes õppegruppides on vestlus väga tulemusrikas. Edukalt kasutati seda töövormi Kehtna, Hagudi, Raikküla, Valtu koolis. On üsna tavaline, et aegsasti enne õppuse algust tehakse teatavaks arutamisele tulev probleemistik, antakse kirjanduse loetelu, jaotatakse kuulajate individuaalseid ülesandeid. Seetõttu on õppuste kulg elav ja aktiivne.

Vestlusringe korraldatakse ka Kohtla-Järve rajooni pedagoogika rahvaulikoolide õppegruppides. Loengutel kuuldu arutatakse läbi vestlusringis, kus aktiivselt osaletakse. Ära tuleks märkida Püssi keskkooli. Võime tödeda, et pedagoogilise propaganda kaudu lastevanemateni jõudnud ideed ja mõtted on tulnud kasuks kooli, kodu ja üldsuse sidemete

tugevdamisele. Selles avaldubki pedagoogilise propaganda efektiivsus.

Kahjuks ei ole kõik lapsevanemad (neid on iga kooli piirkonnas), kellele laste kasvatamisega raskusi, kaasatud pedagoogilise propaganda mõjusfääri.

Tösis abi annavad ühingu «Teadus» organisatsioonid, seda eriti loengulise töö korraldamisel, lektorite saamisel. Koos on läbi viidud ka muid üritusi. Võilandi rajooni pedagoogika rahvaülikooli nõukogu ja ühing «Teadus» kuulutasid välja konkursi loengutekstide saamiseks. Kaheksale parimale autorile anti rahaline preemia. Tekstid paljundatakse ja neid on võimalik ka mujal kasutada.

Rajoonide ja linnade pedagoogika rahvaülikoolide nõukogude istungitel on tehtud kokkuvõtteid pedagoogika rahvaülikoolide ülevaatuse I etapist. 1985. a. kevadel tehakse lõppkokkuvõtte. On otsustatud veelgi paremustada tööd lastevanematega, et üheskoos ellu viia need ülesanded, mida seab meie ette koolireform. Pärast koolireformi põhisuundade heakskiitmist on ilmunud mitmeid partei ja valitsuse määrusi selle vahetuks elluviimiseks. Ka neid tuleb uuel, 1984/85. õppeaastal lastevanematele tutvustada.

Keskseks jäävad ikkagi töökasvatuse (-õpetuse) ning kutsevaliku probleemid. Õpilane peab koolist ja kodust kaasa saama kõik selle, mis tal elus ja töös tarvis läheb. Seda nii kooli õppeprogrammide kui klassi- ja koolivälise tegevuse kaudu. Pidevalt kasvab noore inimese kujundamisel perekonna roll ja vastutus. Töötagem uuel õppeaastal veelgi paremini pedagoogilise propaganda tegemisel ja efektiivsemaks muutmisel! Pedagoogilised teadmised on tarvilikud igale lapsevanemale.

Koolikomsomol ja koolireform

KERSTI REI,
ELKNÜ Keskkomitee sekretär

Eelmine õppeaasta oli sündmusterikas. Tähistasime komsomoli 65. sünnipäeva, möödus 60 aastat komsomolile ja pioneeriorganisatsioonile V. I. Lenini nime omistamisest. Need tähtpäevad andsid tooni kõigile meie ettevõtmistele. Meeldejäävaks kujunesid ENSV pioneeride XIV kokkutulek Rannal, ülevabariigilised pioneerilõkked 19. mail, vabariiklik kõnevõistlus teemal «Mina — kommunistlik noor», komsomolikuulsuse nädalad, kohtumised endiste ja praeguste komsomolitöötajatega. Valmistas rõõmu see, et meie vabariigi pioneer Marrit Gerretz kanti aktiivse pioneeritöö ja eduka esinemise eest rahvusvahelisel noorte interpretide konkursil V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Pioneeriorganisatsiooni aaraamatusse. Edukalt esindasid meie vabariigi pioneeriperet «Pionerskaja Pravda» üleliidulistel suusavõistlustel Tallinna 28. 8-kl. kooli ja Võru 3. 8-kl. kooli õpilased jt.

Uue õppeaasta esimene koolikell on kõlanud, andes stardi ka komsomoliaastale. NLKP Keskkomitee, ÜLKNÜ ja ELKNÜ Keskkomitee viimastel pleenumitel on olnud tähelepanu keskmes õppiv noorsugu, eelkõige komsomoliorganisatsioonide tegevus. On räägitud meie töös esinevatest puudujääkidest ning püstitatud ülesanded nende kõrvaldamiseks, välja töötatud ja ELKNÜ Keskkomitee IX pleenumil vastu võetud kompleksne ürituste plaan aastateks 1984—1990, rõhuasetusega õppimise ja töösse kommunistliku suhtumise kasvatamisele, ühiskondlik-poliitilise aktiivsuse arendamisele, distsipliini, kohuse- ja vastutustunde, kõrge käitumiskultuuri kasvatamisele.

Juba suvisel tööperioodil alustati ja septembris jätkus pleenumite materjalide tundmaõppimine, üksikasjalik selgitamine komsomoliorganisatsioonides.

Koolireformi põhisuundades on öeldud: «Tuleb otsustavalt tõsta komsomoli- ja pioneeriorganisatsioonide autoriteeti, nende osa õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel, mitte lubada nende juhtimises formalismi, üleorganiseeritust ja pisiasjadeni hooldamist.»

On püütud kokku lugeda komsomolitöö erinevaid töösuundi, neid on üle 180. Ja tuleb tunnistada, et sellest tingituna tehakse paljudes tööloikudes tööd pinnapealselt, ei suudeta üles leida olulisemat.

Selleks komsomoliaastaks oleme püüdnud töös koolikomsomoliga paljude tööloikude hulga välja tuua kuus põhisuunda, mis antud momendil on eriti aktuaalsed ja nõuavad lahendamist.

■ Oma töös peavad komsomoliorganisatsioonid juhinduma ÜLKNÜ Keskkomitee V pleenumil ÜLKNÜ Keskkomitee I sekretäri V. Mišini öeldud mõttest, et peamine tee püstitatud ülesannete lahendamisel käib läbi inimese, tema teadvuse, veendumuste ja kodanikuhoiaku. Just selle järgi, kuidas me oleme jõudnud iga üksiku noore inimeseni, hinnatakse komsomoliorganisatsiooni tegevuse tulemuslikkust. Tuleb aga tunnistada, et seda me ei ole suutnud seni täielikult saavutada. Sellest tulenevalt on vaja esikohale seada koolide komsomoliorganisatsioonide töö õpilaste ettevalmistamisel ÜLKNÜ-sse astumiseks, mõelda vastuvõtu pidulikkusele. Sellesse on kätketud komsomoliorganisatsiooni töö edasise edu pant.

Meie vabariigi igast 10 keskkooliõpilasest kuulub ÜLKNÜ ridadesse kaheksa. Näitaja iseenesest ei ole halb, kuid samas on nende hulgas juhuslikke noori, kes ei vääri kommunistliku noore nime. Kahjuks pole harvad juhtumid, kus komsomoli astutakse ettevalmistamatult, kampaania korras.

Igas koolis töötab poliitring ja arvukalt poliitinformaatoreid, paberid ja tabelid ei anna põhjust laituseks. Aga vastused küsimustele komsomoli vastuvõtul näitavad sageli, et ei osata eraldada olulist ebaolulisest, ei olda kursis kõige aktuaalsemate küsimustega. Tihti piirdub poliitkoolide (ringide) töö ainult komplekteerimisega. Sageli minnakse kergema vastupanu teed, kutsutakse kohale lektor, kuulatakse tema esinemine ära ning loetakse sellega küsimus lahendatuks. Rohkem soovitate praktikat, kus õpilased ise oma eakaaslastele esinevad. Oskuslikult kasutatakse kooli lektoreid Kuusalu keskkoolis. Lektorite gruppi kuuluvad peaaegu kõik abiturientid, kes regulaarselt viivad nooremates klassides läbi poliitinformatsioone. Kasu üritusest on mõlemapoolne — vajalikku selgitust saavad kuulajad, areneb lektori vestlemisoskus. Seniest rohkem peame suunama õpilasi jälgima massikommunikatsioonivahendite kaudu edastatavat teavet. Ringi «Meie Leninlik Komsomol» juhtimine tuleks üsaldada tublimatele õpetajatele-kommunistlikele noortele.

Kõigi komsomoliorganisatsioonide ees seisab ülesanne:

□ võtta iga tulevase kommunistliku noore, poliitinformaatori-lektori ettevalmistamine oma tähelepanu keskmesse.

□ jõuda nii kaugemale, et koos komsomolipiletiga saaks noor ka esimese komsomoliüles-

ande, komsomolikomitees aga kuulataks pidevalt aruandeid nende täitmisest.

Toome veel kord eeskujuks Kunda 1. keskkooli, kus on meie vabariigi tublimad noorarmeelased, isetegevuslased, komsomolitöös öeldakse juhtiv sõna Rakvere rajoonis. Tänu aastatepikkusele viljakale koostööle juhtkonna ja komsomolikomitee vahel on leninlikule arvestusele osatud leida kindel koht komsomolielus, võimetekohane ja asjalik rakendus igale kommunistlikule noorele.

ELKNÜ Keskkomitee bürool kuulati ära ja kiideti heaks Aseri keskkooli komsomoliorganisatsiooni töö õpilaste ideelis-poliitilisel kasvatamisel. Positiivne kogemus on avaldatud metoodilistes materjalides.

On vaja saavutada, et õpilased mõistaksid: komsomolikoosolek on kõrgeim komsomoliorgan koolis, mille kaudu realiseeruvad kõige vahetumalt demokraatliku tsentralismi põhimõtted. Siin on oma sõna öelda meil, komsomolitöötajatel ning kõikidel pedagoogidel. Ei ole harv nähe, kui õpilasi kohustatakse koosolekule tulema. Korda peavad seal klassivälise töö organisaatorid, klassijuhatajad — mitte aga need, kes tegelikult seda peaksid tegema — õpilased. Sõnavõttud pole jälgitava, sest neid loetakse paberilt silmi tõstmata. Kelle järgi peaksid õpilased joonduma? Ei ole harvad täiskasvanutegi koosolekud, kus kõneleja räägib auditoriumi tunnetamata. Saalisolijad aga loevad lehti, lobisevad ning suur osa lahkub esimesel vaheajal.

Me võime võtta vastu palju otsuseid koolikomsomoli töö parandamise kohta, kuid kui me ei vii neid oskuslikult õpilasteni, ei õpeta neid seniseid vajakajäämisi mõistma ja vältima, jäävad otsused ainult sõnadeks. Analüüsides aruande- ja valimiskoosolekute otsuseid, tekib küsimus, kelle jaoks need on koostatud? Üldsõnalised, ei kohusta kedagi millekski. Meie ülesanne on jõuda selleni, et iga kommunistlik noor koosolekult lahkudes teaks, mida tal tuleb teha, et aidata kaasa vastuvõetud otsuse täitmiseks. Ainult ühiste jõududega, ühiste printsiipialsete nõudmistega saame kinnikiilutud vankri veerema.

Väga tahaks, et õpilastel tekiks oma kooli tunne, arusaam, et komsomoli- ja pioneerielu meeldejäätavaks, sisukamaks muutmine sõltub meist endast. Vaid vähesed vabariikliku komsomoliaktiivi laagris Kose-Lükatil osalenud oskasid välja tuua ainult nende kooli komsomoliperele omaseid üritusi. Panna alus komsomolitraditsioonidele — see on eelkõige komsomolikomiteede ülesanne. Olgu see kooli komsomolialajool toa avamine, tõrvikutega teatejooks komsomoli aastapäeval komsomolikomitee auhindadele, lõikuspidu sügisel jne. Igal juhul peab see olema oodatud üritus.

■ Teine küsimus, millel tahaksin peatuda, on töökasvatus. ELKNÜ Keskkomitee IX pleenumil analüüsiti põhjalikult komsomoliorganisatsioonide osa töökasvatuse organiseerimisel. Paljudel komsomolikomiteedel

puudub autoriteet, nad ei osale õpilaste ühis-kasuliku töö organiseerimisel. Kohtumisel koolide komsomolisekretäridega vahetult enne üleliidulisele seminarile sõitu vastasid pooled neist küsimusele «Kes on laupäevakute, suur-puhastuste organiseerijad koolis?» — «Õpe-tajad». Vähe oli koole, kus see oli komsomolikomitee ja malevanõukogu ülesanne. Puu-dusid kindlad tööobjektid.

Näeme siin ainult ühte lahendust: komsomolikomiteedel tuleb õppeaasta algul kinnit-tada igale klassile tööobjekt, lähtudes oma kooli ja majandi vajadustest. Selle leidmisel ning töö organiseerimisel, kutsemeisterlikku-sele kaasaaitamisel saavad palju ära teha baasettevõtete, majandite noored — pedagoogiliste rühmade liikmed. Meil on palju näi-teid, kus noored teevad tõsist tööd oma šeff-koolidega. Pedagoogiliste rühmade elujõuli-sest tegevusest võime rääkida Luunja kesk-koolis, Narva 3. 8-kl. koolis, Mustla kesk-koolis, Tallinna 25. keskkoolis ja mitmel pool mujal. Kuid mitte kõikides koolides ei tööta pedagoogilised rühmad ning nende koolide loetelu tuleks palju pikem.

Oktoobrikuus korraldatakse üleliiduline pe-dagoogiliste rühmade nädal, mille käigus tu-leb leida aega ühise laua taha istumiseks — šeffettevõtte-majandi, kooli komsomoliko-mitee ning pedagoogilise kollektiivi esinda-jatel, et üheskoos konkreetselt paika panna, mida on vaja teha, arutada, kuhu on vaja rühma- ja ringijuhte, teha tööplaan, pidada meeles tublimaid.

Meie partei ja valitsus kannavad suurt hoolt haridussüsteemi materiaalbaasi tugevdamise eest. Koolimajade, pioneeriasutuste, laste spordirajatiste püstitamiseks ja korrashoiuks kulutatakse tohtuid vahendeid. Paraku on komsomol partei suurejooneliste kavade elluviimisest tihti kõrvale jäänud. Samas aga otsime noortele võimalusi ÜKT tegemiseks, kurdame, et pole tööd.

Palju on pioneerinõukogu- ja komsomoli-pleenumitel kohtumistel pedagoogidega rää-gitud pioneerimajade muutmistest rajooni pio-neeritöö keskuseks. Senisest rohkem tuleb lei-da võimalusi õpilaste haaramiseks ringidesse jne. Hoopis vähem on analüüsitud pioneeri-majade materiaalbaasi. Ometi on olukord nor-maalsest kaugel. Ei saa nimetada pioneeri-majaks kahte-kolme ruumi, nagu on Jõgeval, Harju rajoonis ja mujalgi, kui majas pole ühtegi korralikku saali ürituste korralda-miseks ka kõige väiksemale aktiivile.

Koolireformi põhisuundades on rõhutatud koostöö vajadust kõigi nõukogude-, majan-dus-, ametiühingu- ja komsomoliorganite vahel, kooli ja töökollektiivide koordineeritud tegevust koolireformi elluviimisel. Pioneeri-majade olukorra parandamine on üks esimes-test ülesannetest, mis tuleb ühiselt lahendada. Siin saaksid palju ära teha ka kommunist-likud noored. Küsimusele, kui mitme linna ja rajooni komsomoliorganisatsioonid on võt-

nud pioneerimajade remondi, juurdeehituse ning miks mitte ka ehitamise oma šeffluse alla, saab vastata: praegustel andmetel ainult ELKNU Kalinini Rajooni Komitee.

Eri põlvkondade kommunistlike noorte pi-dulikul kohtumisel ELKNU Keskkomitees ÜLKNÜ 65. aastapäeva eelõhtul ütles Andres Ojasoo: «Iga põlvkond peaks endast oma ko-dupaika midagi jätma — mõne rajatise, mõne pargi, mõne allee.» Tema ja Järvesuu poisid jätsid Leevaku.

See, mida jätab järele tänane noor, sõltub komsomoli- ja haridusorganitest, initi-siatiivist, pealehakkamisest. Oskusest koos erinevate organitega lahendada eriti pakilisi küsimusi. Praegushetkel on probleemiks noorte vaba aja veetmise võimalused. Tuleb teha kõik, et pioneerimajad muutuksid kooli-välise tegevuse keskuseks.

■ Kodu, kooli ja üldsuse ühiste jõupingu-tuste tulemusena peab lapsest kasvama terve, aus, ühiskondlikult aktiivne, ühesõnaga — täisväärtuslik inimene. Et need jõupingutused alati vilja ei kannu, sellest räägivad paraku ikka veel esinev kõlbeline vildakus, julmus, jõhkрус, õiguserikkumised. Kuigi mitmed as-jaomased organisatsioonid on vastu võtnud otsuseid ja kompleksplaan, tundub siiski, et nende täitmisele pole siiani täie tõsidu-sega asutud, vastuvõetud dokumentide sisu tihtipeale ei jõuagi nende täitjateni. Millega muidu seletada, et kõige lihtsamatki nõuet — peale 22. 00 (suvel 23. 00) ei tohi alaealised enam väljas viibida — ei tea ega täida paljud lapsevanemad ja õpilased. Paljud ignoreeri-vad seda teadlikult. Töö lastevanematega on tagaplaanile jäänud.

Kujunegu reeglik, et komsomoliorganisat-sioon reageerib igale kõrvalekaldumisele normist, mõistab eksliku käitumise printsiipi-aalselt hukka. Iga õpilase väära käitumist arutatagu eelkõige klassi komsomolikoosole-kul, rühmakoondusel, koolikomitees või malevanõukogus, alles seejärel õppenõukogus. Koo-li komsomolikomitee peaks kaaluma kõiki või-malusi eakaaslaste haaramiseks konkreetse tegevusega. Peame aga alati meeles pidama seda, et kui meie ettevõtmised ei aita kujun-dada sihikindlust, printsiipiaalsust, ausust teiste inimeste vastu, hea ja halva eristamist, kui puudub emotsionaalsus, siis pole neid mõtet korraldada. Tuleb esiplaanile seada mit-te ürituste rohkus, vaid nende ideoloogilis-emotsionaalne kvaliteet. Komsomolikomitee peaks senisest aktiivsemalt osalema kõiges selles, mis puudutab õppimist, käitumist, ellu-suhtumist.

■ Eduka komsomolitöö aluseks on hästi kor-raldatud tegevus oktoobrilaste ja pioneeride-ga. Meie vabariigi ligi 48 000 oktoobrilast ja 86 000 pioneeri on tulevased kommunist-likud noored. See, kuidas me neid ette val-mistame, annab tulemusi aastate pärast.

•Kiindumus arvukatesse liikumistesse ja kampaaniatesse viib aga vältimatult forma-

lismi. Kontrollimisel osutuvad paljud neist vaid «paberite liikumiseks», lummavad miljonilised arvud «hõlmatus» kohta näevad aga välja märksa tagasihoidlikumalt,» toonitas K. U. Tšernenko ülearmeelisel komsomoliorganisatsioonide sekretäride nõupidamisel. Pioneeridel on üle 50 kampaania, aktsiooni, operatsiooni, liikumise. Täiskasvanulgi on neis raske orienteeruda, rääkimata lastest. Uuel õppeaastal on pioneeritöö üks komsomoli erilise tähelepanu keskmes olevast kuuest töösuunast. See tähendab rajooni/linna pioneerorganisatsiooni nõukogude töö parandamist, mida toonitati ka V. I. Lenini nimelise Üleliidulise Pioneerorganisatsiooni Kesknõukogu viimasel pleenumil. Tuleb otsustada, millised pioneeritöö suunad on antud momendil rajoonis/linnas vajalikumad ning leida konkreetsed teed nende elluviimiseks.

Me ei ole rahul rajooni/linna pioneerorganisatsiooni nõukogude ja büroode koosseisudega, paljudes puuduvad haridussüsteemi esindajad, neis on inimesi, kes ei osale pleenumitel, büroodel, rääkimata sisulisest abist pioneeritöö organiseerimisel. On vaja tõsiselt kaaluda, keda valida. Iga liige teadku konkreetselt, mida temalt oodatakse.

Me räägime palju paberlikkusest, formalismist, räägime — ise teeme aga tihti teisiti. Eriti käib see tööplaanide kohta. Kui analüüsida rajoonide/linnade pioneerorganisatsiooni nõukogude tööplaan, selgub kurb tõsiasi, et paljud neist on koostatud formaalselt, lihtsalt selle jaoks, et oleks midagi esitada. On selge, et plaan, mis ei püstita konkreetseid eesmärke, on umbmäärane, pealiskaudne, ei võimalda kontrolli, näitab, et ka pioneerinõukogul pole täpset ülevaadet tema ees seisvatest ülesannetest. Ainult perspektiivitundega koostatud plaan tagab rajooni pioneeritöö edukuse. Sellest tulebki alustada. Pigem vähem, aga paremini — kõik olgu konkreetne ja vajalik.

Et pioneeritöö põhiprobleemid jõuaksid pioneeritöötajateni, viisime 12. septembril läbi aktiivipäeva. Hommikul toimus pioneerorganisatsiooni nõukogu pleenum, pealelõunal töösektioonides.

Mida toob kaasa uus pioneeriaasta? 2. oktoobril anti start deviisi all «Saluut võidule!», mis on pühendatud Suures Isamaasõjas nõukogude rahva poolt saavutatud võidu 40. aastapäevale. Rühmades võeti vastu LUBADUSED, juhtkond ja parteialgorganisatsioon andsid ülesanded malevale. Usun, et vanempioneerijuhid ja pedagoogid tegid kõik selle ürituse pidulikuks ja meeldejäävaks muutmisel. On ju see pioneeriaasta võtmepäev, mil kõik meie maa pioneerid seisavad ühises rivis, annavad koos oma rühmakaaslastega lubaduse ning töötavate seda täita. Vaatamata paljudele selgitustele, miks peab raadiorivistusi läbi viima, miks seda peab tegema kindlal päeval ja kindlasti kõikidele pioneeridele, alahindavad mõned pedagoogid ja pioneerijuhid nende ürituste tähtsust.

Üritused toimuvad, plaanid on vastu võetud. Kõik näib korras olevat. Siiski on nii mõnigi asi jäetud kahe silma vahele. Nii on tulnud signaale Põlva rajoonist, Tallinnast, Kohtla-Järvelt unustusse jäetud kangelaskalmude pärast.

Teravat kriitikat põhjustas eelmisel õppeaastal timurlaste töö. ELKNÜ Keskkomitee sekretariaat kohustas komsomoli linna- ja rajoonikomiteesid analüüsima sellealast tegevust rajoonis, moodustama pioneeristaapide, malevanõukogude juurde timurlaste sektioonid. Nende ülesandeks on võtta oma hoole alla kangelaskalmud ja mälestusmärgid, aktiveerida pioneerimalevate lülitumist obeliskide atlase «Süda ei unusta!» koostamisse, aktsioonidesse «Saluut rahu!», solidaarsusloteriide läbiviimisse rahu- ja XII ülemaailmse noorsoo- ja üliõpilasfestivali fondi heaks, osavõtuks suveniiride konkursist, mis kuulutati välja Eesti NSV pioneeride XIV kokkutulekul. Parimad tööd saadetakse noorsoo- ja üliõpilasfestivalist osavõtjatele.

«Suure Isamaasõja kroonika» läbiviimisel peab olema jõutud lõppjärku, kuid kahjuks leidub veel koole, kus see on õpilastele uudiseks. Nii tuli alles maikuu Rapla rajooni Kaiu 8-kl. kooli ja Uulu 8-kl. kooli õpilastele selgitada «Suure Isamaasõja kroonika» läbiviimise eesmärki ja vajalikkust. Jääb üle nõustuda parteiveteranide kriitikaga. Nüüd, mil anketeerimine on lõppemas, järgneb kõige vastutusrikkam periood. See on materjalide selekteerimine ja väärtuslikumatest kroonika koostamine. Tahaks loota, et selle suure töö viljad ei jääks kuhugi lahingukuulsuse tuppa või nurka seisma, vaid neid kasutatakse igapäevases kasvatustöös, et nad täieneksid tänapäevaste algatuste ja traditsioonidega. Kokkuvõtteid teeme maikuu. Võidu 40. aastapäeva pidustustele Tallinnas pääsevad tublimad timurlased, põuavälklased, obeliskide atlase «Süda ei unusta!» koostajad. Sõjalis-patriootliku mängu «Põuavälg» finaali toimub 1985. a. kevadel.

Valmistab rõõmu, et rajoonide/linnade pioneeristaapide töö on hoogustunud, kohtutakse, vahetatakse kogemusi. Toimus esimene pioneeristaapide vabariiklik kokkutulek. Kahjuks ei ole need veel kõikjal muutunud rajooni pioneeritöö keskuseks. Staapide tööle rakendamine on komsomoli rajoonikomiteede ja pioneerimajade ülesanne.

Palju oleme rääkinud sellest, et 6.—7. klassis kaob huvi pioneeritöö vastu, häbenetakse kanda kaelarätti. Miks see nii on? Me ei ole suutnud leida 12—13-aastastele õpilastele eakohast tegevust, vähe on koole, kus tõsiselt suhtutakse vanemate pioneerirühmade nime omistamisse. Igav ei ole Valga 2. 8-kl. kooli pioneeridel: peale vanema pioneerirühma nimetuse saamist kohtusid nad kooli juhtkonnaga. Vestluse käigus selgus, mida neilt oodatakse, kus nende abi on vaja. Oktoobrikuus toimuvad koolides taas vanemate pioneeri-

rühmade nime omistamised. Et see oleks meeldejääv sündmus ja tuleks edaspidisele tööle kasuks, on vaja kooli komsomolikomiteel, mavanõukogul ja juhtkonnal ühiselt nõu pidada. Tublimad pääsevad novembris-detsembris rajoonides toimuvatele vanemate pioneerirühmade kokkutulekule.

Pioneerorganisatsioonis tehtavast sõltub kogu edaspidise ideoloogilise kasvatustöö tulemuslikkus. Pioneeritöö edukus omakorda sõltub vanempioneerijuhist, tema oskusest teha koostööd klassijuhatajatega. Kuid medalil on ka teine külg. Töö edukus sõltub suuresti sellest, kuidas koolis vanempioneerijuhti suhtutakse. Ei ole haruldane, et teda peetakse teisejärguliseks pedagoogilise kollektiivi liikmeks. Direktor komplekteerib küll kõik õpetajate kohad, unustab aga sageli, et mitmesajaliikmeline pioneeripere jääb ilma juhita. See, et igas koolis oleks vanempioneerijuht, on ka komsomoli- ja haridusorganite mure.

Ees on vanempioneerijuhtide atesteerimine. Täispööre on vaja saavutada atesteerimiskomisjonide töös. Eriti tõsiselt suhtuda vanempioneerijuht-metoodiku nime omistamisse, pioneeritöötajate õppima suunamisesse ning kinnistumisküsimustes.

■ Pole vaja tõestada, et sõna õpetab, tegu kasvatab. Kui õpetaja — kommunistlik noor aitab kaasa komsomolikoosoleku õnnestumisele, kannab rinnas komsomolimärki, siis teevad seda ka õpilased. Ühiskondlik aktiivsus, poliitiline teadlikkus, leppimatus kodanliku ideoloogia ja moraaliga — selleni jõuame õpilaste õige ja sihikindla suunamisega. Meie pedagoogide, komsomolitöötajate eeskujuga, töö oskusliku suunamise ja hea tahtmisega saab ja tuleb muuta kooli komsomoliaastad meeldejäävaiks. Oma sõna on siin õelda õpetajate komsomolialorganisatsioonidel. Moodustavad ju noored õpetajad 30% kõikidest pedagoogidest. Mis on plaanis? Oktoobris-detsembris on piirkonniti kavandatud seminarid õpetajate komsomolialorganisatsioonide sekretärile. Vabariiklik noorte õpetajate nõukogu valmistub oma järjekordseks töökoosolekuks, trükivalgust nägi meetodiline abimaterjal noorte õpetajate vabariiklikust kokkutulekust. Tublimad olid vastuvõtul ELKNÜ Keskkomitees.

ÜLKNÜ Keskkomitee sekretariaadi, NSV Liidu Haridusministeeriumi kolleegiumi, NSV Liidu Riikliku Kutsehariduskomitee kolleegiumi ning Haridus- ja Teadustöötajate Ametiühingu Üleliidulise Keskkomitee presiidiumi ühise otsusega 14. veebruarist 1983. a. kinnitati «Linnade ja rajoonide noorte pedagoogide nõukogude põhikiri».

Vastavalt eespool nimetatud organite ühisele otsusele tuli läbi viia reid «Kuidas elad, noor õpetaja?». Tulemused on ilmunud ajakirjanduses. Vastavalt otsusele viisid reidi läbi ainult Rapla, Paide, Haapsalu, Tartu ja Põlva rajoon. Kõik asjaosalised peaksid tõsiselt suhtuma vastuvõetud otsusesse. Reidi pole

vaja üksnes nime pärast, tähtis on saada ülevaade noorte õpetajate probleemidest, neid üheskoos arutada, leida lahendusteed. Ainult siis täidab nimetatud üritus oma eesmärgi.

Oleme andnud rajoonide NÕN-idele ülesande pöörata erilist tähelepanu õpetajate kinnistumisele, selgitada välja töölt lahkumise põhjused, püüda neid lahendada. Vahetult enne õppeaasta algust võeti pidulikult vastu rajooni tööle tulnud, nüüd tuleb kaasata nad NÕN-i töösse. Noorte pedagoogide nõukogude tööplaanid peaksid kajastama tööd noorte klassijuhatajate, algajate õpetajate, komsomolialorganisatsioonide sekretäridega. Tuleb hakata välja selgitama neid noori, keda suunata pärast kooli lõpetamist õppima pedagoogilistele erialadele. On rõõm tõdeda, et võrreldes eelmise aastaga suhtusid komsomoli rajoonikomiteed koos NÕN-iga tõsisemalt tublimate aktivistide suunamisse TPedI algõpetuse pedagoogika ja metoodika lisaerialale. Esile tooksin Võru, Rakvere, Haapsalu ja Pärnu rajooni.

■ Ja lõpuks viimane, kuues töösuund — **side-med kooliga**. ELKNÜ Keskkomitee viimased otsused nõuavad õpilasmavalitsuse järjekindlat sisulist edasiarendamist, iga õpilase kaasahaaramist koolielu korraldamisse, omalgatuse ning loova mõtlemislaadi arendamist, pioneeri- ja komsomolioranisatsioonide autoriteedi tõstmist. Nende ülesannete elluviimiseks on vaja:

□ pedagoogilise kollektiivi õiget suhtumist ning toetust;

□ komsomolitöötajatelt südamega oma töö tegemist ning õigesti valitud ja hästi väljaõpetatud õpilaskiitvi.

Ilma pedagoogide mõistva suhtumiseta ei ole mõeldav koolikomsomoli autoriteedi tõstmine. Siin on meil veel palju reserve. Kujukalt näitas seda juulikuus toimunud ELKNÜ Keskkomitee büroo väljasõiduistung Jõgeva rajoonis. Kohtumistel EOM-i rühmade ja nende komandöridega selgus, et head töötegemist peetakse enesestmõistetavaks, kuid ajutise komsomolialorganisatsiooni tööd ebaoluliseks. Nii püüdsid büroo liikmed õige mitmele komandörile selgitada, et ka suvisel tööperioodil ei tohi unustada, et rühmas on kommunistlikud noored, et alles kaks päeva tagasi tähistas komsomol V. I. Lenini nime andmise 60. aastapäeva jne. Eriti jäi meelde kohtumine ühe Narva rühmaga. Lahkusime sealt raske südamega, kõrvus sõnad: «Minul on pedagoogilist staaži 20 aastat ja tean paremini, mida on vaja, mida mitte.»

EOM-i komissariteenistus ei ole komandörkaadri ettevalmistamisega tõsiselt tegelnud, mitte kõikide pedagoogideni ei ole jõudnud pioneeritöö ja komsomolielu probleemid. Mõelgu meie õpilased ise, tehku ise teoks ning vastutagu ise oma organisatsiooni ja pedagoogide ees — see nõue peab pidevalt päevakorral olema.

Komsomoli linna- ja rajoonikomiteed

pööravad vähe tähelepanu pedagoogide ja pioneeriaktiivi õpetamisele, põhiliselt viiakse seminarid läbi rajoonikeskustes, haarates vaid väikese osa pedagoogidest ja õpilasaktiivist. ELKNÜ Keskkomitee IX pleenumil anti rajoonikomiteedele ülesanne viia oktoobris-detsembris koolides läbi rajoonikomitee ja pioneerimaja päevad. Pioneeri- ja komsomolitöötajad esinevad pedagoogidele ja õpilasaktiivile. Komsomoli- ja pioneeritöötajate, kõikide klassijuhatajate sihipärasest koostööst, nende loomingulisest lähenemisest oma ülesannetele sõltub kasvatustöö eesmärkide edukas täitmine. Klassijuhataja võib jääda kiurtma klassi pioneerirühma, komsomoliorganisatsiooni passiivsuse üle, kui ta ise kõrvaltvaataja on. Kohtudes poliitpäeval pedagoogidega, saab tuua igast rajoonist näiteid, kus pedagoogil staaži sama palju, kui kestab noorte leninlaste marss. Selle aja jooksul pole ta suutnud läbi lugeda vastavaid metoodilisi materjale, rääkimata abist pioneerirühmale. Ometi on sellealaseid artikleid ilmunud ajakirjanduses, eeskätt «Nõukogude Õpetajas».

NSV Liidu haridusministri asetäitja V. Korotov toonitab direktori osa õpilasomavalitsuse suunamisel. Võib julgelt väita, et neis koolides, kus õpilaste eest ei varjata lahendamist vajavaid ülesandeid, antakse neile võimalus kaasa aidata koolielu mureküsimumuste lahendamisel, on õpilasomavalitsusele avatud roheline tee.

On palju koole, kus õpilasaktiiv saab hakka- ma juhtimisega, pedagoogid usaldavad õpilasi (Viljandi 1., Võru 1., Rakvere 1., Pärnu 2., Tartu 10., Tallinna 40. keskkool jne.). Meil on, kelle järgi joonduda.

Tore oli vaadata vabariiklikust komsomoliaktiivilaagrist osavõtjaid Kose-Lükatil, samuti koolide komsomolialorganisatsioonide sekretäre, kes esindasid meie vabariiki üleliidulisel seminaril. Energiline, hakkaja, kogu aeg uut otsiv rahvas. Neil polnud igav, sest nad ise olid kord juhtijad, kord läbiviijad.

Kokkuvõtteks: see oli probleemidering, mis vajab kõigepealt lahendamist, et aidata kaasa pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni autori- teedi töstmisele.

ELKNÜ Keskkomitee ja ENSV Pioneerior- ganisatsiooni Nõukogu nimel soovin Teile, lugupeetud pedagoogid ja pioneeritöötajad, teguderohket kooliaastat, toredaid ettevõtmisi võidu 40. aastal.

Homse inimese kujundamise nimel

MARITE RUKMANE,
Lätimaa LKNÜ Keskkomitee esimene sekretär

M. Rukmane viibis Tallinnas «Gaudemus IX» külalisena. Palusime tal meie lugejatega jagada mõtteid naabervabariigi koolikomsomoli päevaprobleemidest.

Vaevalt leidub õpetajat, keda ei huvitaks, millistena astuvad ellu tema kasvandikud: ons nad valmis teenima oma maad ja rahvast, võimelised kaitsma kommunistlikke vaateid ja veendumusi, mis on nõukogude inimeste eluorientiiriks.

Nõukogude rahvas elab NLKP XXVI kongressi otsuste täitmise tähe all. See kongress suunas meid suurendama jõupingutusi noorsoo ideelis-kõlbelse ja töökasvatuse heaks, tõstma õpetamise taset, kindlustama selle sidemeid eluga, parendama noorte ettevalmistust ühiskasulikuks tööks.

Käesoleval aastal on meie maa poliitiline elu rikas sündmustest, kuid erilisel kohal nende hulgas on NLKP Keskkomitee aprillipeenum. Üldharidus- ja kutsekooli reformi põhisuundades on antud teaduslikult põhjendatud programm noorsoo õpetamise ja kasvatamise täiustamiseks arenenud sotsialismi tingimustes.

Partei kohustab komsomolikomiteesid aktiivselt osalema homse inimese kujundamisel, täiustama tööd õppiva noorsooga. See tõttu tuleb meil hulganiisti lahendada ülesandeid, mis määravad meie panuse noore sugupõlve kommunistlikul kasvatamisel.

Läti NSV komsomoliorganisatsioonide tähelepanu keskmes on koolinoorus. Õppurite osakaal meie vabariigi komsomoliorganisatsioonides kasvab pidevalt. Komsomoli astujatest moodustavad õpilased üle 77 %. Koolide parteiorganisatsioonide ja pedagoogiliste kollektiivide abilisteks on 325 komsomoliorganisatsiooni. Iga neljas õpetaja meie vabariigis on kommunistlik noor.

Ei ole kergeid killast ülesanne kujundada noortel marksistlik-leninlikku maailmavaadet. Neil jääb vajaka elukogemustest, et anda õige hinnang puhuti vasturääkivatele nähtustele igapäevaelus. Ei ole ka saladus, et meie vaenlased ideoloogiarindel kasutavad väga aktiivselt seda asjaolu, andmaks moonutatud ettekujutust meie tegelikkusest. Noortele on omane maksimalism, nad otsivad igale aktuaalsele küsimusele vastust. Need vastused peavad nad saama eelkõige koolis. Kooli esmaülesanne on mitte vaadata mööda sellest, mis noortele on arusaamatu või mida nad mõistavad valesti, mitte mätsida kinni vastuolusid, vaid anda argumenteeritud seletus kõigele, mis noori huvitab.

Õppiva noorsoo ideelis-poliitiline kasvatus meie vabariigis on korraldatud sihhipäraselt, huvitavalt, kasutades erinevaid töövorme ja meetodeid.

Vanemate klasside õpilased valmistuvad ise poliitinformatsioonideks, esitavad referaate õpilaskonverentsidel, korraldavad teemaatilisi näitusi, hoiavad korras ja täiendavad koolimuseumide ekspositsioone andmetega oma vabariigi ja kodukoha majanduse ning kultuuri edusammudest XI viisaastakul.

Paljud komsomoli linna- ja rajoonikomiteed annavad koolinoortele võimaluse kontrollida oma poliitilisi teadmisi mitmesugustel konkurssidel. LLKNÜ Gulbene rajoonikomitee näiteks korraldab igal aastal konkursi «Planeedi pulss», mille raamesse kuuluvad poliitilaulude, -plakatite, loovtööde (kirjandid, luuletused) ja poliitürituste stsenaariumide ülevaatused. Konkursi «Planeedi pulss» tunnusjoon on see, et kaasatakse kõik õpilased, igaüks saab konkreetse ülesande, see aga stimuleerib nende ühiskondlik-poliitilist aktiivsust.

Hindamatut abi poliitinformaatoritele nende töös annab iganädalane teleasaade «Abiks

poliitinformaatoritele», mis valmib LLKNÜ Keskkomitee, Haridusministeeriumi ja TV noortesaadete toimetuse ühistööna. See saade kajastab operatiivselt sündmusi sise- ja välispoliitilises elus.

V. I. Lenin on korduvalt üles kutsunud õppima ajaloo õppetundidest. Maa ajalugu teevad eelkõige need, kelles kehastuvad moraalne ilu, inimkonna parimad jooned.

Oma panuse õppivate noorte ideelis-poliitilisse kasvatustöösse annab Läti punaste küttide muuseum oma aktivistidega. Korraldatakse mitmesuguseid üritusi, muuseumis toimuvad pidulikult leninlikud õppetunnid, mehisuse tunnid, komsomolikoosolekud, kohutumised.

Tähelepanuta ei ole jäänud ka maanoored. Traditsiooniks on saanud agitesinemised maa-koolides, kus ajalootunni annab Läti punane kütt. Selline tund ei unune. Traditsioon pärineb aastast 1972, mil tähistasime NSV Liidu moodustamise 50. aastapäeva, seega on kestnud 12 aastat.

Läti punaste küttide elu- ja võitlustee on ajaloo kullafond. Nendelt õppides karastuvad tänapäeva noored võitlejateks kommunismi ideede eest.

Ideoloogiatöö on paljutahuline, kuid eriti tahaks rõhutada ühte tähtsat suunda meie töös — noorte patriootilist, internatsionalistlikku kasvatust.

Koolikomsomol on aktiivselt lülitunud üleliidulisse rätke nõukogude rahva revolutsiooni-, lahingu- ja töökuulsuse paikadesse ja ekspeditsiooni «Suure Isamaasõja kroonika».

Noorte internatsionalistide, meie kodumaa tõeliste patriootide kasvatamisele avaldas sügavat mõju üleliidulise mälestusvalve avamine Riias 1983. a. kevadel. Õpilased kohtusid Suure Isamaasõja veteranidega, täiendasid koolide lahingukuulsuse muuseumide kogud.

Pioneeride ja kommunistlike noorte šefluse all on üle 10 000 Suure Isamaasõja veterani.

Erilisel kohal on sõjalis-patriootiline kasvatus Audrini keskkooli kommunistlikel noortel.

Audrini... Räägitakse, et aeg parandab kõik haavad. Ometi on haavu, mis rahva mälestustes kinni ei kasva ja meenutavad: ärge unustage, iial ärge unustage.

Audrini... Siin lasub kõigelt vaikne leinaloor. Isegi rähn toksib oma sepikojas ettevaatlikumalt, nagu kardaks häirida talviste päiksetõusude ja vananaiste suve õhtueelsete lõõgastustundide vaikust.

«Rēzekne maakonna Audrini küla elanikud varjasid üle veerand aasta punaarmee lasi, peitsid neid, andsid neile relvi, toiduaineid ja toetasid kõigiti nende riigivastast tegevust.

... Karistuseks käsin:

a) hävitada Audrini küla;

b) arreteerida Audrini elanikud;

c) 30 Audrini meessoost elanikku 4. jaanuaril

1942. a. avalikult maha lasta Rēzekne linna turuväljakul...»

Nii kõlas politseimeistri käskkiri, mis otustas kogu küla elanike saatuse.

Audrini keskkoolis on avatud muuseum jäädvustamaks küla tragöödiat. Koolis ei leidu ainsatki kommunistlikku noort, kes oma eakaaslastele ei oskaks jutustada Audrini sündmustest. See on killuke ajalugu, mis sööbib mällu eluajaks. Koolis jätkub otsinguline tegevus, muuseum täieneb üha uute materjalidega.

Valmiera rajooni komsomoliorganisatsiooni tasub uurima minna, kuidas kasvatada koolinoori poliitiliselt aktiivseteks. Selleks aitab kaasa Valmiera linna rikas ajalugu.

... 1919. aasta algus. Saksa okupatsiooni ajal tegutseb linnas noorte põrandaalune organisatsioon veendunud kommunisti Janis Vintensi juhtimisel. Lätimaa Kommunistliku Noorsooühingu I kongressil, mis avati 1919. aasta 28. veebruaril Riias, olid delegaatide hulgas ka Valmiera esindajad. 1919. aasta mai lõpus hõivasid linna valgekaartlased ja organisatsioon katkestas tegevuse. Katkes side Riiaga. Sügisel alustas põrandaalust tegevust komsomoliaktivistide ring kommunistliku noore Karmine Soldava juhtimisel. Organisatsioon kasvas kiiresti ja detsembris otsustati kokku kutsuda konverents juhtivate organite valimiseks. Selleks koguneti kohalikku kabelisse, kus satuti haarangusse. 11 kõige aktiivsemat noort lasti maha künkal, mida nimetatakse nüüd kangelaste künkaks.

Iga aasta 22. detsembril kogunevad linna ja rajooni kommunistlikud noored pidulikuks miitinguks kangelaste künkale. Siin antakse kätte liikmepiletid vastsetele kommunistlikele noortele.

11 komsomolikangelase nimelises Valmiera keskkoolis on muuseum, mis jutustab tolleaegsetest sündmustest ja komsomoliorganisatsioonist tegevusest. Iga kahe aasta järel kuulutab rajoonileht «Liesma» välja Valmiera 11 komsomolikangelasele pühendatud poliitiliste teadmiste konkursi.

Üks võimalusi patriootilise ja internationalistliku kasvatustöö tõhustamiseks on kasvatada vanemate klasside õpilastes uhkustunnet nõukogude rahva töösaavutuste üle. Meie vabariigis on saanud traditsiooniks õpilaste osavõtt tööliste pidupäevadest, töödünastiate austamisest, kohtumistest tööesrindlastega.

Töö sotsiaalset väärtust ja patriootilist suunitlust tunnetada aitab õpilastel nende endi sihipärane ja süstemaatiline osavõtt ühiskasulikust tööst: nad koguvad makulatuuri ja vanarauda, töötavad õpilaste tootmisbrigades jne.

Et kujundada õpilastes kommunistlikku töössesuhtumist, loodi 1970. aastal LLKNÜ Keskkomitee initsiatiivil vanemate klasside õpilaste töö ja puhkemalev «LOTOS». 14 tegevusaasta jooksul on see kasvanud rohkem kui kahekümnekordseks. Varem kasutas koolinoorte töökäsi põhiliselt põllumajandus, viimastel aastatel on tegevusväli laienenud.

Praegu leiavad õpilased rakendust 23 rahvamajandusharus. Vanemate klasside õpilaste töökoondiste majanduslik kasutegur on arvestatav, kuid veel tähtsam on arvude keelde mitte ülekantav, see on nooruki vaimne kasv, tema ideelis-kõlbeline kujunemine.

Riia 63., 64. ja 74. keskkooli kommunistlike noorte initsiatiivil loodud tööbrigadide kogemus näitab, et õpilased mõistavad oma vastutust, oma töö ühiskondlikku tähtsust. Nad töötavad linna väikelastekodus, tänu-täheks laste rõõmsad silmad ja personali tänu.

Üks ideelis-poliitilise kasvatustöö vahendeid on kultuuritöö. Vabariigi komsomoliorganisatsioon on talletanud rikka kogemuse noorsoo kaasamise kohta loometöösse ja taidlusesse. Selle tunnistuseks on laulu- ja tantsupeod, rahvakunsti näitused, mitmesugused konkursid.

Käesoleva aasta suvel peeti Riias Läti NSV koolinoorte V laulu- ja tantsupidu. Kõigi rajoonide esindajad kogunesid kokku, et demonstreerida oma kunsti, laulu- ja tantsukeelse jutustada meie maa võitlusrikkast minevikust, õnnelikust lapsepõlvest, Nõukogude rahvaste vääramatust sõprusest. Tänavuse peo deviis oli «Au Sulle, Isamaa, vaba ja võitmatu, rahvaste vennalik sõprus seob meid!». See oli pühendatud V. I. Lenini 115. sünniaastapäevale ning Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäevale. Esinejaid oli 19 000.

Selleks peoks valmistusid lapsed neli pikka aastat. Oma kooli, rajooni või linna pääsesid esindama parimatest parimad. Nendega tulid peorõõmu jagama eakaaslased Moskvast, Ukrainast, Valgevenest, Moldaaviast, Armeenias, Leedust ja Eestist.

Õpilaste ideelis-poliitilisele kasvatamisele aitavad tegusalt kaasa õpetajate komsomoliorganisatsioonid, kes töötavad tihedalt käsi-käes õpilaste komsomoliorganisatsioonidega. Võime julgelt väita, et iga kolmas õpetajast kommunistlik noor on propagandist või lektor, enamik noori õpetajaid agitaatorid. Paljud neist juhendavad õpperinge «Meie leninlik komsomol» ja «Komsomolielu seadus», esinevad loengutega õpilastele ja lastevanematele.

Peamiselt õpetajatest kommunistlike noorte ning ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajate abiga korraldatakse koolis poliitinformaatori- te süstemaatilist väljaõpet, käsitletakse mõnd probleemi süvendatult, tutvustatakse poliitinformatsiooni metoodikat.

Kommunistlike noorte suurenenud initsiatiivist, nende ühiskondlikust aktiivsusest kasvab välja kõrgeenenud nõudlikkus enese ja oma tegude suhtes. Lapsed vajavad häid ja autoriteetseid nõuandjaid. Nendeks on õpetajad, kes annavad lastele edasi oma elu- ja sotsiaalse kogemuse. Võib tuua palju näiteid selle kohta, kus õpetajatest kommunistlike noorte ja õpilaste, õpetajate ja õpilaste

komsomoliorganisatsiooni vahel on tegusad, asjalikud kontaktid.

Noorte õpetajate nõukogud ja õpetajate komsomoliorganisatsioonid on tähelepanu keskmesse võtnud noorte õpetajate ühiskondliku tegevuse, aitavad neil leida õiget stiili ja tooni, niisugust koostööd õpilaste komsomoliorganisatsiooniga, mis kõige tõhusamalt aitab kaasa kommunistliku kasvatuses eesmärkide saavutamisele.

NLKP Keskkomitee aprillipileenumi otsustes NLKP Keskkomitee peasekretäri K. Tšernenko kõnes ülearmeelisel komsomoliorganisatsioonide sekretäride nõupidamisel sisalduvad suunised aitavad meil paremini mõista kommunistliku kasvatuses ja komsomolitöö olemust praegusetapil. See on eelkõige lülitumine «sellesse küllalt raskesse, mitmekülgsesse töösse, mida partei määratleb kui arenenud sotsialismi täiustamist».

Seltsimees K. Tšernenko rõhutas ülearmeelisel komsomoliorganisatsioonide sekretäride nõupidamisel: «Nõukogude inimeste praeguse põlvkonna ja mõistagi kommunistlike noorte ja kogu noorsoo teeneid kodumaa ees hakatakse mõõtma eeskätt sellega, kui edukalt me tuleme toime meil ülesehitatud sotsialismi täiustamise ülesannetega. Või teiste sõnadega, mil määral me liigume edasi selle poole, et viia see täielikku vastavusse sotsialistlike ideaalidega, et kõrvaldada meie elust kõik, mis on vastuolus sotsiaalse õigluse ideega — meie maailmavaate keskse ideega.»

Koolireform ja EÕM

KALLE KESKÜLA, EÕM-i komandör

Kui Rein Talmel 1966. a. suvel koos keskkooliõpilastega Hiiu maale tööle läks, polnud EÕM-i veel olemas. Ka need 68 õpilast, kes end «kortšaaginlasteks» nimetasid, polnud malevlased. Ometi ajas Hiiu maa mullas idanema pandud seeme tugeva juure ja nüüd loetakse EÕM-i lipu alla koondunud koolinoori juba mitte kümnete, vaid kümnete tuhandetega.

Komsomoli initsiatiivil sündinud entusiastlikust ettevõtmisest on saanud meie rahvamajanduse lahutamatu koostisosa. Põllumajanduses, kus töötab enamik malevlasi, on põhitöök loomasööda varumine. Malevlaste kätega rohitakse puhtaks suur osa meie majandites söödakultuuride all olevast põllupinnast. Umbes neljandik vabariigis varutud heinast jõuab varju alla malevlaste abiga. Kive koristatakse igal aastal vähemalt 1 m³ malevlase kohta. Aasta-aastalt kasvab õpilaste osatähtsus ka linnamajanduses ja tööstuses. Tänavu töötati üldse 22 ametkonna ettevõttes.

Rahvamajanduse vajadus õpilaste tööjõu järele kasvab iga aastaga. Näiteks võrreldes mullusega kasvas EÕM-i liikmete arv samal ajal, kui on liikmeid terves EÜE-s. Toome siinkohal ära EÕM-i arengu põhilised näitajad viisaastakute lõikes (vt. tabel).

18 aastaga (1967—1984) on EÕM rahvamajanduses töötanud üle 3,5 miljoni inim-päeva, selle aja jooksul on töökarastust saanud ca 120 000 õpilast. Maleva juhtimisega erinevatel tasanditel on ametis olnud ca 6000 komandöri, kusjuures neist iga neljas töötab EÕM-is 4 või enam aastat, paljud koguni üle 10 aasta.

Malev on omandanud kindla koha ka koolinoorte kommunistlikul kasvatamisel. Pärast pingelist kooliaastat on viies veerand tõeliseks töökooliks, iseseisvuse, omaalgatuse, isikomaduste arengu kooliks. EÕM on pioneeri- ja komsomoliorganisatsiooni sisukamaid töövorme.

Aas- ta	Piir- kondi	Laag- reid/ rühmi	Koman- döre	Malev- lasi	Amet- kondi	Majan- deid	Inim- päevi (tuh.)	Päeva- tasu*
1970	3	38	54	1033	2	35	23,5	4.38
1975	9	160	196	3524	9	120	95,5	4.75
1980	16	512	933	14437	15	260	353,8	5.16

* Ilma noormalevlasteta.

NLKP Keskkomitee aprillipleenum käsitles töökasvatust kui isiksuse kujundamise üli-tähtsat tegurit, kui rahvamajanduse tööjõu-vajaduse rahuldamise vahendit. Samas rõhu-tati, et töökasvatuse korraldus ei vasta veel esitatud nõuetele. See kehtib täiel määral ka meie vabariigi kohta. EOM haarab ikkagi vaid osa koolinori, suurem osa õpilasi jääb malevast eemale (EOM-is osaleb umbes 22 000 üldhariduskoolide õpilast). Tõsi, peale EOM-i töötab õpilasi ka mujal. See ei ole aga orga-niseerituse tasemelt üldjuhul malevaga võr-reldav.

Põhiprobleemiks on linnalaste tööga haa-ratus. Linnades õpib kolmveerand kõigist üld-hariduskoolide õpilastest. Malevas osaleb neist napp kümnendik. Proportsioonid on suurte linnade kahjuks. Kui Paides, Rak-veres jt. maarajoonide keskustes osaleb ma-levas iga viies linnakooli õpilane, siis näi-teks Tallinnas või Kohtla-Järvel vaid iga kahekümmes. Suuremate linnade õpilased tu-leb rakendada tööle kas linnas või maal, luues vajalikud majutus- ja olmetingimused.

Selles suunas oleme juba ühtteist teinud. Väga tõsiselt on asjasse suhtutud Pärnus, kus suvised hooajatööd on maksimaalselt õpi-lastele usaldatud ja sellega saavutatud linna-laste küllalt kõrge haaratus, eriti vanemates klassides. Ka Tallinna piirkond kasvas tänavu tuhandeliikmeliseks. Seda saavutati eeskätt tänu järjekindlale tööle ettevõtete, asutuste ja organisatsioonidega. Positiivseid nihkeid on ka Tartus.

Kiiduväärt algatus tuli tänavu Tallinna Mererajoonilt õpilaste suvise töö ja puhkuse tingimuste loomiseks šeflusaluses Paide rajoonis. Nende kahe rajooni täitevkomiteede ühis-istungil kinnitati majutuspaikade rajamise perspektiivplaan lähemateks aastateks. Seda realiseeritakse Mererajooni ettevõtete ja Paide rajooni majandite ühiste jõupingutustega vast-tavalt šefluslepingutele. Pealinna teistel ra-joonidel on, millest eeskuju võtta.

Majutuspaikade rajamisest linnalastele ole-me viimastel aastatel palju rääkinud. See kajastub ka direktiivorganite otsustes. Igale linnakoolile on vaja oma majutuspaika. See tuleb rajada šeffettevõtte abiga šeflusaluses majandis. Koolireform ning NLKP Keskkomi-tee ja NSV Liidu Ministrite Nõukogu mää-rus «Õpilaste töökasvatuse, -õpetuse ja kutse-suunitluse ning ühiskasuliku tootva töö kor-ralduse parandamisest» püstitasid ülesande

lailaldasemalt kaasata õpilasi jõukohasele va-batahtlikule tööle rahvamajanduses suvisel koolivaheajal, arendada edasi õppiva noorsoo patriootlikku liikumist deviisi all «Minu töö on osake koduvabariigi tööst».

Linnalaste suvise ühiskasuliku töö süsteemi loomisel tuleb kinnistada igale linnakoolile oma ettevõtte. Praktikas on need suhted ena-masti välja kujunenud ja vajaksid vaid täp-sustamist ning kinnitust kõrgemalseisvailt organeilt. Meie omalt poolt oleme püüdnud neid suhteid uurida ja viimasel paaril aastal ka maleva aastaaruandes paberile panna. Ana-lüüs näitab, et suurematele linnakoolidele (üle 1000 õpilase) on otstarbekas kinnistada kaks ettevõtet. Ettevõtteid on ju rohkem kui koole ja õpilaste töökasvatusega peaksid jõudumöö-da tegelema kõik tootmiskollektiivid.

Kui suhted linnakoolide ja ettevõtete vahel on loodud ja fikseeritud, saab püstitada üht-sed ülesanded ja nõuded ühiskasulikule tööle. nagu seda nõuab koolireform. Ma mõtlen siin nii polütehnilist tööõpetust, tootmispraktikat, malevarühmade loomist ettevõttes ja maju-tuspaikade rajamist šeflusaluses majandis. Muidugi, analoogiliselt suhetele ettevõtte—kool vajavad korrastamist ka suhted ettevõtte —majand. Eesmärgiks on šefluskolmnurga linnakool—ettevõtte—majand kõige optimaal-sema lahenduse leidmine meie vabariigi tingi-mustes. Põhilülks selles peame tootmisette-võtet. See printsip on perspektiivikas nii toitlusprogrammi kui ka koolireformi eluliste ülesannete elluviimisel.

Maleva senise arengu praktika on tõstata-nud ka mitmeid tõsisemaid juriidilisi probleeme. Oleme juba ammu sellega harjunud, et EOM-is on täieõiguslike liikmetena ka noormalevla-sed, meie eelvägi ja põhimaleva reserv. Töö-õiguse poolelt vaadates on nad aga siiani «eikeegi», s. o. väljaspool seadust tegutsev jõud. See jõud on aga suur — tänavu üle 14 000. Meie eeskujul töötavad noorma-levlased nüüd ka Läti NSV-s ja Krasnodari kraisis. Oleks aeg sätestada selle toreda lii-kumise juriidiline staatus, lähtudes EOM-i põhimääruses ja EOM-i laagrite lepingus si-salduvast sellealast kogemusest.

Paremini peaks reguleerima ka üle 15-aas-taste malevlaste töösuhteid. Praegu kehtivad neile küll kõik kohustused (vastavalt alaea-liste kohta kehtestatud tööseadusandlusele), õigused aga on piiratud. Näiteks tööõnnetuse korral, mis juhtub majandi süü läbi, ei ole

garanteeritud haigustoetuse maksmine. Meie arvates tuleks malevlane lugeda täieõiguslikuks tööinimeseks, laiendada tema suhtes kõigi ENSV Töökoodeksi sätete kehtivust ja nõuda tööraamatute väljaandmist.

Ettepanekut lubada iseseisvale tööle õpilasi alates 14. eluaastast kaalutakse praegu NSVL Ministrite Nõukogus. Juba on alanud mehhanisaatoritena töötavate õpilaste vanusepiiri 16. eluaastani, kui töötatakse malevarühma koosseisus ja tagatakse kvalifitseeritud juhendamine ning ohutud töötingimused. Nii et maakoolide baasil komplekteeritud rühmadel on uus tore perspektiiv!

Tegelikult vajaks vanusepiiri alandamist ka lüpsja ja kaluri eriala. On ju noorte tööjõu defitsiit neis ametites meie vabariigis üldtuntud. Põhjus on lihtne ja inimlik: enne, kui tööle hakata võib, kaob huvi ja leitakse puhtam amet. See on sotsiaalne probleem, mille on tekitanud ajanõuetele mittevastav tööseadusandlus.

Maleva tegevuse laiendamist takistavad tihti ettevõtete juhtide ütlust mööda kehtivad tööjõu- ja palgaliimid. Tööjõuvajadus ja tööjõud (õpilased) on olemas, kõrvaldada tuleks vaid kunstlik barjäär.

Kutsesuunitluse osas teeb malev siiani väga vähe. Teeme ju tööd, mis ei anna eriala. Tõsi, linnarühmades on üksikuid näiteid ka sellest vallast. Näiteks Tallinna piirkonna «TRÜKI» rühma kahel malevlasel tekkis just malevas huvi trükitöölise elukutse vastu ja nad asusid õppima Tallinna 1. kutsekesk-kooli. Ilmselt on selliseid malevlasi teisigi. Asja tuleks aga ka organisatsiooniliselt paremini korraldada. Oleme seisukohal, et malevlaste töö ja väljaõppe parandamiseks tuleb määrata ettevõtte töötajate hulgast juhendajad ja maksta neile lisatasu. Ettevõtte, kes on noore kaadri pealekasvust huvitatud, leiab kindlasti ka inimesed ja vahendid.

Ka koolist endast sõltub palju. Kui suhtes ettevõttega jäädakse ainult paluja ja ootaja rolli, pole kasu loota. Tänapäeva polütehniline töökool peab kujunema ettevõtte partneriks ja kaadrireserviks. Meil on siin esimesed kogemused olemas Pärnu linna sotsiaal-pedagoogiliste komplekside näol. Neid kogemusi tuleb levitada ja edasi arendada.

EÕM-i Keskstaap kuulutas tänavu välja linnakoolide konkursi analüüsimumaks põhjalikumalt kooli enda tegevust õpilaste töösuve korraldamisel. Paremaid ootavad soliidsed auhinnad, mis antakse kätte töösuve pidulikult lõpetamisel 13. oktoobril.

Siiani olid meie vastutavad töötajad kõik põhirahvusest, aga kevadel hakkas komissari-

teenistuses tööle TRK haridusega muusikaõpetaja Sergei Markov. Nüüd on keskstaabis mehi kõigi vabariigi kõrgkoolide diplomitega. Ka piirkonnastaabid komplekteerisime rahvuslikku koosseisu arvestades. Aastaringised piirkonnakomandörid võtsime tööle Tallinna, Pärnu, Harju ja Paide piirkondades. Piirkonnastaapide komplekteerimisel järgisime tsoonaalsuse printsiipi, s. t. staabi koosseisu lülitasime nende linnade esindajad, kust komplekteeritakse antud piirkonda laagreid ja rühmi.

Laienesid maleva sidemed nii vennasvabariikide kui sotsialismimaadega. Alustasime rühmade vahetust Ungari RV Szolnoki Komiteadiga. EÕM-i liinis tihenesid rajoonide suhted sõprusrajoonidega teistest liiduvabariikidest. Esile võib tõsta Saaremaa piirkonda, kes alustas rühmade vahetust Leningradi oblasti Kingissepa rajooniga ja Läti NSV Talsi rajooniga. Kasvas segalaagrite (rühmade) arv. Kõige paremini on sellealane töö korraldatud Tallinna piirkonnas.

Praegu on malevatöö kokkuvõtete tegemise aeg. See on ka adrasedmise aeg, et järgmine, 19. malevasuvi veelgi sisukam saaks.

KOOLIJUHI VEERUD

Koolitööle objektiivse hinnangu andmiseks vajaliku info kogumine*

JÜRI EESIK,
Nuia keskkooli direktori asetäitja
õppealal

Nüüdiskool nõuab õppe-kasvatustöö täiustamist ja koolijuhtimise teadusliku taseme tõusu. Et neid nõudeid täita, tuleb anda objektiivne hinnang kogu kooli tööle. Selleks on vaja küllaldast ja optimaalset informatsiooni, selle läbitöötamist, analüüsi ja järelduste tegemist. Ei tohi aga minna liiale mitmesuguste aruannete ja perfokaartide täitmisele. Lähtuma peaks kooli tegevuse hindamise kriteeriumidest (9).

Õppe-kasvatustöö teaduslik, sisukas kvalitatiivne analüüs on võimatu, loomata ratsionaalset infosüsteemi (4). Jutt ei ole ainult aruandluse korrastamisest, arvutustehnika otstarbekast kasutamisest jms. Probleem on laiem: missugust informatsiooni me vajame pedagoogilise protsessi juhtimiseks? Mis peab olema selle sisuks? Missugused on nõuded informatsiooni kogumisele, analüüsile ja säilitamisele? Küberneetika ja süsteemide teooria mõisteid ei või mehhaaniliselt kooli üle kanda. Pedagoogilises infos on põhiline tema parteilisus, objektiivsus, mitmekülgus ja operatiivsus. Infovoolude otstarbeka struk-

* Koolijuhtide täiendusteaduskonna kursuse-töö.

tuuri väljatöötamine on üks tähtsamaid ülesandeid (4).

Igakülgne lähenemine kooli töö hindamisele eeldab vajaliku info saamist ja kogumist noorte üldist kohustuslikku keskhariidust käsitleva seadusandluse täitmise, õpilaste ja koolilõpetajate kasvatatuse taseme, ideeliskasvatuse töö kohta, samuti teaduste aluste tundmaõppimise ja pedagoogide töö taseme kohta.

Antud töös on välja toodud üks osa vajalikust infost ja selle kogumise ning säilitamise võimalusi, mida läheb vaja koolitööle objektiivse hinnangu andmiseks juhtkonna poolt.

1. NOORTE ÜLDIST KESKHARIDUST KÄSITLEVA SEADUSANDLUSE TÄITMINE

1.1. Kriteeriumid.

Määruses toodud põhikriteeriumid võib jagada sisuliselt 3 gruppi:

1.1.1. Kaheksaklassilise hariduse õigeaegne omandamine.

1.1.2. Keskhariiduse õigeaegne omandamine.

1.1.3. Õppimistingimused koolis ja kooli komplekteerimine.

Kui analüüsida kooli tegevust kaheksaklassilise hariduse õigeaegse omandamise seisukohast, siis esimeseks ja peamiseks jääb ikka küsimus, kuidas õpilased võtavad osa õppetööst, kas on «törkujaid», kuidas õpitakse ja millised on tööoskused. Samuti peab olema ülevaade, kas kõik koolikohustuslikud õpilased õpivad.

Keskhariiduse õigeaegse omandamise all tuleks analüüsida põhiliselt kaheksaklassilise kooli lõpetanute täielikku haaratust keskhariidust andvates õppeasutustes ja nende koolide edukat lõpetamist. Keskhariiduse õigeaegset omandamist tuleks arvestada nende õpilaste suhtes, kes jätkavad õppimist sama kooli 9. klassis. Õppima suunamisel teistesse õppeasutustesse soovitatakse arvestada lõpetanute ratsionaalset jaotamist tootmissfääri, keskeriõppeasutuste ja kutsekeskkoolide vahel. Olen veendunud, et see kriteerium ei tohi olla määrav praegustes tingimustes kooli tegevusele hinnangu andmisel, sest paljudel juhtudel pole kontrollarvud täielikus vastavuses reaalsete võimalustega ja neid pole võimalik realiseerida täies ulatuses. Tihti ei sõltu koolist ka see, kui mõni õpilane vahetab kooli, kus jätkas õpinguid, sest puuduvad täpsed meetodid ja võtted kutseosobivuse kindlaksmääramiseks. Nii lähebki nooruk tehnikumi või kutsekeskkooli, mis kodule lähemal, või koos sõpradega ka kaugemale ja tingimata linna. Aasta pärast aga selgub, et valitud eriala ei sobi. Ta katkestab õpin-

gud ja otsib uue kooli. Õpiaeg pikeneb. Tähts on, et ükskõik mis põhjusel haridustee katkestanud õpilane siiski leiaks sobiva kooli ja omandaks keskhariduse. Selle eest on kool võimeline vastutama.

Kolmandas osas tulevad analüüsimisele õppimistingimused ja kooli komplekteerimine. Õppimistingimused kätkevad endas koolimaja seisukorda, internaadi olemasolu, õpilaste toitlustamist, nende kooli vedu jne. Kuid kas see kõik sõltub vaid koolist endast? Kooli komplekteerimine on seotud plaaniliste näitajate täitmisega nagu klassikomplektid, pikapäevarihmad, internaadi õpilaste arv, 9. klassi täituvus jne.

1.2. Info kogumine.

Pea vajalikuks koguda järgmist infot:

1.2.1. Õpilaste puudumised ja hilinemised. Klassipäevikutes teevad sellekohased kokkuvõtted klassijuhatajad iga kuu ja veerandi lõpul. Nendes peaks kindlasti kajastuma, kui palju on puudunud üks õpilane ja kogu klass, kui palju sellest haiguse tõttu, kodustel põhjustel, põhjusetu, kui palju on hilinenud. Veerandilõpul esitavad klassijuhatajad puudumiste kokkuvõtte selleks trükitud blanketil.

1.2.2. Õpilaste liikumine. Info klassijuhatajalt kohe ja veerandi lõpul, seda kajastab ka klassi õppetöö aruanne.

1.2.3. Õpiedukus klassis. Aruanded klassijuhatajalt.

1.2.4. 8. klassi lõpetanute edasiõppimine. Koostatakse nimekirjad, kuhu märgitakse õppeasutused, kus õpilased õpivad.

1.2.5. Kutseuunitluselase töö programmi täitmine klassides.

1.2.6. Infoleht igale juhtkonna liikmele kooli komplekteerimisest.

2. ÕPILASTE JA KOOLILÕPETANUTE KASVATATUSE TASE

Ideelis-kasvatustliku töö seisukord koolis.

2.1. Kriteeriumid.

Kasvatustöö tulemusi kogu ulatuses välja selgitada pole võimalik ja selleks pole vajadustki. On vaja vaid arukalt konkretiseerida uurimise alla kuuluvad kasvatustöö resultaatid, mille abil võib hinnangu anda kasvatustöö protsessi efektiivsusele.

On vaja vaatluse alla võtta need tulemused kasvatustöös, mis iseloomustavad isiksuse suhtumist ühiskonda, inimestesse, kollektiivi, töösse ja iseendasse (5). See on õpilaste kasvatatus.

Kasvatustöö tulemuste analüüs on orgaaniliselt seotud kasvatustöö protsessiga, tema ülesanne on välja selgitada ja fikseerida saavutused liikumisel eesmärgile.

Kirjanduses soovitatud kriteeriumid haaravad kasvatustöö mitmeid tahke koolides, mille kohta info kogumine võib anda tõepärase pildi. Et neid rakendada ühe kooli tingimustes, peab konkretiseerima ja tooma sisse väiksema mõõtühiku (näit. klass). Sellest lähtudes võiks kasutada järgmisi kriteeriume:

2.1.1. Kasvatustöö süsteemsus klassis (ideelis-poliitilise, kõlbelse ja töökasvatuse kompleksus).

2.1.2. Omaalgatuse arendamine klassikollektiivis.

2.1.3. Üldharidusliku keskkooli põhikirja ja õpilasreeglite täitmine.

2.1.4. Õpilaste haaratus ühiskondlike ülesannetega ja süstemaatilise tegevusega.

2.1.5. Õpilaste osavõtt ühiskasulikust tööst.

2.1.6. Õpilaste õiguserikkumised ja «rasked õpilased».

2.2. Info kogumine.

Kogutud info põhjal määratakse õpilaste kasvatatuse tase (ideelised veendumused, teadmised, tööarmastus, kultuursus, moraalsus). Kuna õpilaste kasvatatus ilmneb täielikult alles pärast kooli lõpetamist, siis kooli tingimustes tuleb hinnata kasvatustöö protsessi ja selle konkreetseid tulemusi.

Soovitan koguda järgmist infot:

2.2.1. Andmed kooli lõpetanute kohta (kus ja kellena töötab, autasud, milline kõrgkool lõpetatud jne.). Selleks on vaja koostada nimekirjad lendude kaupa, kuhu märgitakse ka vastavad andmed.

2.2.2. Mitterahuldava käitumishindudega õpilaste arv ja protsent.

2.2.3. Eeskujuliku käitumishindudega õpilaste arv ja protsent.

2.2.4. Alaealiste asjade inspeksioonis arvel olevate õpilaste arv ja protsent.

2.2.5. Õpilaste osavõtt ühiskasulikust tööst.

2.2.6. Õpilaste osavõtt tööst suvisel koolivaheajal: 2.2.6.1. Individuaalselt tööl. 2.2.6.2.

Organiseeritult tööl (TPL, EOM, brigaad). 2.2.6.3. Tööl kooliaias.

2.2.7. Õpilaste osavõtt tööst majandites sügisel ja kevadel. Soovitav on sisse viia perfokaardid, kuhu märgitakse õpilaste osavõtt tööst, majandi esindaja hinnang, õpetaja märkused õpilaste töö ja organiseerimise kohta majandi poolt.

2.2.8. Õpilaste ideelis-poliitiliste teadmiste tase. Et teadmiste taset määrata, peab juba eelnevalt olema selge, mida ja kui sügavalt õpilased peavad teadma. Soovitav oleks õppeaasta algul välja töötada poliitiliste teadmiste miinimumprogramm. Arvestada tuleks õpilaste iga.

2.2.9. Õiguserikkumised ja õpilasreeglite täitmine.

2.2.10. Kiituste ja karistuste suhe klassis.

2.2.10.1. Negatiivsete ja positiivsete märkuste arv ühe õpilase kohta õpilaspäevikutes.

2.2.10.2. Direktori poolt avaldatud kiituste ja laitude arv ühe õpilase kohta.

2.2.11. Õpilaste kuuluvus pioneeri- ja komso-moliorganisatsioonidele.

2.2.12. Õpilaste osavõtt ringide tööst. Vajalik oleks teha ka kokkuvõtte selle kohta, mitmest ringist õpilased keskmiselt osa võtavad.

2.2.13. Klassides läbi viidud kasvatustöö üritused ja nende kasvatustöö mõju.

2.2.13.1. Teatri ühiskülastused.

2.2.13.2. Klassiõhtud.

2.2.12.3. Kohtumised.

2.2.13.4. Klassikoosolekud, koondused jms.

2.2.13.5. Ülekooliliste ürituste organiseerimine.

2.2.14. Koolivälised signaalid koolitöö puuduste ja õnnestumiste kohta.

2.2.15. Komsomoli- ja pioneiritöö dokumentatsiooni korrashoid klassides. See näitab õpilaste ühiskondlikku aktiivsust ja vastustunnet.

Kasvatustöö hindamisel tuleb arvesse võtta palju muudki, mida otse arvude keelde panna ei saa.

Need on:

- materiaalse väärtuste hoidmine koolis;
  - kooliruumide, maa-ala ja õpilaste esteetiline välimus;
  - õpilaste käitumiskultuur;
  - õpilaste suhtumine täiskasvanuisse;
  - õpilaste õpihimu, tahe, osaalgatus; jne.
- Kõigele sellele tuleb anda hinnang, seda juba sisekontrolli materjalide ja vaatluste põhjal.

3. TEADUSTE ALUSTE TUNDMAÕPPIMISE TASE

3.1. Kriteeriumid.

Siin tuleb hinnangute juures eristada töö tulemusi, tööprotsessi (õppeprotsessi) ja selle organiseerimist ning töötingimusi (õppeprotsessi materiaalne külg, eriti kabinetsüsteemi vastavus didaktika ja koolihügieeni nõuetele) ja nende kasutamist.

3.1.1. Töö tulemuste näitajateks on:

- hinded (üldine tase, kvaliteet);
- õpilaste osavõtt aineolümpiaadidest ja tulemused;
- õpilaste elukutse valik lähtudes õppeainest;
- õppeprogrammide täitmine;
- õppeprogrammides ettenähtud praktiliste ja laboratoorsete tööde sooritamine.

3.1.2. Õppeprotsessi hindamise aluseks tuleks võtta:

- kasvatava õpetamise põhimõtte järjekindel ellurakendamine;
- õpilaste tunnetushuvid arendamine;
- iseseisva õppimise oskuste ja harjumuste süvendamine;
- diferentseeritud lähenemine õpilastele;
- hindamine.

3.1.3. Töötingimuste loomine sajabrotsendiliselt koolist ei sõltu. Sellepärast pean siin vajalikuks hinnata seisukohast, kuidas üks või teine õpetaja on kaasa aidanud kabineti sisustamisel ja didaktiliste vahendite valmistamisel.

3.2. Info kogumine.

Pea vajalikuks koguda järgmist infot:

3.2.1. Õppetöö tulemused veerandite kaupa klassides ja kogu kooli ulatuses. Aruanded klasside kohta esitavad klassijuhatajad kindla vormi järgi.

3.2.2. Õppetöö resultatiivsus õppeainete ja õpetajate järgi. Kokkuvõtte on võimalik koostada klasside õppetöö aruannete põhjal.

3.2.3. Aineolümpiaadide tulemused koolis.

3.2.4. Aineolümpiaadide tulemused rajoonis ja vabariigis.

3.2.5. Õppeplaani ja -programmide täitmine.

3.2.6. Õppeprogrammides ettenähtud praktiliste ja laboratoorsete tööde sooritamine. Sellekohast infot tuleb koguda õpilaste vihikute ja klassipäevikute kontrollimisel.

3.2.7. Haridusministeeriumi, haridusosakonna ja juhtkonna kontrollitööde tulemused.

3.2.8. Töö kabinettides:

3.2.8.1. Töötingimuste loomine.

3.2.8.2. Õpilaste võimete arendamine.

Info kogutakse koolisisese ülevaatusel ajal.

3.2.9. Õppetunni kvaliteet. See osa infost hõlmab õppetundide külastamisel saadud materjali. Õppetundide külastamisel tuleks jälgida õpilaste tunnetushuvid arendamist, õppematerjali esitamise ideelisust ja teaduslikkust, seost praktikaga, kasvatava õpetamise elluviimise sihipärasust ja järjekindlust, õppevahendite kasutamise ratsionaalsust, aja kasutamist tunnis, diferentseeritud tööd õpilastega jne.

3.2.10. Hindamine:

3.2.10.1. Hindamissagedus.

3.2.10.2. Hindamisnormidest kinnipidamine.

3.2.10.3. Suuliste ja kirjalike vastuste hindamise vahekord.

3.2.10.4. Veerandihinnete jaotus.

3.2.10.5. Ulemineku- ja lõpueksamite hinnete vastavus aastahinnetele.

3.2.10.6. Keskkoolilõpetanute sisseastumiskamite hinnete vastavus koondhinnetele tunnistusel.

Kindlasti võib siin veel leida alasid, mille kohta saab koguda infot. See kõik sõltub kooli suurusel, probleemidest ja ülesannetest, mis kooli ette on ühel või teisel õppeaastal püstitatud.

4. KOOLI PEDAGOOGILISE KOLLEKTIIVI TÖÖ TASE

4.1. Kriteeriumid.

Siin on kvantitatiivsete näitajate kasutamine keerulisem. Sageli võib tulemus olla mõnevõrra moonutatud. Sellepärast tuleb seda osa koolitöös hinnata eriti tähelepanelikult (7).

Õpetaja tööd tuleb hinnata nii konkreetsete tulemuste kui ka tegevuse järgi õppeprotsessis, kollektiivis ja ühiskonnas. Õpetaja töö hindamise põhikriteeriumid:

- 4.1.1. Õppetöö tulemused õpetatavas aines:
- õpiedukus;
  - oivikute arv ja protsent;
  - Haridusministeeriumi, haridusosakonna ja juhtkonna kontrollitööde tulemused;
  - eksamite tulemused.

4.1.2. Ainealase klassivälise töö tulemused:

- aineringi tegevus;
- õpilaste osaõtt olümpiaadidest ja tulemused;

õpilaste osavõtt viktoriinidest ja konkurssidest.

4.1.3. Kasvatustöö resultatiivsus:

- distsipliin;
- õpilaste iseseisva töö oskused;
- õpilaste suhtumine ainesse ja õpetajasse;
- õpilaste edasise elutee sidumine konkreetse õppeainega või õpetaja isiksusega.

4.1.4. Kohustusliku dokumentatsiooni täitmine:

- tööplaanid;
- klassipäeviku täitmine;
- kohustusliku info esitamise täpsus, õigsus ja konkreetsus.

4.1.5. Töö klassijuhatajana:

- õpilaste kasvatatus;
- õpilaste poliitiliste teadmiste tase;
- kasvatustöö süsteemsus.

4.1.6. Ühiskondlik töö koolis ja väljaspool.

4.2. Info kogumine

Kooli pedagoogilise kollektiivi töö tasemest sõltub kogu kooli tegevuse hinnang. Kui pedagoogide töö on nõutaval tasemel, siis võib loota ka headele tulemustele kogu õppekasvatustöös.

Hinnangu andmine õpetaja tööle peab toetuma väga täpselt ja tööpärasele infole ning ühtlasi sellistele näitajatele, mida saab omavahel võrrelda. Pedagoogilise kollektiivi töö taseme hindamiseks on vaja kindlasti järgmist informatsiooni:

4.2.1. Õpetajate ühiskondlik koormus.

4.2.2. Õpetajad — klassiväliste ringide juhendajad.

4.2.3. Õpetajad — kooliväliste ringide juhendajad.

4.2.4. Ettekannetega esinemine õppeaasta jooksul ja nende kvaliteet.

4.2.5. Õpetajate osavõtt koosolekutest ja aktiivsus.

4.2.6. Õpetajate osavõtt täienduskursustest.

4.2.7. Õpetajate ergutused ja karistused.

4.2.8. Kasulikud kogemused õpetaja töös.

4.2.9. Õppetöö tulemused õpetatavas aines.

4.2.10. Ainealase klassivälise töö tulemused.

4.2.11. Kasvatustöö resultatiivsus.

4.2.12. Kohustusliku dokumentatsiooni täitmine.

4.2.13. Töö klassijuhatajana.

4.2.14. Töö lastevanematega.

4.2.15. Läbiviidud ürituste kasvatusmõju ja tase.

Kindlasti tuleb hinnata ka õpetaja suhtumist töösse, lastesse, vanematesse, oma kollektiivi, enesetäiendamisse, uuendustesse koolitöös jne.

Võib tunda, et taolise info kogumine nõuab palju aega, suurt vaeva ja palju aruan-deid. Olen arvamusel, et ei. Kui eelnevate osade kohta on info süsteemne, siis on enamik infomaterjali ka pedagoogilise kollektiivi kohta juba olemas.

5. INFO KOGUMISEST JA SÄILITAMISEST

Koolitööle objektiivse hinnangu andmiseks kogutav info peab laekuma sisekontrolli ma-

terjalidest tundide külastamisel, ürituste vaatlustest, vestlustest õpilaste ja õpetajate-ga, dokumentatsiooni (klassipäevikud, õpilaspäevikud, ringipäevikud, tööplaanid) kontrol-limisest, õpetajate aruandlusest.

Siinjuures ei tohi minna aruannete ja informatsioonide arutu nõudmise teele, kus õppeveerandite lõpul nõutakse klassijuhataja-telt infot 45, aineõpetajailt 22 küsimuse kohta. Samuti ei ole vaja hakata kogu infor-matsiooni kandma perfokaartidele, kui see on kirjas juba klassipäevikus või mõnes statis-tilises aruandes. Nii näiteks ei pea ma vaja-likuks õpilaste kartoteegi pidamist, sest and-med nende kohta on nii klassipäevikus kui õpilasraamatus. Küsitav on ka nõue täita per-fokaarte klassides toimunud ürituste, koos-olekute, vestluste, loengute jms. kohta (8, lk. 13). Kõik need on samuti sisse kantud klassipäevikutesse.

Palju infot salvestatakse koosolekute proto-kollides. Sellepärast ongi vaja põhjalikult läbi mõelda, millist informatsiooni ja kui suures mahus koguda. Sageli piisab teadmi-sest, kust midagi leida.

Mitmekordne andmete kogumine, salvesta-mine ning paljude uute kartoteekide koosta-mine võib kergesti viia paberiuputuseni, surnud info tekkimisele ja õpetajate ülekoor-mamisele aruannete esitamisel.

* * *

Kooli tegevuse objektiivne hindamine on keeruline protsess. Tihti antakse hinnang ainult üksikute õnnestunud või ebaõnnestu-nud ürituste, konkursside või võistlustule-muste, juhuslike aruannete põhjal. Kogemus näitab aga seda, et hinnang nõuab kvantita-tiivseid näitajaid ja nende põhjal tehtud ana-lüüsi. Mida suurem kool, seda rohkem infot on vaja koguda.

Oma töös töin välja ühe osa kriteeriume, mille alusel saab koguda infot, et siis ana-lüüsida kogu kooli tegevust õppeaasta jook-sul. Püüdsin leida just need kriteeriumid ja sellise infokoguse, mida läheb vaja igal aas-tal, sõltumata kooli ees seisvatest ülesanne-test. Kriteeriumide valikul lähtusin juhendam-terjalides soovitatust ja praktilistest koge-mustest.

Tehtud uurimusliku töö ja praktiliste koge-muste põhjal julgen väita, et igasugusele kvalitatiivsele analüüsile peab eelnema kvan-titatiivsete näitajate võrdlemine. Info kogu-mise aluseks peavad olema täpselt määratle-tud kriteeriumid, selle säilitamine nõuab kindlat süsteemi. Andmete kogumisel peab lähtuma optimaalsuse printsiibist, info maht sõltub kooli suurusest.

(Järgneb kirjandus lk. 32.)

MEIE INTERVJUU

Õpetaja-metoodikuid 23, vanemõpetajaid 54 — niisugune oli tänavune õpetajate atesteerimise tulemus. Ajakirja käesolevas numbris vastab neist neli toimetuse küsimustele.

1. Milliseid mõtteid äratas Teis kui pedagoogis koolireform?
2. Mida peate praegusel etapil oma kutsetöös eriti oluliseks, millele olete pööranud ja kaivatsete pöörata põhitähelepanu?
3. Millest tunnete oma pedagoogitöös koolirõõmu?
4. Teie soovid kolleegidele alanud õppeaastaks.

J. Kunderi nim. Tallinna 32. keskkooli tööõpetuse õpetaja, ENSV teeneline õpetaja, vanemõpetaja HUGO SAAREMETS

1.

Põhisuundades kirjapandu peaks olema üldrahvalikuks täitmiseks, kool üksinda ei suuda midagi. Otsustavalt tuleks parandada tööõpetuse materiaal-tehnilist varustamist. Senisele varustamisele on palju ette heita. Nii ei ole näiteks meie kool viimase kümne aasta jooksul saanud ühtegi materjali puidu- ja metallitöök, neid tuleb endal hankida šeffettevõtte ja kutseharidussüsteemi kaudu.

Teine mõtlemapanev probleem on 7. ja 8. klassi õpilaste tootmispraktika. Ettevõtted peaksid kindlustama õpilased jõukohase ja vajaliku tööga. Karta on, et lähitulevikus nende jaoks töökohti ei jätku. Kui aga õpilased saadetakse hoovi pühkima, saame kasu asemel kahju. Õppetöökodade ülevaatus näitas, et Oktoobri rajoonis on poiste tööõpetuses küllaltki tugev baas, võiksime praktika parem koolitöökodades teha. Saaksime lepingu alusel baasettevõttega toota tarbeesemeid ja lihtsamaid laiatarbekaupu.

Kui kümnekond aastat tagasi laps tundis tehtud eseme üle heameelt, siis nüüd seda tööõõmu enam ei näe, see on kodude ainelise heaolu kasvu otsemõju. Linnakodud pakuvad vähe võimalusi tööharjumuste kujunemiseks. Koolis püüame seda lünka täita ja seni õnnestunud.

2.

Kõige tähtsam — kasvatada tööarmastust ja lugupidavat suhtumist ükskõik millisesse töösse. Õpetada poisse käsitsemata tööriistu, tööpinke, tegema korralikku tööd.

Tuleviku peale mõeldes on noori tarvis viia kurssi tänapäeva tehnika ja tootmise saavutustega. Selleks aitavad hästi kaasa õppekäigud tehastesse ja vestlused. Noori tuleb õpetada austama tööliselukutseid, rahvamajandus vajab töökäsi. Poisse lähebki küllalt palju kutsekoollidesse.

3.

Rõõmu tunnen igast õpilase valmistatud heast tööesemest ja korralikult täidetud õppeülesandest. See on peamine. Meelehead valmistab noorte küllaltki suur huvi tööõpetuse kui õppeaine vastu, enamjagu hoiab hästi korras oma töökohta ja tööpingid. On kujunenud suhtumine: see on minu töökoht, mida pean hoidma. Suhtumine omakorda sõltub sellest, kuidas õppetund on ette valmistatud, missuguseid praktilisi ülesandeid tuleb õpilastel täita. Meie oma töökojas igal aastal remonti tegema ei pea ja õpilaste üle kurtmiseks pole põhjust.

4.

Jõudu ja head tahet selles suures, raskes, kuid väga tarvilikus töös. Meie maa vajab töölisi, esimesed teadmised ja oskused selleks annab keskastme tööõpetuse õpetaja.

Abja keskkooli eesti keele ja kirjanduse
õpetaja, vanemõpetaja
VIIVE TIIDEBERG

1.

Tore on see, et peamine tähelepanu on pööratud hariduse sotsiaalsele funktsioonile. Juhativ osa on töökasvatusel, mida peavad teostama ühiselt kool, kodu, tootmiskollektiivid, massiteabevahendid, kirjandus ja kogu avalikkus.

Kirjanduse õpetamisel pean töökasvatuse seisukohalt silmas peamiselt kahte eesmärki: 1) õpetada töötama kirjandusega, sellest aru saama, omandama väärtuslikku, et kujundada marksistlik-leninlikku maailmavaadet ja anda teadmisi, 2) kirjandusteoste tegelaste eeskujul õpetada lapsi tööd austama, osalema igasuguses ühiskasulikus töös.

Rõhutatud on emakeele õpetamise tähtsust, selle seost vene keele ning kõigi teiste õppeainetega. See seab emakeeleõpetajatele ülesande algkoolis ja põhikoolis anda korrektne suulise ja kirjaliku emakeele oskus ning lõpuklassides seda rikastada elulise ja kaas-aegsega keeleteaduses.

MEIE INTERVJUU

MEIE INTERVJUU

2.

Tähtsaimaks pean enesetäiendamist, kursisolemist nüüdskirjandusega.

On vaja täiustada didaktiliste vahendite ja metoodiliste võtete otstarbeka rakendamise oskust. Senisest rohkem tähelepanu pöörata ainetevahelistele seostele, mis on nii õpetajate kui ka õpilaste aja kokkuhoid.

3.

Koolirõõmu tunnen, kui on rohkesti õpilasi, kes huvituvad aimest, loevad palju, arutavad, vaidlevad nii kirjandusteoste kui ka eluprobleemide üle.

Küllaga on rõõmu toonud õnnestunud lõpukirjandid ja eriti see, kui õpilasel võimaldub õpinguid jätkata kõrgkoolis suure konkurssiga erialadel; kui nooruk pärast kooli lõpetamist valib emakeele ja kirjandusega seotud elukutse.

Unustamatuid rõõmuhetki on toonud sõnakunstialane töö: loendamatud luulepõimikud, näidendid, agitbrigadide õhtud. Nendeks valmistumine on mind õpilastele lähendanud. Ilma selle tööta oleksin nagu tiibadeta lind. Olen väga õnnelik, et koolis on alati leidunud rohkesti poisse-tüdrukuid, kes mõistavad sõna jõudu ja ilu.

Klassijuhatajana olen rõõmus siis, kui suudan kas või vähekenegi halba heaks muuta. Arvan, et iga last sügavalt austades, inimlikult koheldes, usaldades ja tunnustades on võimalik muuta ta aktiivsemaks ja paremaks.

4.

Kollegidele soovin palju õpihimulisi lapsi ja toredaid üritusi.

Töö- ja jäägitu jagamisrõõm käivad käsi-käes. Andmisrõõmu kinnitan K. Merilaasi sõnadega:

*Ma tahan olla nagu tee
või nagu kivi, millel astud,
või laul, mis kostab üle vee.
või lill su rõõmuks õide lastud.*

MEIE INTERVJUU

MEIE INTERVJUU

1.

Koolireform on kujunenud edasilükkamatuks suurettevõtmiseks, mis puudutab iga perekonda, õppeasutust, töökollektiivi, kogu meie rahvast.

Rõõmustab töökasvatuse osatähtsuse suurenemine. Mind kui õpetajat on vaevanud küsimus, kuidas tööle panna mõni nooruk, kes haridussoovi puudumise tõttu keskkooli vanemates klassides mitu aastat lihtsalt logeleb ja arvab, et ka edaspidi elus samas vaimus edasi jõuab.

Heameelt valmistab seisukoht protsendimaaniast jagusaamiseks. Matemaatikaõpetajana võin pikkade tööaastate kogemuste põhjal öelda, et selles aines pole 100 %-line õppeedukus alati saavutatav, eriti viimastel aastatel vanemates klassides. Olen päri hiljuti õpetajate täienduskursustel kuulnud haridusjuhi väitega, et matemaatikas tuleks pidada normaalseks, kui mõned õpilased lõpetavad klassikursuse ka järeleksamitega.

Tore on, et asutakse kõrvaldama õppeprogrammide ja õpikute ülekoormatust, vabastama neid liigkeerukast ja teisejärgulisest materjalist. Jõudu, head tahet ning koostööd nendele, kellest oleneb nimetatud küsimuse lahendamine!

Olen veendunud, et tublit tulu toob ka klassikomplektide suuruse vähendamine, perekonna vastutuse tõstmine laste kasvatamisel, õpetaja töö ja olmetingimuste parandamine. Võib loota, et pedagoogilisele tööle asub senisest rohkem noormehi.

2.

Kutsetöös pean oluliseks, et õpetajal oleks aine endal selge ja ta oskaks seda nii edasi anda, et õpilased omandaksid võimalikult rohkem õppetunnis. Seepärast on õpetaja põhiülesandeks õpilane tööle, mõtlema ja järeldusi tegema panna. On pikemalt seletamata selge, milline kasutegur saab olla õppetunnil, kus õpetaja ainult ainet dikteerib ja õpilased seda mehaaniliselt, kaasa mõtlemata üles kirjutavad.

Oluliseks pean õpetaja õiglust õpilaste tegevuse ja käitumise hindamisel. Õpetaja julgus oma vigu tunnustada on alati autoriteedile kasuks. Olulised on ka õpetaja töökus, taktitunne, eeskuju, sõnade ja tegude ühtsus.

Olen veendunud, et meie elus esinevatest puudujääkidest rääkides lõpetab virisemise noortele esitatud tees: noorte kohus on oma õpingute ja tulevase tööga muuta elu

V. Kingissepa nim. Kingissepa 1. keskkooli matemaatikaõpetaja, õpetaja-metoodik
VALENTIN OOPKAUP

paremaks. Õpilased mõistavad, et tuleviku kujundamisel oleneb palju neist endast.

3.

Koolirõõmu valmistavad õpilased, kes õpetaja pakutud teadmisi ja oskusi hästi vastu on võtnud. Rõõm on koolist lahkujate soovide realiseerumises kõrgkooli sissesäämisel või vajalikule töökohale asumisel. Sügavaks elamuseks on õpilaste tänu õpetaja töö ja inimlikkuse eest.

Rõõmustab kohtumine endise õpilasega, kui kuuled tema edusammudest. Rõõmu valmistavad ka kolleegid, kellega astud ühist sammu raskes töös.

4.

Alanud õppeaastal soovin kolleegidele jõudu nende ülesannete täitmiseks, mida meie ette seab kehtestatud koolireform. Nihutagem komponentjõude sobivama nurga alla, et koores meie hariduspõllul kiiremini edasi liiguks.

MEIE INTERVJUU

MEIE INTERVJUU

Tallinna 44. keskkooli keemia- ja geograafiaõpetaja, vanemõpetaja
OIE SOKK

1.

Vastne koolireform äratas kõige rohkem mõtteid pedagoogis. Puudutab see ju otseselt meie kutsetööd. Koolireformi põhisuundades on öeldud: «Käesoleva sajandi lõpu ja järgmise sajandi alguse tohutuid ülesandeid hakkavad lahendama need, kes praegu istuvad koolipinki... nende õlgadel lasub vastutus meie maa tuleviku eest, ühiskonna igakülgse progressi eest ja tema eduka edasiliikumise eest kommunistlikus ülesehitustöös.»

Õilis ülesanne kujundada ja kasvatada noort inimest on usaldatud meie — õpetajate kätte. Koolireformis on pööratudki suurt tähelepanu õpetaja isiksusele, tema kujundamisele juba pedagoogilistes õppeasutustes. Meie õpetajaskond on jõudnud keskmiselt vanuselt küllaltki soliidseks ikka ja teravalt on tõusnud päevakorra noorte õpetajate probleem. Koolireform aitab ka selle küsimuse lahendada.

Tervitatav on reformi osa, milles räägitakse õpetajakutse prestiiži ja autoriteedi

MEIE INTERVJUU

tõstmisest. Järk-järguline palgatõus, töö- ja olmetingimuste parandamine, ainele stimuleerimine ja ergutamine aitavad kinnistada pedagoogilist kaadrit. Noorte õpetajate koolitööle jäämine sõltub suurel määral ka kollektiivist, kuhu noor tööle suunatakse. Heatahtlik suhtumine ja abi, kui seda vaja on, aitab keerulisse töösse sisse elada.

Koolireform näeb ette õpilaste arvu vähendamist klassides. Senine klasside ülekoormatus viis sageli selleni, et aineõpetaja ei jõudnudki iga üksiku õpilaseni, tekkisid arusaamatused õpetaja ja õpilaste vahel. Väiksema õpilaste arvu puhul peaksid need probleemid laheneda.

Keemia- ja geograafiaõpetajana olen lahutamatu seotud majandusprobleemidega. Teadus- ja tehnikarevolutsioon nõuab ellu astuvat inimeselt — tööliselt, tehnikult, insenerilt — kõige ajakohasemat haridust, tootmise teaduslik-tehniliste ja majanduslike aluste põhjalikku tundmist ning loovat töösuhetumist. Majandusgeograafia pakub õpetajale suuri kasvatuslikke võimalusi. Töökasvatuse ja kutse-suunitluse osatähtsuse suurendamisega avaneb võimalus viia läbi rohkem õppekursioone tehasest, tutvustada noori tänapäeva teaduse ja tehnika saavutustega, tõstatada probleemküsimusi töötuses ja põllumajanduses tööviljakuse kõrge taseme saavutamise teedest. Kõrgkoolide vastuvõtu tulemused näitavad, et viimastel aastatel on vähenenud noorte huvi paljude insener-tehniliste alade vastu. Nähtavasti ei ole meie lõpetaja saanud keskkoolipäevil küllaldast ettevalmistust mõistmaks rahvamajanduse vajadusi. Kutse-suunitlustöö tõhustamisega üldhariduskoolis tuleb see lünk täita. Näeb ju koolireform ette tagada iga õppeaine õpetamise kõrgem teaduslik tase, omandada kindlalt teaduste aluseid.

2.

Kutsetöös on praegusel etapil olulisem aidata igakülgsele kaasa koolireformi ellurakendamisele, teostada seltsimees K. Tšernenko öeldut: «Nüüd on tarvis mõelda sellele, et reformi ideed viidaks täielikult ellu, et need ei jääks paberile.»

Igal ainel on kindlad juhtpõhimõtted, mida õpetaja oma kutsetöös peab arvestama. Keemia õpetamisel tuleb au sisse tõsta keemiline eksperiment, mis aitab saavutada kind-

MEIE INTERVJUU

MEIE INTERVJUU

MEIE INTERVJUU

lamaid teadmisi, tuleb arendada õpilaste töö-
oskust, iseseisvust, tõsta töökultuuri, viia nad
arusaamiseni säästlikkuse probleemidest.
Suur tähtsus on heal, hästi sisustatud ka-
binetil. Käesoleval õppeaastal ootab ees palju
tõid: näiteks läbi mõelda tuleb tehniliste
vahendite paigutamise ratsionaalsus, jaotus-
materjalidega varustamise küsimus, kutsesu-
nitluse materjalide süstematiseerimine ja pi-
dev kasutamine. Vaja on senisest suure-
mat tähelepanu pöörata keskkonnakaitsele.
Viimasest on tänapäeval saanud ideoloogilise
kasvatustöö üks komponente.

Kooli parteialgorganisatsiooni sekretärina
tuleb anda panus koolireformis püstitatud
ülesande — noorsoo ideelis-poliitilise kasva-
tamise ning temas marksistlik-leninliku maa-
ilmavaate, vastutustunde, organiseerituse ja
distsipliini kujundamise — elluviimisele.
Parteialgorganisatsiooni töö tuleb korraldada
lähtudes sellest eesmärgist. Mõtleme, kuidas
ühtsete poliitpäevadega haarata ka noore-
maid õpilasi neile arusaadavas vormis, kuidas
väärkalt tähistada Suures Isamaasõjas saa-
vutatud võidu 40. aastapäeva.

3.

Usun, et pedagoogitöös on rõõmu rohkem kui
mis tahes teisel tööalal. Rõõm õpilaste sära-
vatest silmadest, rõõm sellest, kui nad on
teotahtelised, edasipüüdlid. Rõõm sellest,
kui kuuled, et endistest õpilastest on saanud
tublid töömehed, andekad teadurid, head
pereemad ja -isad.

4.

Soovin eelkõige head tervist. Veel tahaksin,
et oleks vähem virisemist ja kurtmist töö-
raskuste üle. Käies tehastes ekskursioonidel
näeme, kui palju raskem on töö muudel elu-
aladel. Kui palju müra ja kära. Koolimüra
on aga helisev nooruslik naer ja energia, mida
peame õigesti suunama.

MEIE INTERVJUU

KASVATUSTEEMADEL

Õpilaste töövõime arendamise pedagoogilisi aspekte*

HILJA RAUK,
L. Pärna nim. Tallinna 42. keskkooli
direktor, ENSV teeneline õpetaja

Selles, et isiksuse peamine looja on töö, ei
kahtle arvatavasti keegi. Mida teha koolilolu-
des töö sotsiaalse funktsiooni tugevdamiseks,
töö väärtustamiseks, see huvitab vastse kooli-
reformi põhisuundadest lähtudes kõiki hari-
dustöötajaid.

Õpilaste tööerakendamine koolitingimus-
tes, nende töövõime teadlik ja eesmärgista-
tud arendamine õppe-kasvatustsentsis, ni-
melt õppetunnis, on keeruline ja paljutahu-
line pedagoogiline probleem.

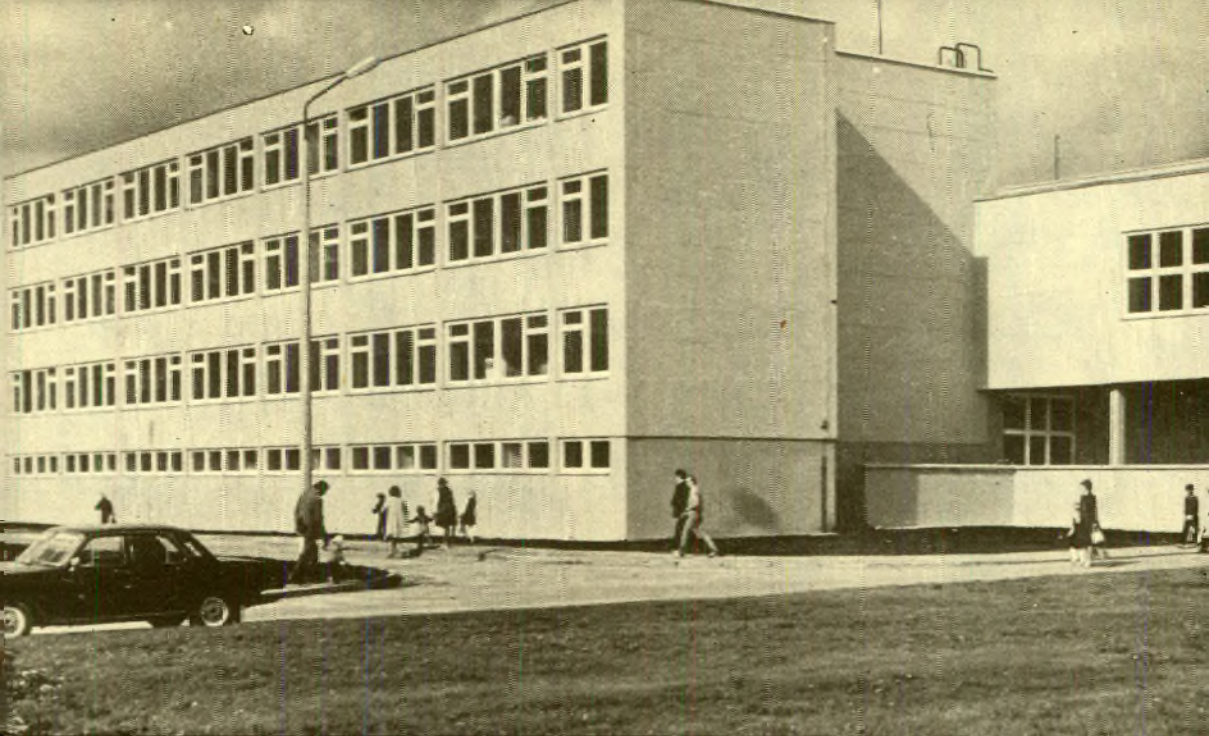
Arenenud sotsialistlikku ühiskonda iseloo-
mustab olemasolevate reservide teadlikum ja
oskuslikum ärakasutamine. Koolireformi põ-
hisuundadest lähtudes võib kinnitada: õppe-
kasvatustsentsi uue kvaliteedi põhireservid
peituvad õppetunnis, 45 minuti oskuslikus
ja heaperemehelikus kasutamises õpilaste töö-
võime arendamise eesmärgil.

Meie kooli pedagoogid on paaril viimasel
aastal püüdnud enam tegelda õpilaste töö-
võime arendamise pedagoogiliste aspektidega
õppe-kasvatustsentsis ja seda põhiliselt õppe-
tunnis. Käesolev kirjutis ei pretendeeri uus-
avastustele pedagoogika ja didaktika vald-
konnas, pigem on järjekordne meeldetuletus
koolipedagoogika ja ainemetoodika põhitõde-
dest.

Meie pedagoogilise kollektiivi töö õpilaste
töövõime arendamiseks sai alguse kodutööde
sisu ja mahu analüüsist 1979/80. õppeaas-
tal. Püüdsime teada saada kõigi kooliastmete
õpilaste õppimishoiakuid, õpilaste, lastevane-
mate ja ka pedagoogide suhtumist koduüles-
annetesse. Kordasime analüüsi möödunud õp-
peaasta II õppeveerandil.

* 1984. a. ülevabariigiliste pedagoogiliste
loengute ettekanne.

Novikogude
KOOL
reportaaž

Tänavust 1. septembril võis pidada igati omailmeliseks. Uue kooliaasta kohta sobib mitmes mõttes lausuda — esimene.

Algas ju 1. septembril esimene täispikk õppeaasta koolireformi suunistes käppenäidatud ülesannete ellurakendamisel.

Tänavu tähistasime 1. septembril esmakordselt üldrahvaliku pidupäeva, teadmiste päevana. Tuhandetest kodudest saatsid emad-isad oma pisipõnne nende elutee haku tähtsaimale teele — kooliteele, uusi tarkuseradu tallama. Tänavu oli 1. septembril esimene pidulik tööpäev Tallinna uusima — 60. keskkooli perele. Rõõmsalt säras sügispäike erksavärvilise koolihoone paljudes aknasilmades, naeratas vastu sügislilled sülemeilt, peegeldus ootusärevais lastesilmades.

1. septembril tähistasime rahvusvahelise rahupäevana. Just sel päeval istusid miljonid lapsed koolipinki, et rahu- ja taeva all tarkust taga nõuda. Ent see pole nii kaugelki kõikides maades. Hirmuga astuvad lapsed kooliteed Lähis-Idas, Ladina-Ameerikas, Põhja-Iirimaal. On sümbolne, et just rahu- ja tarkusepäeval võttis Lasnamäe noorima, 60. keskkooli pere vastu esimesi sõprus-saadikuid, külalisi vennalikust Kämpu-keest.

Esimene koolipäev. Esimene aabit. Esimene õpetaja. Tallinna 60. keskkooli 1-c klassi tüdrukute-poiste esimene õpetaja on Liis Juske, kes tänavu alustas õpetajana kolmekümneandat koolisügist. Varem Viljandi 4. keskkoolis viis ta oma esimesed õpilased 1. klassist abituuriumi välja, õpetades neile teed laulu- ja muusika juurde. Ka Tallinna 60. keskkoolis jagab ta laulurõõmu 1. klasside mudilastele. Rahu-tunni sooviks jäi, et meie lapsed võiksid ikka ja alati laulda rahust ja sõbrusest.

Oli 1. september, tarkuse- ja rahupäev.

ULO TIKU tekst
TONU KALLE fotod

Ajavahemikul 1979 — 1983 on õpilaste kodutööde ajaline maht vähenenud keskmiselt järgmiselt:

1979/80. õa. II õppeveerand	1983/84. õa. II õppeveerand
5. klass 2—3 tundi päevas;	1—2 tundi päevas;
6. klass 2—2,5 tundi päevas;	1/2—2 tundi päevas;
7. klass 2—4 tundi päevas;	1—3,5 tundi päevas;
8. klass 3—4 tundi päevas formuleering «Väga palju aega»	2—3 tundi päevas
9. klass 3—4 tundi päevas;	2—3 tundi päevas;
10. klass 3—4 tundi päevas;	2—2,5 tundi päevas;
11. klass 3—4 tundi päevas;	2—3 tundi päevas.

Need võrdlevad arvud näitavad, et õpetöö põhikoormus on tasapisi nihkunud õpetundi. Analüüsisime ka õpilaste arvamusi. Soovitakse vähem kirjalikke, rohkem suulisi kodutöid.

Lastevanemate seisukohad on tüüpilised: kodutööde raskusaste olgu selline, millest lastevanemate haridustase üle käiks; vähem mehaanilist kirjalikku tööd; las aga õpivad, mis neil muud teha on.

Õpetajatelt küsisime, mis liiki kodutöid kõige rohkem antakse. Selgus, et kinnistavaid harjutusi ja ülesandeid; teksti lugemist ja tõlkimist; võrdlevaid ülesandeid; tööd ajalehe ja sõnaraamatuga; referaate; dialoogi koostamist; graafikuid kirjandusteose kompositsiooni kohta jne.

Võrdlevalt 1980. a. andmetega võib järeldada:

- kodutööde maht on liiga ulatuslik;
- õpilaste tunnetusoskuste arengutempo jääb maha omandamisele kuuluva informatsiooni mahu kasvutempost. Need kaks protsessi peaksid arenema sünkroonselt, ainult sel juhul on õppimine jõukohane.

Töövõime arendamine õppekasvatustsotseisis on üks olulisemaid isiksuse arendamise võimalusi. See on õpilaste tunnetusvõime, aktiivse mõtlemis- ja õpioskuse arendamine, tahtelis-moraalsete omaduste teadlik ja eesmärgistatud kujundamine, ratsionaalsete töövõtete õpetamine.

Psühholoog Vögotskilt on pärit mõte — lapse areng toimub täiskasvanutega koos tegutsemisel, ja seda esmajoones kooliteadmiste omandamise seisukohalt. Põhiraskuseks õpilaste töövõime arendamisel õppetunnis on õpetaja traditsiooniline tööstiil. Õpetaja püüab kooliprogrammides ettenähtud teadmisi anda valmiskujul. Ta peab oma põhiülesandeks hästi ja täpselt realiseerida õppeprogrammi: võtta ettenähtud teemad läbi konkreetse aja jooksul, saavutada teadmiste omandamine vähemalt rahuldavale hindele. Õpilane on niisuguse tööstiili puhul koolikäija, ärakuulaja, kusjuures teadmiste omandamise põhiraskus langeb koduülesannetele, mis kujunevad sellisel juhul ebapiisava tunnitöö kompenseerimise vahendiks. Meie kooli kogemus näitab, et traditsiooniliste tundide andjateks on noored kolleegid, TRÜ ja TPedI vastlõpetanud.

Kummaline, kuid tõsiasi. Üliõpilaste — tulevaste pedagoogide koolipraktika on liialt

põgus, teooria lahus praktikast. Tihti on noore õpetaja käitumismudeliks keskkooliaegne lemmikõpetaja. Kutsekindlustus algab tüüpivigadest — vanast, ärakulunud tunnistruktuurist, mida iseloomustab:

traditsiooniliselt pikk organisatsiooniline osa puudujate märkimiseks ja hilinejate korraldumiseks (klass jõuab ennast tegevusetusest puhevile ajada ja võib-olla eelmisegi tunni töömeelolu nullilähedale maandada.);

individuaalne küsitlemine, kusjuures kuulaja rollis klass on praktiliselt tegevusetu 15—30 minutit ja rohkemgi;

meetoodiline küündimatus uue aine esitamisel; küsimused klassile vastab õpetaja ise, sest aine sisu õpilasteni ei jõua, tagasiside klassiga jääb praktiliselt ära;

koduse töö andmine koos kellaga või pisut pärast seda, sisuks numbrid, leheküljed ja paragrahvid.

Diplomiga noore kolleegi õpetajaks koolitamine on koolijuhtide põhilisi tööloike. Kui koolijuht suudab noorele õpetajale selgeks teha põhitõe — tund peab algama tööga kõige suuremale õpilaste rühmale, jätkuma tegevusega väiksemale grupile, alles seejärel individuaalse küsitlemisega, on ta palju võitnud.

Vaimse töö võtete omandamine õppetundides on õpilaste töövõime arendamise alus. Üks elementaarsemaid õpilaste töövõime taset iseloomustavaid tegureid on töö organiseerimise oskus, eriti tegevuse ratsionaalsus ja tööaja säästlik kasutamine. Meie kooli sisekontrolli materjalide põhjal julgen väita, et õpilaste töösse lülitumise aeg ja tegevuse otstarbekus on väga erinev. Näiteks ettevalmistus iseseisvaks kirjalikuks tööks algklassides 2 sekundist — 2—3 minutini; keskastmes mõnest sekundist 3—4 minutini. Keskmises ja vanemas osas on erinevus veelgi suurem. Pisiasi, kuid ometi pedagoogiline probleem.

Ajakulu määramine igaks tööks peaks saama õpilasele harjumuseks. Aja ratsionaalne kasutamine töösse rakendumisel oleneb paljudest erinevatest faktoritest: õpilase temperamenditüübist, kooliküpsusest, edukusest, tunnis valitsevast töömeelolust, kesk- ja vanemas astmes suuresti õpilase—õpetaja suhete iseloomust. Õpilase tegevuse otstarbekus töö organiseerimisel on meie sisekontrolli andmete põhjal väga erinev nii klassiti kui kooliastmeti. Töö käigus tekkis mõte — kas ei reglementeerita algklassides liiaks õpilaste tegevust, kas ei kasvatata siin ühekordseid kasutajaid, mis tuleb kahjuks õpilaste iseseisvale tööoskusele? Huvitav on jälgida, kuidas erineva võimekusega ja erineva käitumismotiiviga õpilased oma töövahendeid — õpikuid ja vihikuid käsitlevad. Mõlema, nii õpiku kui vihiku kasutamise vajaduse korral haarab edukas õpilane eelkõige vihiku järele. Kui pealkiri kirjutatud, kuupäev omal kohal, pööratakse õpiku kui abivahendi poole. Nõrgem õpilane kasutab õppetarbeid vastupidises jär-

jekorras, alguses õpik, ja kui harjutuse või ülesande nõudeid on küllaldaselt uuritud, siis vihik, kusjuures vihik lehitsetakse selle esimest leheküljest kuni tööjärjeni läbi, vaadatakse tülk aega sulepeale otsa ja alles siis läheb tööks lahti. Pisikesel inimesel pisiasjad, kuid õpilase ratsionaalse töövõime kujundamise seisukohalt tähtsad.

L. Pärna nim. Tallinna 42. keskkooli sisekontrolli materjalide põhjal on põhjust oletada, et keskastme õpilase töövõime ja tööresultatiivsus on suuresti tema lugemistehnikast, lugemusest, loetust arusaamisest, seemisest ja välimisest kõnest, millest omakorda sõltub kirjalik väljendusoskus ja kirjutamise kiirus. Vastavad mõõtmised kinnitavad, et keskmise kooliea sama klassi õpilaste lugemiskiirus on 2—3 korda erinev, väga erinev on lugemise ladusus ja arusaamine loetust. Keskkooli probleemiks on lugemise ratsionaalsus — s. t. kui palju korrata lugeda, kuidas loetust saadud teadmiste põhivara fikseerida, müllu jätta, konspeteerida. Siit järeldus: aineõpetaja ei ole mitte ainult teadmiste andja, kontrollija ja hindaja, vaid õpilaste mõtetegevuse ja suulise väljendusoskuse arendaja igas õppeaines. Igal õppeainel on oma terminoloogia, mõisteõpetus, faktiline materjal. Teatavat kõnearenduslikku tööd peaksid tegema kõik õpetajad. Õpilase suulise väljendusoskuse teadlik arendamine on töövõime arendamise olulisemaid tegureid. Õpetaja jutustuse ärakuulamisest ja sellest arusaamisest peavad paljud aineõpetajad endast mõistatavaks. Töövõime arendamise seisukohalt on määrav, et õpetataks kuulatust ka olulist leidma. Vastavalt õppeaine eripärale on õpetaja käsutuses tööjuhendid, kavad, raudvara ainst ja muud didaktilised vahendid. Konkreetse tööülesandega jutustus peaks kindlustama õpilaste aktiivse mõtetegevuse kogu jutustuse ajaks. Meie kooli ainekominjonide poolt läbiviidud katsed tõestavad, et aine sisulise omandamise tase on 3—4 korda efektiivsem, kui õpetaja jutustuse kuulamiseks on õpilastele antud konkreetsed ülesanded. Ühesuunalise tegevuse jälgimine pikema aja vältel on raske, kaugeltki mitte kõigile õpilastele jõukohane. Jutustuse seostamine didaktilise jaotusmaterjaliga — diapositiividega, valgustahvli kasutamisega — teravdab õpilase tähelepanu.

Õpetaja paljusõnalisus kahandab õpilase osa tunnis, pidurdab otseselt tema töövõime arengut, põhjustab passiivset äraistumist.

Lohisevad, paljusõnalisused ja meetoodilised väärad on tihti klassile esitatavad küsimused. Näiteks: «Mida te pidite tegema, kas liita või lahutada tuli? Kuidas sa arvutad?»

«Mismoodi sitikat praadida? Kuidas see sitika praadimine muinasjutus käis, kellele tuleb meelde, kes tahaks mulle öelda?»

«Mida sa mõtled, kas sa ei hakkagi harjutust tegema, või ei?»

«Lugege ülesanne läbi, kellel on vastus käes,

tõestab käe. Teeme joonise, märgime andmed ära, alustame sellest, et tõmbad kõigepealt aluse ja siis tõmbad võrdsed haarad vihikusse, märgid andmed juurde.» — Viimasest näitest võib mulje jääda, nagu püüaks õpetaja dresseerida 32 papagoid. Tüüpilised vead õpetaja küsimustes ja korraldustes:

küsimused ja korraldused on eksprompt-sõnastusega, tunni ettevalmistamise käigus sõnastamata ja eesmärgistamata. Ebakindla suunitluse ja sõnastusega küsimusele järgneb parandusvariant, mis selgitab eelnevat küsimust. Teisele variandile võib järgneda kolmas ja neljas. Seesuguses küsimusterägas on õpilastel võimatu orienteeruda. Ainuke võimalus — jaatavalt noogutada või eitavalt pead raputada;

küsimustes on liialt vähe probleeme;

korraldused ja küsimused on anonüümse suunitlusega, mitte millekski ja mitte kellelegi konkreetselt määratud;

küsimused tingivad kas eitust või jaatust, mitte enamat.

Õpetaja peaks suutma oma kõnet jälgida ja analüüsida, olla sõnastuse täpsuse ja korrektsusega õpilasele eeskujuks. Iga korraldus, küsimus, selgitus peab olema eesmärgistatud õpilase töövõime arendamise seisukohalt.

Nõukogude teadlane J. Kabanova-Meller rõhutab, et õpilaste aktiivsus õppetöös, nende iseseisvus, loovus sõltub suuresti sellest, kuidas nad valdavad vaimse töö võtteid. Kabanova-Meller peab nende ulatuslikku kasutamist ja ülekandmist niivõrd olulisteks, et käsitab neid õpilaste vaimse arengu näitajatenä.

Õppiva noorsoo töökasvatuse — see ei ole kaugeltki ainult korras erialabaas, hästisisustatud koolidevaheline tootmistöökoda, oskuslikult organiseeritud ÜKT või kümned tuhande töötunnid suveperioodil EÕM-i rühmades. Meie kooli pedagoogid on veendunud, et töökasvatust saab alguse õppetunni kui õppekasvatustöö põhivormi organisatsioonilisest struktuurist, õpetaja oskusest õpilased loovalt ja ratsionaalselt vaimsele tööle rakendada. Tuleb õpetada vaimse töö võtteid ja oskusi, ilma milleta soovitud tulemusi ei saavutata, «Jälle oli Jaagul ära õppimata, täielik kaheseis» — selline kurtmine peaks olema minevik. Kui õpetaja ei suuda tunnis materjali selgeks õpetada, siis vaevalt õpilane seda üksinda kodus paremini suudab. Pealegi võib ta ka kõik tegemata jätta, ülesanded maha kirjutada ja loota, et õpetaja ei küsi.

Probleemiks on hinnetele õppimine. Meie kooli õpilaste vastused 1979. a. näitasid, et 98% algklasside õpilastest õpib hea hinde pärast. Hinnete pärast õpib 73% keskastme õpilastest. 81% keskkooliõpilastest õpib hea ja väga hea hinde pärast. Motiivid: 82% — kolmedega pole midagi peale hakata, 3-dega lõputunnistusega ei tasu kõrgkooli minna; 16% — et saada teadmisi; 4% — midagi tõsisemat peab ju inimene ka tegema.

Õpilaste töövõime arendamine on lahutamatu seotud loova töössesuhtumise kujundamise ja arendamisega. Õpetajat peaks alati huvitama, kas õpilaste vaimsed võimed ja isiksuseomadused on vastavuses loovusega.

Uurimused on näidanud, et loovus seostub mõningate isiksuseomadustega, mida õpetaja peaks kindlasti tundma ja teadma, ja mitte alla suruma, sest loovisiksuse iseloomuomadused ei pruugi mitte ainult positiivsel kujul ja õpetajale soovitud suunas väljenduda.

Peab silmas pidama, et loovisikud pais-tavad silma riskivalmidusega. Nad on iseseisvamad, enesekindlamad kui madalama loovusastmega õpilased. Sageli on nad hea huumorimeelega ja nn. terava keelega. Õpetaja-autokraat surub loovisikud tavalise koolitöö raami.

Õpilase loovuse arendamisel on väga oluline soodsa atmosfääri loomine. Õpetaja toetagu õpilast suunavalt, piiramata tema iseseisvust.

Sageli arvatakse, et loovus on vajalik üksnes kunsti, kirjanduse ja teaduse probleemide lahendamisel. Igapäevatöö mis tahes eluvaldkonnas, eriti koolitöö nõuab loovat lähenemist. Koolireformi põhisuundades on arvestatud ka õpetajatöö loovat iseloomu. Õpetaja viib koolitöö koju kaasa, ta vajab nii füüsilist kui psüühilist ruumi. Ei piisa ainult kodusest magamisasemest.

Mõni sõna õpilase töövõime arendamisest vigade vältimisel. Just vigade hulga ja kaalu põhjal oleme harjunud õpilase teadmisi hindama.

Õpilaste töövõime eesmärgistatud arendamise seisukohalt peab õpetaja teadma, millest vead on tingitud. See on ainuõige võimalus nende vältimiseks. Oluline on õppe-materjali omandamiseks vajalike ainealaste mõistete selgitamine. Kui ainealased mõisted on ebatäpsed, siis ei saa ka järeldus olla õige. Õpetaja ei pööra küllaldaselt tähelepanu sellele, kuidas elementaar-teaduslikud mõisted kujunevad teaduslikeks mõisteteks. Tihti peetakse endastmõistetavaks, et õpilane omandab ühe või teise mõiste iseseisvalt.

Õpilane võib teha mitmesuguseid vigu. Paljud neist on komplitseeritud. Nende põhjusi on kogenud pedagoogilgi raske tabada. Kuid kõige tüüpilisemate vigade tekkepõhjusti ja nende ravimise meetodikat peab õpetaja tundma. Siit tuleneb ka vigade ennetamise oskus, õpilase töövõime arendamise üks võimalusi.

Meie kooli juhtkond on õppinud õppetunni efektiivsust hindama selle järgi, kuidas õpilane on tööle rakendatud ning milline on selle töö kasutegur. Õpilaste tunnetusoskuste arendamine on kujunenud tunnitöö meetodika

aluseks, see määrab õpetamise kvaliteedi. Õpetajatöö loominguliseks põhieesmärgiks on, et õpilane omandaks õppematerjali tunnis teatud vaimsete ja praktiliste toimingute kaudu, konkreetse õppetegevuse kaudu.

Igasugused jutud õppe-kasvatustsükli kvaliteedist ja töökasvatusest ning arendavast õpetamisest on tulutud, kui õpilasi ei rakendata tunnis tööle, kui õpetaja ei arenda teadlikult õpilaste vaimse töö oskusi ja vilumusi, nende töövõimet.

Töökultuur ja töövõime on isiksuse olemuse määravad komponendid. Töö kaudu toimub paljude isiksuseomaduste kujundamine, kodanikutunde arendamine, tahtelis-kõlbeliste omaduste kasvatamine. Õpilase töövõime arendamine on pedagoogilise protsessi keskmes just nüüd — koolireformi elluviimise algperioodil.

(22. lk. järg.)

Kirjandus

1. E i n e r, H. Kooli infosüsteem. — «Nõukogude Õpetaja», 1982, 20. nov.
2. Kooli tegevuse hindamise kriteeriumide kohta. — «Käskkirjad ja juhendid koolidele», ENSV HM, 1976, nr. 9 (43).
3. Kooli tegevuse hindamise kohta. «Käskkirjad ja juhendid koolidele». Tln., ENSV HM 1976, nr. 9 (43).
4. Koolijuhtimise aktuaalseid probleeme. — «Nõukogude Kool», 1979. nr. 10, lk. 11—15.
5. Kuidas määrata kasvatuse efektiivsust. — «Nõukogude Kool», 1981, nr. 9, lk. 19—23.
6. L o o, T. Info edastamise võimalusi koolis. E. Vilde nim. Tallinna Pedagoogilise Instituudi Koolijuhtide Kvalifikatsiooni Tõstmise Teaduskonna kursusetöö. 1983.
7. L u t s, K. Kooli tegevuse hindamise kriteeriumide kohta. — «Nõukogude Kool», 1977, nr. 7, lk. 561—566.
8. V a p p e r, E. Täitmise sõltuvus teatest juhtimisprotsessis. — «Nõukogude Kool», 1977, nr. 4, lk. 289—291.
9. Üldhariduskooli tegevuse hindamise kriteeriumid. — «Käskkirjad ja juhendid koolidele», Tln., ENSV HM 1982, nr. 7 (105).

Õpilaste töökasvatus lähemale tootmistööle

MAI JÕGI,
Kohtla-Järve Rajooni RSN TK
Haridusosakonna kooliinspektor,
ÜPUI liige

Vajadus kindlustada oma rajooni nii põllumajanduse kui tööstustööliste kaadriga, kasvatada noortes kindumust oma kodukoha vastu, arendada nendes majanduslikku mõtlemist, tööoskusi ja loominguulist potentsiaali varajast eest on eesmärgid, mille poole pürgib meie koolide töökasvatus.

EKP Keskkomitee esimene sekretär K. Vaino oma ettekandes EKP Keskkomitee XIV pleenumil tõstis esile Kohtla-Järve rajooni Aseri keskkooli töökasvatuse eesrindlike kogemusi, pidades eriti oluliseks kooli ja ettevõtte, Aseri Keraamikatehase suhteid, ettevõtte osatähtsust noorte töökasvatuses.

Aseris on rajooni ainus arvestatav tööstusettevõtte. Teised meie kolm keskkooli ja enamik 8-kl. koole paiknevad põlistes põllumajandus- ning kultuurikeskustes. Seega keskkool võiks kohapeal anda noorele mitmekesiseid võimalusi elukutse valimiseks ja õppimiseks, lülitumaks pärast lõpetamist kodumajandi tööväkke.

Aseri keskkool on seotud reaalse eluga keraamikatehase, teised koolid kodumajandi kaudu. Õpilased tunnetavad oma osatähtsust ettevõtte või majandi elus siis, kui nad saavad õpingute ajal praktiliselt, suvistel töödel või huvialaringide tegevuses anda toodangut, mis loodud oma kätega, töötades kõrvuti töölistega. See organiseerib ka kogu töökasvatuse süsteemi.

Vastavalt baasettevõtte, keraamikatehase vajadustele õpitakse Aseri keskkoolis süvendatud tööõpetuse erialadel plasttoodete pressijaks, automaatseadmete lukksepariks, elektri-kärujuhiks, savimassi ettevalmistajaks jm.

Eriala omandamine toimub läbinisti tehases. Seal on sisustatud õppeklass plasttoodete pressijate ettevalmistamiseks, praktika on plasttoodete tsehhis. Automaatikaseadmete lukksepad kasutavad töökoda tehase ruumides, kus antakse toodangut — valmistatakse nõutavaid detaile. Õpilastest automaatikute hooldada on tsehhis asuv tablo, mille pideva töökorras oleku eest nad vastutavad.

Osa ÜKT tunde täidetakse samuti tehases tööl olles. Valmistoodangu õigeaegne laadimi-

ne on tehase igapäevane mure. Siin tulevad appi õpilased. Selge, et kahekiloste keraamiliste torude laadimine ei ole töö mängimine, vaid tõsine tegevus, mis aga tegijat ei tohi heidutada.

Põllumajandustöötajate arv Kohtla-Järve rajoonis on 100 ha haritava maa kohta küll üle meie vabariigi keskmise näitaja (10,2 8,8 vastu), aga ikkagi on töökätest puudus, eriti mehhanisaatoritest ja farmitöötajatest. Maa-koolide süvendatud tööõpetuse ülesanne on seda lünka täita, et tootmine põldudel ei kannataks ja et põlevkivitööstus ei ahvatleks ära kogu uue kaadri põlvkonda.

Polütehnilise tööõpetuse erialadena õpitakse põllumajanduse mehhaniseerimist ja autoasjandust, saadakse traktoristi-masinisti ja autojuhi kutsetunnistus. Alates käesolevast õppeaastast on uue erialana sisse viidud ka loomakasvatus ja aiandus. Ühtesid ja teisi erialasid õpivad nii noormehed kui neid, arvates neid oskusi vaja minevat või asja huvitava olevat.

Õpilaste ettevalmistus oma tulevaseks kutseks on aastaringne: talvine töö kooli või baasmajandi töökodades, õppeklassides ja suvine töö nii noortraktoristide kui ka farmibrigadides. Näiteks Püssi keskkooli kümme noort tegid möödunud suvel Lügänuuse kolhoosi põldudel hulga mitmesuguseid töid: äestasid 513 ha põldu, rullisid, niitsid, kaarutasid ja lohisid heina ning põhku, lõikasid kartulipealseid, ajasid kartulivagusid lahti, vedasid põlvult kartuleid jm. Kogu töö ulatus oli 3,6% Lügänuuse kolhoosi töömahust. Avinurme kolhoosis moodustas õpilastest traktoristide töö 3,2% ja Iisaku sovhoosis 5,5% majandi töömahust.

Et põllutöö on üks neid töid, millega tuleb harjuda lapsepõlves, ei tohi ka kooliõpetus võõristada sellealast ettevalmistust juba keskastmest. Meil tegutsevad sellele eale põllumajandusringid. Huvi äratamine praktilise töö ja teooria ühendamise kaudu masinaõpetuse, põllumajandusloomade ja taimekasvatuse vastu on esimene etapp polütehnilise õpetuse tulemusena saadava põllumajandusliku elukutse omandamisel. Enamikus koolides töötavad traktori- või põllumajanduse mehhaniseerimise ringid, on farmiringe, metsandus- ja aiandusringe.

Möödunud suveks siirdusid loomakasvatuse tööle karjakutena ja masinlõpsile tütarlapsed, kes said selleks oskusi farmiringides (osa neist lõpetas alles 7. klassi). Ka töö noorloomade juures on lastele jõukohane ja meeltemööda.

Nende ringide töö edu ning sisukus tagatakse sellega, et õpilaste tegevusest on huvita-

tud kodumajandid ja ATK juhtkond. Koordineeritakse õpetatavat materjali ja praktikat õppeaasta jooksul ning suvel, suunatakse ringijuhendajate tööd ja täiustatakse materiaalbaasi. On nimetamisväärne, et õpilasingide juhendajate hulgas on meie rajooni 13 kooli kohta 7 majandi peaspetsialisti.

Majandid on enda kanda võtnud ka ringijuhendajate töö tasustamise, sest haridussüsteemis ettenähtud ringijuhendi tasu ei rahulda. Peame põllumajandusspetsialisti, oma kodumajandi autoriteetset inimest ringijuhendi kohal teguriks, mis aitab saavutada töökasvatuse eesmärgid — majandi töömurede ja ülesannete mõistmist ning õpingute lähendamist praktilisele elule ja tööle. Ringijuhendajad ei pea oma tööd kergeks. Nad arvestavad, et paar tundi tööd õpilastega nõuab neilt endilt niisama palju ettevalmistusaega. Koolist ja oma õpilastest aga ei taha mõnedki enam loobuda, sest nende töö kannab vilja. Selle rahulduse osaliseks saavad inimesed, kellele peale oma eriala hea tundmise on loomulikku pedagoogiannet ja kes suudavad seetõttu õpilasi haarata. Loomulikult on ainuvõimalik korraldada praktikat majandi töötajate kaasabil majandi tootmisbaasi kasutades. Kui ringi juhendabki koolis õpetaja, siis praktilised tööd korraldab ta ikkagi koos majandiga.

Elulähedane ja tehase profiilile vastav, tehase töötajate juhendatav on Aseri keskkooli õpilaste tegevus asulas paiknevas Kohtla-Järve rajooni pioneerimaja tehnikaringides (raadio-, automaatika- ja metallitööring). Ringiliikmed on paigaldanud koolimajas selektori, nende konstrueeritud aparaadid on kasutusel tootmises, on saadud tunnistusi ratsionaliseerimise ettepanekute eest.

Nii ringide töös kui ka polütehnilise tööõpetuse liinis, vaatamata tõsisele tööle, ei või tähelepanemata jätta eakohasuse printsiipi, mis nõuab lastele mitmekesisemat ning enam uudust pakkuvat tegevust, võrreldes täiskasvanute tööga.

Suurt püsivust nõuab automaatikaringi liikmetelt ühesuguste detailide valmistamine; oma tulevase elukutse karmi troostitust kogevad plasttoodete pressijad ainult paarist liigutusest koosnevale operatsioonile järgnevast kõrvetavast kuumusepahvakust ning tulipalavatest detailidest kinnastatud sõrmede vahel. Palju kordi näiteks toodud köplamine või käsitsi kartulinoppimine põllul pole teadagi tööd kergete killast. Nendesarnastel töödel püsimine lapseas kasvatab esmajoones õpilaste tahteomadusi, mis on vajalikud igas elukutses. Eeltoodule vajalikuks vastukaaluks on ringijuhendite ja erialaõpetajate püüd valida oma kasvandikele paeluvamaid tööloike, lasta neil kohe tunnetada töötulemusi ning avardada nende silmaringi vestluste, õppekäikude, ekskursioonidega, kohtumiste abil tootmise tippjuhtidega, et tõsta õpilaste huvi ja usaldust omandatava vastu.

Mingil juhul aga ei või kerge ja pealis-

kaudne tegevus olla ringides ainuvalitsev, õpilane ei või jääda pelgalt töö pealtvaatajaks, «tutvujaks», vaid peab olema tootja tootjate hulgas, vaatamata töö raskusele.

Aasta töötulemuste kokkuvõtteks, parimate stimuleerimiseks ning põllumajanduslike elukutsete propageerimiseks korraldati käesoleva aasta maikuus Avinurmes Kohtla-Järve koolinoorte põllumajandusalade kutsevõistlus, sedapuhku juba teine. Korraldamise raskused — finantseerimine, organiseerimine, tehnika muretsemine, võistluste kohtunike töö — kõik oli Kohtla-Järve rajooni ATK töötajate ja majandite spetsialistide kanda (neid oli tegevuses paarkümmend). Üritusele lisasid kaalu avamisel tervitama tulnud agrotööstuskoondise esimees A. Kõöp ja EKP Kohtla-Järve Rajoonikomitee esimene sekretär Ü. Kiisla.

Võistlesid lüpsjad lüpsiaparaadi lahtivõtmises ning kokkupanemises, autojuhid vigursõidus ja mehhanisaatorid kündmises ning vigursõidus.

Viimasest võistlusalast võtsid osa traktoriringide liikmed, kelle vanus ei lubanud neid veel põllutööle, kuid kes ringis olid omandanud teadmised ja oskused traktoriga töötamiseks, saanud selgeks ohutustehnika reeglid ja vastutustunde tehnika heaks hooldamiseks. Võisteldi traktoril T-40. Vigursõidu distants koosnes 7 etapist. Seega said mullustel võistlustel pealtvaatajateks olnud tänavu juba omal moel võistlejateks. Teismeliste poiste võistlusala oli kõige populaarsem nii osavõtjate kui pealtvaatajate-eakaaslaste poolest. See oli võistluste õnnelikem leid. Seda tänu kogu võistluste korraldamise entusiasti, oma elukutse tulihingelise propageerija, Kohtla-Järve rajooni ATK mehhaniseerimisosakonna juhatajale J. Innosele, kes juba kümmekond aastat on Püssi keskkoolis oma põhitöö kõrval traktoriõpetust andnud. J. Innos on veendunud, et traktorirooli õigel ajal pihkuandmine kasvatab tulevase mehhanisaatori ning õpetust ja kasvatustööd võib teha ohutustehnika reegleid eiramata.

Lüpsis võistlesid tütarlapsed alates 5. klassist, näidates võrdselt keskkoolitüdrukutega oma kiirust ja asjalikkust, oskust käituda loomaga ja kohanemist õpitava erialaga, mida peetakse tülika ajarežiimi tõttu üheks eba populaarsemaks.

Võistluspäeval osalesid veelgi nooremad õpilased kartautode demonstratsiooninimeses; nende hulgas noorim oli 9-aastane Püssi keskkooli 2. klassi tütarlaps.

Peale põhieriala pidid võistlejad võimeid ja teadmisi näitama viktoriinides ning mõnedel spordialadel.

Seega ei puudunud võistlustel ka oma vaatamängulisus, mis peale võistluste põhialade terveks pikaks päevaks paelus mitutsada pealtvaatajat, õpilasi ja õpetajaid kõikidest rajooni koolidest, mitmest Kohtla-Järve linna koolist ja ümbruskonna elanike hulgast. Kuna Kohtla-Järve Õppe-tootmiskombinaadis õpitakse sa-

muti autojuhiks, siis otsustati järgmisel kevadel võistlustel konkurentsi pakkuda.

Autojuhtide kutsevõistlusi on Kohtla-Järve rajooni lisaku keskkoolis korraldatud juba 1970. aastate algusest, on osaletud vabariiklikes koolinoorte kutsevõistlustes. Nii mullusel vabariiklikul lüpsivõistlusel kui ka tänavusel künni- ja lüpsivõistlusel tegid kaasa meie rajooni koolinoored. Rajooni koolinoorte võistluses esikohale tulnu saavutas täiskasvanute kõrval lüpsivõistlustel 6. koha.

Kogu töökasvatuse mitme lõigu koordineeritud töö tulemusena on meie rajooni koolide õpilaste kutsekindlus koolis omandatud poliütehnilise tööõpetuse erialadel kõrge — 70%.

Seega on õigesti tunnetatud suundi, mida seab koolide ette koolireform, ja neid ennetatud. Edasise töö täiustamine ei ole kerge, sest olemasolevad võimalused näivad olevat ammendatud. Vajaneb veelgi suuremaid rahalisi kulutusi parema materiaalbaasi väljaehitamiseks, töökodade ja õppeklasside sisustamiseks, õppekohtade kohandamiseks majandite ja ettevõtete töökodades keskastme õpilastele, toormaterjali küllaldaseks hankimiseks jm. Tõsine kitsaskoht on kaadri olemasolu, sest lõpmatuseni ei saa ekspluateerida majandis põhikohaga töötavaid spetsialiste, andmaks kohakaaslastena kooli õppekasvatustööks nii kesksel kohal olevaid aineid, nagu süvendatud tööõpetuse erialad. Kutseliste õpetajate hulgas pole aga nii kitsa spetsialiteediga inimesi, nagu elukutse õpetamine nõuab.

Põllumajandustöötajate perekondadest pärinevad lapsed ei võõrista oma vanemate elukutset, kodu ja kooli koostöö on vilja kandnud.

Vähe on metoodilist kirjandust süvendatud tööõpetuse tarbeks, selle teoreetilisteks õppusteks ning praktika läbiviimiseks.

Optimismiks meie rajooni koolide töökasvatuse soodsas edenemises annab põhjust jätukuv ettevõtete ja majandite koostöö kooliga. Kaadri kasvatamise initsiatiiv ja sellele majandusliku tagatise kindlustamine on koguni majandite poolel. Mõlemapoolsel arusaamisel lastakse õpilastel osaleda tootmistöös, leitakse neile huvitavaid töökohti ning stimuleeritakse õpilaste tööd materiaalselt ja moraalselt noore inimese kutsekindluse, kodupaiga armastuse nimel.

Vanemate kodu osa laste abieluks ettevalmistamisel

**AITA TAVIT,
TRÜ perekonnauurimise labori
juhataja**

Meie ühiskonna arengu kõigil etappidel on NLKP ja Nõukogude riigi poliitika olnud suunatud rahva heaolu tõstmisele, sotsialistliku elulaadi kindlustamisele ja uue inimese kasvatamisele.

Kasvatusküsimuste kompleksne lahendamine eeldab perekonna- ja ühiskonnakasvatuse seostamist ühtseks terviküsteemiks, mis kindlustaks lapse isiksuse kõgekölgse kujunemise harmoonilises ühtsuses.

Perekonna kasvatuspotsiaal sõltub oluliselt kahest omavahel tihedalt seotud faktorist: perekondlikest suhetest ja perekondlikust kliimast. Perekondlikud suhted kujunevad samade seaduspärasuste järgi nagu igas teiseski mitteformaalses grupis, kuid see protsess on märgatavalt keerulisem, sest perekond erineb teistest väikestest gruppidest (sõbrad, tuttavad jt.) grupi (pere)liikmete vaheliste suhete märgatavalt suurema mitmekesisuse ja intiimsuse poolest, samuti suhete kestvuse poolest, sest enamik inimesi veedab suurema osa oma ajast ja oma elust üldse perekonnas.

Perekondlik kliima peegeldab eelkõige pere liikmete vastastikuseid tundeid, meeleolusid, valmisolekut abiks ja toetuseks. Perekondlike suhete ja kliima iseärasused igas konkreetses peres määrab suures osas vanematevaheliste suhete iseloom, milles väljendub nende suhtumine teineteisesse kui isiksusse, vastastikune armastus, sümpaatiat või antipaatiat ja rollikoostöö tase (ulatus) ning selle subjektiivne tajus. Heades kodus rajanevad vanemate suhted reeglina vastastikusel kiindumusel, mõistmisel ja toetamisel. Perekondlik kliima on seal tavaliselt usalduslik, emotsionaalselt soe, isiksust austav. Perekondlikud rollid on jaotatud paindlikumalt, kuid piisavalt selgelt, et vältida arusaamatusi nende täitmisel (kas peab tegema, kuidas peab tegema, millal peab tegema jne.).

See keskkond, mille loob abikaasade armastus, on perekonnaõnne emotsionaalne alus. On tähtis, et seda armastust suudetaks säilitada ka siis, kui perekonda sünnivad lapsed. Vanemate armastus tõstab perekonna toonust, loob kodutunde. See on kõige tervem keskkond lapse psüühiliseks arenguks, tema kõbeliseks kasvatamiseks. Vanemate armastus on ka suurepärane eeskuju matkimiseks, laste tulevase perekonnaõnne alus. Armastavalt vanematelt õpib laps tundma rõõmu heast teost, õpib õnne andmist pidama

tähtsamaks selle saamisest, õpib taktitunnet, humaansust, truudust. Nimetatud omadusi ei saa kasvatada sunduse teel, ka ainult sõnaline sisendus on siin väheefektiivne. Tähtis on vanemate eeskuju, nende pingutused luua perekonnas õhkkond, milles on võimatu kujuneda egoismil, ükskõiksusel, enesearmastusel (2). Viimati nimetatud omadused on laste tulevase abieluõnne kõige kurjemad vaenlased, sest raskendavad abikaasade suhtlemist. Ükskõikne enesearmastaja on abielus eelkõige õnne (armastuse) tarbija, mitte andja ja kooselu temaga võib kesta niikaua, kui kaua teine pool suudab rahulduda ainult andja rolliga.

Vanemate armastus ja sellega kaasnev õnnetunne, rahulolu, emotsionaalne stabiilsus võimaldavad ka lapsel tunda end õnnelikuna, kindlana ja kaitstuna. Positiivsete tundmustega aga seondub tavaliselt lugupidavam suhtumine endasse, mis kaitseb inimest ebaväärikate tegude eest. Õnnelikust vanematekodust pärit mehed ja naised rõhutavad oluliselt sagedamini hellust, mõistvust, tasakaalukust, mittearmukadedust ja armastust. See näitab, et noorte perekondade kõlbelised ja emotsionaalsed alused pannakse paika juba lapsepõlvkodus.

Vanemate suhted ja sellest tulenev kodune kliima seostub oluliselt ka laste abielu- ja abikaasaideaaliga. Kui vanemate abielu on õnnelik, hakkavad lapsed hindama nendega samu väärtusi, vanemate positiivne eeskuju on tulevase abielupartneri ideaalmudeliks. Õnnelikest kodudest pärit abikaasad rõhutavad sagedamini kui mitteõnnelikust oma abikaasa harjumuste, kommete ja ellusuhtumise sarnasust ema või isaga. Obozovi andmetel ligi 94 % meestest, kelle naine füüsiliselt ja temperamendilt sarnanes nende emaga, olid abielus õnnelikud. Juhul kui abikaasa erines emast, oli õnnelikke abielumehi ainult 33 %.

Turvaline, vanemate armastusest kantud kodune õhkkond suurendab laste väljavahetead edukaks abieluks. Nad on selleks paremini ette valmistatud, hindavad kõrgemalt perekonnaga seotud väärtusi (usaldus, truudus, kompromissivõimetus jne.), nende abielustabiilsuse hoiak on kõrgem.

J. Lendise uurimus näitas, et juhul, kui mõlema abikaasa vanemad on lahutatud, võrdus laste abielu ebaõnnestumise ja õnnestumise suhe 1:2,6. Kui ainult ühe abikaasa vanemad olid lahutatud, oli see suhe 1:4,2 ja kui mõlema abikaasa vanemad elasid abielus, võrdus laste abielu ebaõnnestumise ja õnnestumise suhe 1:6,8.

Jälgides vanemate omavahelist suhtlemist, kujuneb lapsel ettekujutus, milliseid rolle ja kuidas ta hakkab täitma oma tulevases peres, milline on tema kui abikaasa ja vanema positsioon perekonnas. Teatud kindlad ootused tekivad ka tulevase partneri suhtes: milline ta peaks olema; mida ta peaks tegema ja kuidas ta peaks seda tegema.

Lapsepõlves kujunenud sotsiaalsed hoiakud ja väärtusorientatsioonid on suhteliselt püsivad ja eelistatud hiljem omandatutega võrreldes. Isiksuse edasise kujunemise protsessis on need omamoodi filtriiks inimesele iga päev osakssaavate mõjude selekteerimisel ja hindamisel. Lapsepõlvkodus omandatud hoiakutele lähedasi seisukohti kaldutakse kergemini omaks võtma kui neist erinevaid.

Varases lapseeas, mil perekond on lapsele peamiseks sotsiaalsete suhete mudeliks, kujundatakse ka põhilised käitumisautomaatsuse elemendid. Need avalduvad inimese harjumustes, kommetes, maitstes, suhtlemislaadis, lastekasvatustnormides jne.

Ühesõnaga, õnnelik vanematekodu valmistab lapsi adekvaatsemalt ette abikaasa ja vanemlike rollide täitmiseks, sest vanemate omavahelised positiivsed tunded ja kooskõlalised rollisuhted kujundavad lastes positiivse emotsionaalse hoiaku oma tulevase abikaasa ja abielu suhtes ning varustavad neid positiivsete suhtlemis- ja rollikäitumise eeskujudega.

Konfliktsete kodude kasvandikud, vaatamata sellele, et ka nemad loodavad abielust õnne leida, on tundlikumad abieluliste pingeseisundite suhtes, nende abielustabiilsuse hoiak on madalam ja nad lahutavad sagedamini. Seda tingivad eelkõige vanemate suhete häirumisega kaasnevad kasvatuspuudujäägid ja kasvatusvead. Vanemate tülid, teineteise alavääristamine või mõnitamine, jäme või neurootiline käitumine vähendab laste lugupidamist vanemate vastu. Sageli on tülitsevad vanemad niivõrd haaratud omavaheliste suhete klaarimisest, et neil ei jätkugi aega lastega tegelemiseks, rääkimata pedagoogiliselt õigest kasvatuses. N. Andrejenkova andmetel suhtuti 44-st konfliktsest perekonnast lastesse pedagoogiliselt õigesti ainult 4 peres, kolmel juhul oli tegemist ülehellitamisega ning ülejäänud juhtudel kogesid lapsed vanemate südametust, tähelepanematust, isegi mõnitamist ning vaenulikkust.

Vanemate lahkkelid, sellega kaasnev isiklik õnnetusetunne, pessimism, närvilisus ja kurtmine eluraskuste üle häirivad last ka siis, kui vanemad temasse hästi suhtuvad. Laps sageli ei mõista, miks vanemad sellised on, küll aga elab emotsionaalselt raskelt üle vanemate kurbust ja õnnetust, mis võib temas esile kutsuda pessimismi, ohutunnet jms.

Perekondlike suhete globaalse häirumisega seotud kasvatusvigu ja puudujääke peetakse inimese emotsionaalse tuimuse ja neurootilisuse oluliseks põhjuseks. Emotsionaalne tuimus avaldub inimese võimetuses kiinduda ja armastada, leida ühtsustunnet teiste inimestega, samuti enese ja teiste põlgamises. Emotsionaalse tuimuse arengu psühholoogiliseks mehhanismiks peetakse mitteküllaldase kiindumustunde arenemist varases lapsepõlves.

Neurootilise isiksuse põhilisteks joonteks on kõrgendatud erutuvus, enesesse mitteuskumine, sõltuvus, armastuse nälg ja sõltuvus kiindumusobjektist (hirm teda kaotada). Ka neurootikud võivad kogeda raskusi usalduslike suhete loomisel teiste inimestega, kuid seda ei põhjusta mitte niivõrd hingelise soojuse puudumine nagu emotsionaalselt tuimadel inimestel, kuivõrd ebakindlus.

Nimetatud isiksuse iseärasused avalduvad hiljem abielulistes ja vanemlikes suhetes. Näiteks on täheldatud seost vanemate valjuse ja enesepõlguse vahel lapsepõlvkodus, ema madala enesehinnangu mõju lapse madala enesehinnangu kujunemisele, lahutuste korduvust põlvkonniti. Psüühiliste ja sotsiaalsete hälvetega laste vanemad on ka ise sagedamini üles kasvanud ebasoodsa kliimaga perekondades.

Vanemate kasvatusvigadest mõjutavad lapse psüühikat ja seega ka tema tulevast abielu eelkõige lapse ilmajätmine vanemlikust armastusest, tema kasutamine konfliktide lahendamiseks, samuti ähvardamine jätta ta sõnakuulmatuse pärast ilma armastusest või kodust välja ajada. Sageli süüdistatakse last vanemate lahkuminekus, haiguses jms., sunnitakse tegelema asjadega, milleks tal puuduvad looduslikud eeldused. Selliseid kasvatusvigu kalduvad tegema vanemad, kes on liiga külmad, ratsionaalsed, äkilised, pretensioonikad ja auahned. Emad lähtuvad sagedamini kohusest, mitte lapse reaalsetest vajadustest: nad on vähe emotsionaalsed, hoiavad ja kaitsevad lapsi liialt ning suruvad alla nende aktiivsust. Isa omadustest mõjutavad last negatiivselt sagedamini tema ebastabiilsus, seltsimatus, äkilisus ja pedantsus. Selliste isiksuseomadustega vanemad põhjustavad lapse enesesse sulgumist, emotsionaalset labiilsust, sünge värvinguga meeleolusid, hirmu ja ärevust.

Järelikult lapse normaalse psüühilise arengu mehhanismidest on otsustava tähtsusega perekondlike suhete emotsionaalne komponent. Selle moonutamine või puudumine toob kaasa oma võimetesse mitteuskumise, vaenulikkuse või hirmutunde, moonutab vajadust emotsionaalseteks kontaktideks, rikub suhtlemisvõimet eakaaslastega, raskendab abielulist adaptatsiooni.

Normaalseks arenemiseks ja sooliste rollide omandamiseks vajab laps teineteist mõistvaid ja hoidvaid vanemaid, sest ta kopeerib tavaliselt mõlema vanema käitumist. Perekondades, kus isa puudub või kus isa jättis pere maha lapse varases eas, täheldatakse sagedamini laste asotsiaalsust ja neurootilisust. Ilma isata kasvanud pojad kannatavad sagedamini sugulise arengu häirete all, on vähemaktiivsed, sõltuvad rohkem teistest, ei usu endasse ja tihti on neil raskendatud sotsiaalne adaptatsioon (suhtlemisraskused). Isa kiindumusest ja hoolitsusest ilma jäänud türed aga kalduvad sagedamini isa asendajat

otsima väljastpoolt kodu, nende hulgas täheldatakse rohkem vallasemasid ja abielueelset rasedust.

Laste soolist identifikatsiooni raskendab oluliselt ka see, kui perekonnas ei rakendata lapse soost lähtuvat kasvatust. Soost tulenevate rollide määratlematus kasvatusprotsessis raskendab lapsel soo rollide täitmist oma tulevases abielus: võib tekkida ideaalide ja eesmärkide selgusetus, staatuse ebamäärasuse tunne, mis soodustavad konfliktide teket abikaasade vahel.

Laste vähene ettevalmistatus perekonnaluks, s.t. perekondliku kasvatusvead avalduvad kõige valusamalt noorte oskamatuses suhelda teistega, arvestada teiste pereliikmete vajaduste ja soovidega, vastutustunde puudumises loodava perekonna ees, puudulikus ettevalmistatuses abikaasa, peremehe ja perenaise ning lapsevanema rollideks, samuti madalas tunde kultuuris ning ebapiisavas kõlbelises kasvatuses.

Väheste elukogemuste, nõrgalt arenenud kõlbeliste veendumuste, tundeelu labiilsuse ja ilma kinnistumata positiivse perekonnamu-delita pole noor inimene kaitstud negatiivsete sotsiaalsete mõjude eest.

Paljud noored abikaasad kogevad suuri raskusi oma perekonnakultuuri loomisel, sest käitumismallid vanematekodus on sageli väga erinevad. Onnelikest kodudest pärinevatel abikaasadatel toimub abieluline kohanemine valutumalt, sest mõlemad partnerid on toonud kaasa oskuse näha teises inimeses head, kasutada suhetes rohkem positiivseid emotsioone, paremini mõista neid kõlbelisi probleeme, mis puudutavad mehe ja naise suhteid: vastastikust armastust ja lugupidamist, truudust, mõistmist ja hoolitsust. Nad on paremini ette valmistatud ka vanemlike ja teiste perekondlike rollide täitmiseks.

Seega on vanematekodul tulevaste perekonnainimeste kasvatamise seisukohalt mudeli funktsioon. Kõik pingutused, mida vanemad ise ja ühiskond teevad selle mudeli täiustamise heaks, on tehtud ka laste abieluõnne saavutamise nimel.

Kirjandus

1. L e n d i s, I. «Social Forces», wol. 34, No 3 1959, p. 214.
2. L u n g e, A. Laste tundeelu kujundamine perekonnas. Tln., «Valgus», 1982.
3. Х а р ч е в, А. Брак и семья в СССР. М., «Мысль», 1979.

PSÜHHOLOOGIAVEERUD

Konfliktised lapsed lasteaia vanemas rühmas

ÜLLE LAIDVEE,
Eesti NSV Haridusministeeriumi
koolieelsete lasteasutuste inspektor

Koolieelikute ühismängu organiseerimisel ja juhtimisel tekib tihti raskusi. See on täiesti loomulik ja seaduspärane, sest mängus on ühinenud erinevate iseloomude, mänguoskuste ja suhtlemiskogemustega lapsed. Mängusituatsioonides on kõrvuti meeldivate ja sõbralike rühmasistete suhetega ka arusaamatusi, tülisid, konflikte. See ajendas põhjalikumalt uurima konflikte lapsi lasteaia vanemas rühmas ja selle uurimistöö tulemuste tutvustuseks ongi käesolev artikkel.

Lähtekohad

Nõukogude psühholoogid on ühel meelel, et laste suhtlemise arendamise kõige adekvaatsem vorm enne kooli on rollimäng. Mängu motiiviks vanemas koolieelses eas ei ole niivõrd teadmiste saamine, kuivõrd suhtlemine teiste lastega (1, lk. 3).

Kollektiivses mängus saab laps sotsiaalseid kogemusi, harjub arvestama kaaslaste huvidega, lülitub erinevatesse suhetesse. Koolieelikute kollektiivsele mängule on iseloomu-

lik mängijate allumine kaaslastele ja vastastikune kontroll, võrdsed õigused aktiivsele rollile ja mängu süžee väljamõtlemisele. Sõbralikus mängurühmas suudavad lapsed iseseisvalt jagada rolle, lahendada vaidlusküsimusi ja konflikte. Ühised mängud kasvatavad kollektiivsusunnet, sõbralikkust, vastust oma tegude eest.

Aktiivsed lapsed suruvad maha teiste mängijate initsiatiivi. Tihti juhtub, et juhtivaid rolle mängivad alati ühed ja samad, aktiivsemad, eakaaslastest iseseisvamad lapsed. Uurimused näitavad, et 3/4 lastest peab koolieelikute rühmas pidevalt leppima teisejärguliste rollidega (7, lk. 18). Juhtivatest rollidest kõrvaletõrjutud laste iseseisvus, loomingu- ja initsiatiiv ei arene küllaldaselt. Ka võivad juhtivatel lastel kujuneda mõned negatiivsed isiksuseomadused.

Koolieelikud suhtuvad kaaslastesse küllaltki erinevalt: ühega mängitakse ja jagatakse meelsasti oma lemmikmänguasju, teisi välditakse, kolmandaid lihtsalt ei märgata. Leidub ka selliseid lapsi, kes ise lahkuvad kaaslaste hulgast ja eelistavad mängida üksinda. Lapse populaarsus või ebapopulaarsus (tema asend eakaaslaste grupis) on üsnagi püsiv, see avaldab mõju nii lapse sotsiaalsele arengule kui ka kogu rühma arengule. A. V. Kiritšuk (5, lk. 11) väidab läbiiviidud uurimuste põhjal, et juba lasteaiaühendas säilitab 38,6% lapsi kordusmõõtmisel oma esialgse asendi. Selleks et parandada tekkinud olukorda, tuleb muuta lapse staatust algul väljaspool mängulist tegevust ja seejärel juba mängus. Ka kõrge staatusega lapsed vajavad kasvataja erilist tähelepanu. Kõrvuti meeldivate iseloomujoontega võib neil kujuneda ka ebameeldivaid jooni: jõhkruks, upsakus, agressiivsus jne. Eriti populaarsete laste käitumine saab aga rühmakaaslastele etaloniks (8, lk. 83). Niisiis sõltub isiksuse arenemine ja iseloomu kujunemine muu hulgas ka suhetest eakaaslastega.

Kasvataja oskus õigesti hinnata lastevahelelisi suhteid ja määrata nende asendit eakaaslaste hulgas on üks tulemusrikka kasvatustöö juhtimise tingimusi. Kasvataja on see, kes saab rühmas kujundada laste väärtushinnanguid. Et sattuda soodsasse asendisse, peab kasvandikel olema palju häid omadusi. Halba asendisse sattumiseks piisab ainult kaaslaste seas halvaks arvatud omadusest. Ilmneb ka seaduspärasus, et lapsed tunnevad eriti hästi eakaaslaste neid omadusi ja käitumise iseärasusi, mida kõige enam hinnatakse ümbritsevate poolt (kasvatajad, rühmakaaslasted) ja millest suurel määral sõltub lapse asend rühmas (3, lk. 99). Oluline osa nende suhete kujunemises on rühmakasvataval. See aga eeldab kasvataja oskust juhendada õigesti mängukollektiivi, tunda ja teada üksikute laste iseloomujooni, huvisid, vajadusi. Kuna koolieelses eas kujunenud isiksuseomadustel on tendents säilida ka edaspidi,

on kasvataja ülesandeks anda abi halvas asendis olevatele lastele: parandada suhteid kaaslasega, luua lapse ümber heasoovlikkuse mikrokliima.

Vaadeldes koolieelikute suhteid mängulises tegevuses, võib kõrvuti meeldivate kontaktidega märgata ka ebameeldivaid. Psühholoogiakandidaat A. Rojaki järgi viivad tülid ja arusaamatused selleni, et laps tõrjutakse kõrvale lastegrupi ühisest tegevusest (10, lk. 18). Selline eemalejäämine avaldab negatiivset mõju mitte ainult lapse enesetundele, vaid ka tema endisele arengule. Konfliktide põhjusi uurides lähtub psühholoog A. Rojak hüpoteesist, et peamiselt avalduvad lahkkelid eakaaslastega kollektiivses loovmängus. Põhjalikuma vaatluse ja analüüsi alla võttis A. Rojak ainult sellised konfliktid, mille tagajärjel laps varem või hiljem tõrjutakse ühismängudest eemale.

Koolieelikute rühmas tekivad mängusituatsioonid varjatud ja avatud konfliktid. Väheseltsivatel lastel on kontaktide arv eakaaslastega minimaalne, suhtlemisring kitsas. Sellised lapsed tavaliselt ei osale püsivates mänguühendustes. Nende puhul on tegemist varjatud konfliktidega. Avatud konfliktidega lastel on küllaltki suur suhtlemisring, kuid suhtlemine kaaslasega sealjuures tihti negatiivset laadi (9, lk. 13).

Läbiviidud töös tundsiime huvi järgmiste probleemide vastu:

1. Mis põhjustab konflikte 6-aastaste laste rühmas?
2. Kas kodune olukord ja tervisenäitajad mõjutavad lapse konfliktsust?
3. Kas konfliktsus on seotud tema asendiga eakaaslaste grupis?

Töö eesmärk on seega välja selgitada:

1. Konfliktsete lapsed, nende asend eakaaslaste grupis.
2. Kas lapse asend, konfliktsus, tervis ja tema kodused olud on omavahel seoses?

Kirjanduse analüüs lubas välja tuua järgmised hüpoteesid:

1. Psühholoog A. Rojaki arvates põhjustavad mängus konflikte — a) laste puudulikud teadmised ja oskused mängus osalemiseks, b) mängu vajalike motiivide puudumine või nende piiratus, c) lapse impulsiivsusest ja pidurdamatusest tingitud suhtlemisraskused.
2. Konfliktsetel lastel on enamasti madal sotsiomeetriline staatus ja nad ei ole rühmakaaslastele sümptatsed.
3. Madal suhtlemisvajadus ja sellega kaasnevad puudulikud mänguoskused mõjutavad lapse asendi kujunemist koolieelikute rühmas.
4. Koolieelikutele avaldab suurt mõju täiskasvanute suhtumine nendesse. Kasvataja ükskõiksus vaid süvendab lapse negatiivseid jooni (4, lk. 13).

Uurinismeetodid ja uuritavad

Konfliktsete laste väljaselgitamiseks kasu-

tati psühholoog A. Rojaki poolt koolieelikute rühmades läbiviidud konfliktisituatsioonide uurimuse lõpptulemusi (11, lk. 12). Konfliktsete lapsed selgitati välja ekspert hinnangute alusel: ekspertideks olid rühmakasvatajad.

Laste tervisenäitajate selgitamiseks kasutati meditsiinilise dokumentatsiooni analüüsi. Andmete saamiseks laste koduse olukorra kohta intervjueriti rühmakasvatajaid.

Lapse asend rühmas määrati kindlaks sotsiomeetrilise tegevustestiga. Tegevustestina kasutati nn. eksperimentaalset mängu «Saladus», mille võttis kasutusele T. Repina (8, lk. 72).

Kasvatajatega viidi läbi sotsiomeetriline pertseptsioonitest selgitamaks, kuidas nad tunnevad rühma lapsi ja nende asendit eakaaslaste grupis.

Koolieelikute katserühmad valiti Pärnu linna neljast lastepäevakodust. Katses osales 4 koolieelikute vanemat rühma, kokku 103 last, neist poisse 42 ja tüdrukuid 61. Katseisikuteks valiti 6-aastaste laste rühmad seetõttu, et aiarühmade komplekteerimisest alates (3-aastased lapsed), muutub rühma koosseis nelja aasta jooksul vähe. Koolieelikud tunnevad üksteist hästi, on harjunud erinevates olukordades koos tegutsema, välja on kujunenud sõprusuhted ja võib märgata ka esmaseid lastekollektiivi tunnuseid.

Ekspertideks olid nimetatud rühmade kasvatajad (kokku 8). Katses rakendati ekspertidena veel neis lastepäevakodudes töötavat 4 meditsiiniõde.

Tulemused

Ekspertidest kasvatajad pidasid 103-st lapsest konfliktseteks 48 last (47 %).

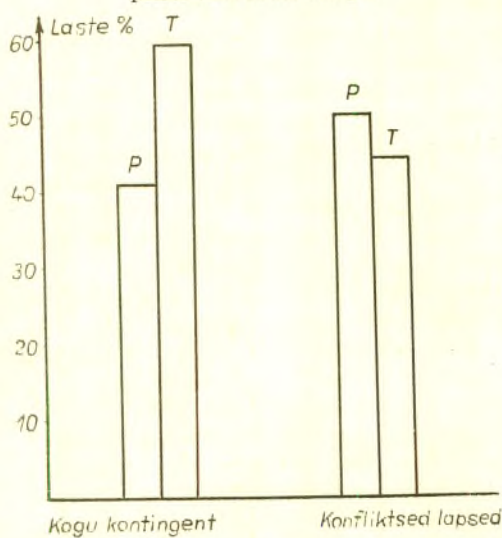
Sooliselt oli konflikteid lapsi poiste hulgas 50 % ja tüdrukute hulgas 44 %. See, et poiste arv katsekontingendis on tüdrukute omast väiksem ja pooled neist hinnatakse kasvatajate poolt konfliktseks, räägib sellest, et poistel on tüdrukutega võrreldes suurem tõenäosus sattuda konfliktsete laste kilda (joon. 1). Neil põhjustab konfliktsust põhiliselt halb suhtlemisoskus ja võimetus oma impulsiivset käitumist õigel ajal ja vajalikul määral pidurdada. Poisid tõuklevad, rabelevad, lärmavad.

Kui poiste konfliktsuse põhjuseks olid suhtlemisraskused, siis tüdrukutel oli selleks domineerimismotiiv. Uuritud konfliktsetest koolieelikute organisatsioonid ja juhtisid ühismänge rohkem tüdrukud. Tüdrukutele meeldib realiseerida mängudes oma individuaalseid oskusi: laulmine, tantsimine jne.

Konfliktitute ja konfliktsete laste koduse olukorra nendes näitajates, mis antud töös arvesse võeti (perekonna terviklikkus, laste arv peres, vanemate haridustase, perekonna

Poiste-tüdrukute osakaal kogu kontingendis ja konfliktsete laste osakaal poiste-tüdrukute hulgas

aineline olukord), ei ilmnenud uuritud kontingendil olulisi erinevusi.

Antud töös vaatluse all olnud laste tervisenäitajate analüüsist selgub, et konfliktitute laste hulgas oli 20% ja konfliktsete laste hulgas 50% tervisehäiretega lapsi. Võrreldes tervisenäitajate aritmeetilist keskmist konfliktitutel ja konfliktseteks nimetatud lastel selgus, et 99% tõenäosusega seostub tervislik seisund lapse konfliktisusega. See on tõsiasi, millega igal lapse kasvatajal tuleb arvestada.

Sotsiomeetrilise testi abil püüdsime määratleda, millised lapsed on eakaaslastele sümpaatsed, millised ebapopulaarsed. Tegevustesti käigus tegi iga laps 3 kingitust e. valikut. Neid lapsi, kes said kaaslastelt 3 või rohkem valikut, oli katsealuste hulgas 52%. Neist osutusid konfliktseteks 40% ja konfliktituteks 60%. Konfliktsetest lastest said suurema arvu valikuid domineerimismotiiviga lapsed; ilma valikuta jäid aga puuduliku mängu- ja suhtlemisuskustega lapsed. Koolieelikud valisid kaaslasti, kes oskasid organiseerida ja juhtida ühismängu. Ei valitud neid, kes ei tundnud mängutavasid ega osanud kaaslastega suhelda. Ebapopulaarsed lapsed jagunevad põhiliselt kahte rühma: ilma vastastikuse valikuta ja ainult ühe vastastikuse valikuga lapsed. Konfliktsetel lastel on konfliktitutele tunduvalt vähem kindlaid sõprusuhtlusi, neil on tavaliselt ainult üks sõber.

Vastastikuseid sõprussuhteid ei olnud lastel, kel ei ole ühismängudeks vajalikke teadmisi ja kes eelistavad mängida üksinda või soovivad demonstreerida oma individuaalseid oskusi, arvestamata kaaslaste huvidega.

Et saada täpsemat ülevaadet laste asendist, järjestati igas koolieelikute rühmas lapsed positiivse staatuse järgi pingeritta. Konfliktsete laste hulgas oli rohkem halvas asendis lapsi (27%) ja vähem heas asendis lapsi (17%). Võime öelda, et konfliktsete lapsed on

halvemal asendis kui nende rühmakaaslased.

Konfliktsetest lastest said hea asendi need, kes oskavad organiseerida ja juhtida ühistegevusi (domineerimismotiiv, motiiv silma paista). Samuti hinnati lapsi, kelle individuaalsed oskused (joonistamine, laulmine) langevad vahel kokku enamuse huvidega. Vaatamata nende laste kalduvusele kaaslastesse üleolevalt suhtuda, olid nad rühmakaaslaste silmis küllaltki hinnatud. Halba asendisse sattusid lapsed, kes valdasid puudulikult mängus osalemiseks vajalikke teadmisi ja oskusi või eelistasid mängida ilma kaaslasteta.

Sotsiomeetrilise tegevustesti lõpul paluti lastel nimetada rühmakaaslasti, kes võiksid neid valida. Üle poole konfliktsetest lastest (56%) ei osanud seda öelda. Võib arvata, et selle põhjuseks on kindlate sõprussuhte puudumine ja ebapüsivad mängukaaslased, mis omakorda on tingitud lapse vähestest mänguoskustest ning puudulikest suhtlemisuskustest. Lapsed, kes algatavad ja juhivad ühismänge, suutsid tunduvalt täpsemalt nimetada neid valinuid.

Laste küsitlemisel kahe päeva möödudes selgus, et enamik neist mäletas täpselt 3 tehtud valikut. Lapsi, kes ei mäletanud ühtki valikut, polnud, samuti polnud erinevusi konfliktsete ja konfliktitute laste vahel. Sotsiomeetrilises tegevustestis tehtud valikute hea mäletamine annab tunnistust sellest, et need ei olnud juhuslikud, lastel olid kujunenud küllaltki püsivad omavahelised suhted. Valikute mäletamine lubab tegevustestiga kogutud andmeid pidada usaldusväärseks ja tegelikkusele vastavaiks.

Konfliktsete laste hulgas on vähem lapsi, kes ei oska oma valikut põhjendada. See näitab, et konfliktsete lapsed oskavad rühmakaaslaste väärtusi ja puudusi hinnata veidike paremini kui konfliktitute lapsed. Mängu töid põhjuseks lapsed, kes ise valdavad puudulikult mänguoskusi või mängivad üksinda. Kasvatajal tuleb tähelepanu pöörata eriti nendele lastele, kel ei ole veel 6-aastaselt oma eale vastavaid teadmisi ja oskusi ühismänguks rühmakaaslastega, sest mänguoskuste puudumine põhjustab koolieeliku kõrvalolemist rühma ühistegevusest ja soodustab tema sattumist halba asendisse. Uurimused on näidanud, et kui kasvataja suudab kõrvaldada tingimused, mis kõige enam takistavad laste mängulist suhtlemist (halb mängurollide tundmine, hirm rollide realiseerimisel), siis tõuseb laste mänguline aktiivsus märgatavalt. Neid hakatakse meeleldi mängudesse võtma, juhtivaid rolle andma, samuti tõuseb nende laste sotsiomeetriline staatus (6, lk. 101).

Iga rühma kohta saadi andmeid laste rühmitustesse kuulumise kohta. Konfliktitute lapsed eelistavad enamikus 4–5-liikmelist rühma, konfliktsete lapsed 3-liikmelist rühma. Rohkem on konfliktsete lapsi nende hulgas, kes ei kuulu üldse rühmitustesse, kõige vä-

hem aga kuulub konfliktseid lapsi sõpruspaaridesse. Võib oletada, et see on üheks põhjuseks, miks need lapsed ei oska arvata, kes neid valida võivad. Konfliktseuse põhjustest seostusid rühmitustesse mittekuulumisega puudulikud mängu- ja suhtlemisoskused. Rühmitustesse kuulumist soodustasid impulsiivne käitumine ja domineerimismotiiv.

Tulemused näitavad, et kasvatajad nimetavad konfliktseks eelkõige neid lapsi, kes tahavad kaaslastega mängida ainult siis, kui nad seda juhtida saavad. Kuigi nad dikteerivad oma tingimusi, tunnustatakse neid kui mängude organisaatoreid. Arvuliselt nimetatakse järgmistena neid konfliktseid lapsi, keda iseloomustab oskamatus oma impulsiivset käitumist õigel ajal ja vajalikul määral pidurdada. Kasvatajatele on hästi märgatavad eelnimetatud konfliktid, sest nad on avatud iseloomuga. Vähem pidasid kasvatajad lapse konfliktseuse põhjuseks mängu- ja suhtlemisoskuste puudumist. Siin tekkinud konfliktid on varjatud iseloomuga ja kasvatajatel on võrdlemisi raske neid märgata ning põhjuseid kindlaks teha.

Rühma kasvatajate arvamused langevad lapse konfliktseuse põhjuste osas täielikult kokku 10 lapse suhtes (21 % konfliktsetest lastest).

Teatavasti avaldab koolieelikutele suurt mõju täiskasvanute suhtumine nendesse. Suhtlemises etendavate olulist osa vastastikused ootused üksteise tegevuse ja selle tulemuste suhtes. Kasvataja ootus laste suhtes võib sageli osutada laste käitumist reaalselt määravaks faktoriks. Ootus, mis küllaltki keerulisi kanaleid pidi kandub suhtlemispartnerini, hakkab tema käitumist mõjutama ootuse suunas (2, lk. 25).

Seega peab kasvataja eriti jälgima oma käitumist ja kujundama ka laste hoiakut kaaslaste suhtes. Küllaltki ruttu harjuvad lapsed mõne kaaslaste mänguoskuste puudumisega ja temalt ei oodatagi enam. Kasvataja ja kaaslaste ükskõikne suhtumine süvendab vaid olemasolevaid negatiivseid jooni (4, lk. 13).

Kasvatajad pidid enne sotsiomeetrilist tegevustesti oletama, kes rühma lastest saavad hea, rahuldava või halva asendi eakaaslaste grupis. Ilmnes, et kasvatajad tunnevad paremini konfliktseid lapsi, sest nad peavad pidevalt lahendama mitmesuguseid konfliktisituatsioone.

Kokkuvõtteks

Kui võrdleme uurimistulemusi püstitatud hüpoteesidega, siis näeme, et enamik hüpoteesidest leiab kinnitust. Tõstatatud probleemid vajavad aga lõpliku kontrolli suuremal katseisikute kontingendil.

Käesoleva uurimistöö põhjal võib teha järgmised järeldused:

1. Koolieelikute rühmas põhjustavad konflikte nii mängu- kui ka suhtlemisoskuste puudumine või nende piiratus kui ka puudulikud mängu- ja suhtlemisoskused. Seega on kasvataja ülesandeks mängu motiivide selgitamine ja nende laiendamine, samuti ka nooremates rühmades vajaka jäänud mängu- ja suhtlemisoskuste õpetamine ning edasiarendamine.
2. Konfliktid on eakaaslastega võrreldes halvemas asendis. Koolieelikute poolt on eriti hinnatud need kaaslaste, kes valdavad hästi mängu- ja suhtlemisoskusi. Lapse asendi eakaaslaste grupis määravadki suure osas just need omadused.
3. Lapse halb tervislik seisund ei mõjuta mitte üksnes tema füüsilist arengut, vaid avaldab mõju ka sotsiaalsele arengule. Lapse konfliktisus ja asend eakaaslaste grupis on mõjustatud tema tervislikust seisundist.
4. Kasvatajate tähelepanu tuleks pöörata ka nende endi väljakujunenud hoiakutele ja suhtumisele seoses konfliktsete lastega: ootused konfliktsete laste suhtes võivad sageli mõjutada nende käitumist. Seega peaksid kasvatajad ise olema huvitatud oma rühma konfliktsete laste väljaselgitamisest, nende konfliktseuse põhjuste kindlaksmääramisest ja lastevaheliste suhete parandamisest ning vajadusel ka oma väljakujunenud hoiakute ja suhtumiste muutmiseks.

Kirjandus

1. K o l g a, V. Arengu alus on suhtlemine. — «Sirp ja Vasar», 1982, 23. aprill, lk. 3.
2. K r e i t z b e r g, P. Rosenthali efekt. — «Nõukogude Kool», 1981, nr. 8, lk. 25—28.
3. R a j a m ä e, M. Omavaheliste suhete uurimisest koolieelikute rühmades. — Rmt.: Nõukogude pedagoogika ja kool, XXVI. Tln., 1982, lk. 98—104.
4. В о р о н о в а В. Я. Творческие игры старших дошкольников. М., «Просвещение», 1981. 80 с.
5. К и р и ч у к А. В. Положение детей в системе общения в классном коллективе. — В кн.: Проблемы общения и воспитание. Тарту, ТТГУ, 1974, с. 8—16.
6. М е р л и н В. С. Системный подход к онтогенезу интегральной индивидуальности. — В кн.: Психология формирования и развития личности. М., «Наука», 1981, с. 87—105.
7. Н е п о м н я щ а я Р., С е д ж Н. О недостатках в руководстве сюжетно-ролевыми играми. — «Дошкольное воспитание», 1981, № 2, с. 17—20.
8. Р е п и н а Т. А. Методы изучения межличностных отношений в возрастной группе детского сада. — В кн.: Методы социально-психологических исследований. М., 1975, с. 58—83.
9. Р о я к А. Эмоциональное благополучие ребенка в группе детского сада. — «Дошкольное воспитание», 1977, № 2, с. 12—19.
10. Р о я к А. Детские конфликты. — «Дошкольное воспитание», 1977, № 4, с. 13—20.
11. Р о я к А. Детские конфликты. — «Дошкольное воспитание», 1977, № 5, с. 10—14.

Loova isiksuse arendamise võimalusi probleemõppe kaudu*

VÄINO SOOMETS,
Tallinna 4. keskkooli direktori ase-
täitja

Üldharidus- ja kutsekooli reformi põhisuundades seatakse nõukogude kooli üheks ülesandeks täiustada õppevorme, meetodeid ja vahendeid. Õpetajad peavad aktiivsemalt suunama õpilasi tööle raamatu ja muude teadmiskatega ning aitama neil kujundada iseseisvat mõtlemist, et nad vähese ajaga omandaksid rohkem teadmisi ja maksimaalselt arendaksid oma vaimseid võimeid. Õppeprotsessis ei tohi jätta õpilast passiivseks teadmiste vastuvõtjaks, ta peab olema aktiivne omandaja.

Probleemõppe tähtsus ja aktiivsus seisneb selles, et uurimuslik meetod kutsub esile suurema huvi aine vastu kui informatiivne. Iseisva töö vormide kasutamine kujundab positiivset õppimishoiakut ning stimuleerib ületama raskusi, soodustab loomingulise mõtte ja kujutlusvõime arengut. Saadud teadmised on püsivamad.

Nüüdisaja didaktika levinumaid voole on probleemõpe, s. t. õpetamine probleemide seadmise ja lahendamise kaudu. Probleemõpe peab väärtuseks õppimise resultaati ja nende tunnetusprotsesside iseloomu, mille abil teadmised saavutatakse, samuti tundmusi, mida õppimisel läbi elatakse, ning motiivide sisu, mis on õppimise ajendajad. A. Matjuškini (3) järgi «tekib vajadus mõtlemiseks neil juhtudel, kui inimene pörkab kokku mõningate uute tingimustega, mille puhul ta ei saa täita

* Koolijuhtide täiendusteaduskonna kursusetöö.

talle tuttavat tegevust endiste võtetega, kui ta peab leidma uue tegevusvõtte». Kui õpilaste eesmärk õppimisel on teadmishimu ja huvitatus, ülesannete lahendamisest saadav vaimne nauding, siis on see tõelise aktiivsuse alus.

Probleemõpe on koolis levinud frontaalse töö vormina, selle puuduseks on raskus aktiveerida korraga kõiki õpilasi ja samaaegselt olla jõukohane erinevate võimete õpilastele.

Probleemõpet kasutatakse, kui tutvustatakse õpilastele teadusavastuste käike, diskuteeritavaid probleeme ning hüpoteese teaduses. Samuti loetakse siia kuuluvaks teadustöö lihtsamate meetodite tutvustamist õpilastele ning nende kasutamist õpilaste poolt katsete ja vaatluste tegemisel, materjali kogumisel, referaatide ja ettekannete koostamisel.

W. Okóni (2) järgi koosneb õpetaja tegevus probleemõppe rakendamisel järgmistest etappidest: 1) probleemsituatsiooni loomine, 2) probleemide formuleerimine, 3) õpilastele vajaliku abi andmine probleemi lahendamiseks, 4) lahenduste kontrollimine, 5) omandatud teadmiste süstematiseerimise ja kinnistamise juhtimine.

Probleemsituatsioonide loomine on matemaatikaalase tegevuse aluseks. Nii näiteks on ruutvõrrandi mõiste juurde asumisel sobiv anda ülesanne, mis viib ruutvõrrandile. Koostatud ruutvõrrand seab õpilaste ette mitmeid probleeme: Kuidas lahendada? Kas leidub lahendit? Mis tingimustel leidub lahend? Kas on võimalik anda üldist eeskirja sellist tüüpi võrrandite lahendamiseks?

Probleemõpet soovitatakse matemaatika-tundides rakendada järgmise plaani kohaselt. 1. **Probleemsituatsiooni teke.** Õpetaja kujundab probleemsuse oma jutustusega või juhib õpilased probleemide avastamisele sobivalt valitud ülesannete kaudu. Näiteks võib enne Vietà teoreemi käsitlemist anda õpilastele lahendada mõned taandatud ruutvõrrandid nõudega uurida, kas nende võrrandite juures leidub seoseid saadud lahendite ja võrrandi kordajate vahel.

On tarvilik, et probleemsituatsiooni sattunud õpilasel tekiks soov ja huvi sellest olukorrast väljapääsuks. Peab tekkima üldine positiivne hoiak ja samaaegselt vajadus uut teada saada. Selle saavutamise sõltub otseselt õpetaja meisterlikkusest, kogemustest ja isiksusest üldse.

2. **Probleemsituatsiooni analüüs.** Kujuneb olukorra arutelu, lahenduste otsimine, edasise tegevusplaani koostamine, mis seisneb konkreetsetel näidetel üldkujule üleminekus.

3. **Probleemi lahendamine ja kokkuvõtte tegemine.** Siin realiseeritakse tegevusplaani. Seda võib teha kollektiivselt frontaalse töö vormis, rühmatööna või rakendada kogu klass iseseisvale tööle. Eespool toodud näite korral saadud tulemus formuleeritakse Vietà teoreemina.

Tegelikus koolitöös on need etapid tihedalt põimunud, kuid märgitud etappe tuleks silmas pidada.

Loova mõtlemise arendamist võimaldavad ülesanded, mida koostavad õpilased ise. Seda soovitavad ka mitmed autorid, näiteks W. Okón (4), U. Otavalijeva (5), V. Marvet. Alustada tuleb ülesannete koostamisest, mis on jõukohased enamikule õpilastest, see tekitab huvi ja tagab edu ka raskemate ülesannete lahendamisel.

Ülesannete koostamine õpilaste poolt võimaldab neil kasutada erinevaid situatsioone, nõuab kasutatavate andmete tõepärasuse kontrollimist ja õpetab seostama õpitud teoreetilist materjali tegeliku eluga. Õpilaste koostatud ülesandeid ja lahendusi võib alati hinnata. Loovmõtlemist arendavad sageli ülesanded, kus osa andmeid tuleb õpilastel endil koguda. Peab rõhutama ülesande elulisust, sest siis on sel mõte ning saab koguda reaalseid andmeid.

Puuduvate andmetega ülesanded võimaldavad rakendada matemaatilisi oskusi tegeliku elu probleemide lahendamiseks ja sunnivad probleeme matemaatika seisukohalt analüüsima, arendades sellega matemaatilist mõtlemisvõimet. Keerulisemad ülesanded vajavad õpetaja juhendamist. Tüüpilised on klassiruumi või koolimaja remontimisega seotud ülesanded, mis sobivad rühmatööks, individuaalne töö võib olla oma korteri remondiga seotud kulude arvutamine.

G. Polya (1) on veendunud, et matemaatika on huvitav seni, kuni ta annab tööd meie arutlusvõimele ja leidlikkusele. Neid nõudeid aitavad hästi täita ülesanded üldistatud küsimustele «mida saad arvutada?» ja «mida saad järeldada?».

Lahendaja peab kõigepealt analüüsima, milliseid matemaatilisi ja sisulisi võimalusi ülesanne üldse pakub. Lihtsamatele ülesannetele järgneb raskemate ülesannete tsükkel, kus leitavate suuruste arv on juba suurem ning osa nendest küllaltki hästi varjatud. Ülesandeid on võimalik igal õpetajal ise koostada, ka õpiku ülesannete küsimusi võib ümber sõnastada.

Kokkuvõtteks arvan, et probleemituatsioonide kasutamise kasvatav mõju õpilaste aktiivsusele, areneb mõtlemine. Probleemõpe leiab õppeprotsessis vähe kasutamist oma keerukuse, ettevalmistamise suure mahu tõttu. Ka ei tunta hästi probleemõppe olemust.

Probleemõppes on õpetaja ja õpilaste vahelised suhted mitmekesised. Iga õpilane on paratamatult kohustatud kaasa töötama, esitama küsimusi ja vastulauseid, neile ise vastama. Seejuures õpitakse esinema, analüüsima, oma seisukohti kaitsma, põhjendatud otsust vastu võtma. Areneb õpilaste igapäevases elus vajalik sotsiaalne suhtlemisoskus.

Probleemõppe meetodi kasutamine ei ole ühelegi õpetajale üle jõu käiv, kuigi probleemide leidmine ja läbitöötamine nõuab õpe-

tajalt suurt ajakulu. Selleks et probleemõpe leiaks õppetöös suuremat rakendust, tuleks uurida ja levitada probleemõppe kasutamise eesrindlike kogemusi ja kahtlemata käsitleda probleemõppe küsimusi õpetajate täienduskursustel, lähtudes aine iseärasustest.

Kirjandus

1. Polya, G. Kuidas lahendada ülesannet. Tallinn, 1967.
2. Unt, I. Õpilaste aktiveerimine tunnis. Tallinn, 1974.
3. Матюшкин А. Я. Актуальные вопросы проблемного обучения. М., 1968.
4. Оконь В. Основы проблемного обучения. М., 1968.
5. Отавалиева У. Самостоятельная работа учащихся по математике 5.—8. кл. Душанбе, 1967.

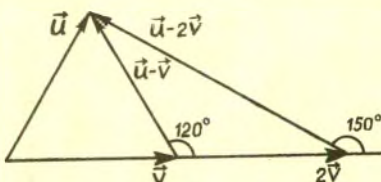
8. ja 9. klassi ülesannetest XXXI vabariiklikul füüsikaolümpiaadil

INDREK PEIL,
TRÜ aeroelektrilabori
nooremteadur, olümpiaadikomisjoni
liige

27. märtsil toimunud XXXI Eesti kooliõpilaste vabariiklikust füüsikaolümpiaadist võttis osa 149 lahendajat. Nelja klassi (9.—11.) jaoks kokku oli koostatud kolm erinevat ülesandekomplekti. Kuna üleliidulisele olümpiaadile saab saata vaid kolme klassi esindajad, pidid 8. ja 9. klasside õpilased parima väljaselgitamiseks lahendama ühesuguseid ülesandeid. (Arvestust peeti kõikide klasside jaoks siiski eraldi.) Kindlasti tunnevad paljud huvi lahenduste ja lahendustulemuste vastu. Kahjuks pole ruuminappuse tõttu võimalik kõikide ülesannete analüüsi esitada. Et 8. ja 9. klassist oli osavõtjaid kõige rohkem (kokku 66), on mõistlik peatuda lähemalt just nende antud ülesannetel.

Esimeseks ülesandeks oli valitud järgmine üleliidulise olümpiaadikomisjoni poolt soovitud.

Kui laeva kiirus $v=20$ km/h, siis tuule kiiruse määramiseks kasutatav tuulelipp moodustab laeva kursiga nurga 120° . Kiiruse suurendamisel kaks korda saavutas nurk väärtuse 150° . Leida tuule kiirus. Milline peaks olema laeva kiirus, et tuulelipu kõrvalekalle kursist oleks 90° ?

Lahenduskäiku selgitab joonis. 1. Laeva ja tuule kiirus on tähistatud vektoritega $\vec{v}$ ($2\vec{v}$) ja $\vec{u}$. Tuulelipp näitab aga suunas $\vec{u}-\vec{v}$ ($\vec{u}-2\vec{v}$). Tekkinud kolmnurkade lahendamiseks võib kasutada mitmeid eri meetodeid. Osutub, et tuule kiirus on 20 km/h ja tuulelipp jääb laeva kursiga risti siis, kui viimane liigub kiirusega 10 km/h.

Ülesanne osutus päris keeruliseks. Kümnest võimalikust said 8. ja 9. klassi õpilased keskmiselt vastavalt 1,4 ja 2,9 punkti. Üldse ei saanud punkte 31 osavõtjat. Neist 3 polnud

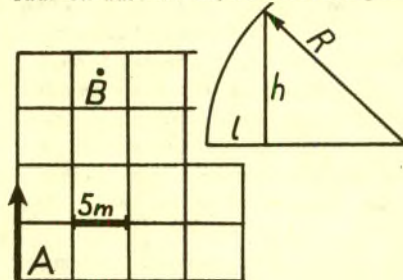
ülesande kallale asunudki, viiele mustandile olid kritseldatud mõned kolmnurgad ja kuuest tööst võis leida vaid andmed. Päris õigeid lahendusi oli 4.

Kuues töös rakendati geomeetrilist konstrueerimist, kümnes tavalisi trigonomeetrilisi põhitõdesid, kuues siinusteoreemi ja kahes koosinusteoreemi. Enamik lahendajaid takerdus matemaatilistesse raskustesse. Kolmeteistkümnel juhul lähtuti vigasest joonisest, seitse võistlejat püüdsid koguni ilma jooniseta läbi ajada. Takistusjõudusid arvatati veel korral ning neljal korral peeti tuulelipu kaldenurga muutust tuule ja laeva kiirusega võrdeliseks.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et paljudele valmistavad trigonomeetrilised teisendused ja tehted vektoritega suuri raskusi.

Ka teise ülesande soovitas üleliiduline komisjon.

Auto alustas punktis A (vt. joonis 2) kiirust vähendamata pöörat. Kiiruse suund selles punktis on tähistatud noolega. Punktis B sõitis auto vastu teeäärset posti. Hinnake, kui suur oli auto kiirus, kui hõõrdetegur $k=1$.

Tegemist on tüüpilise ringliikumisülesandega, kus kesktõmbejõuks on hõõrdejõud. Võttes trajektoori raadiuse tähiseks R , saame kriitilise olukorra kirjeldamiseks seose

$$k mg = mv^2/R,$$

millest auto maksimaalne võimalik kiirus v on kergesti avaldatav. R saab määrata jooniselt. Abijooniselt näeme, et tuleb mõõta lõigud l ja h , kasutades Pythagorase teoreemi, saame trajektoori raadiuseks $R = \frac{h^2 + l^2}{2l} \approx 25$ m. Auto kiirus ei ületanud 40 km/h.

Ka selle ülesande lahendamisel jäi kaheksas klass üheksandale alla, kuid tulemused olid siiski paremad kui esimese ülesande korral. Maksimaalselt hinnati seitset ja 0 punkti sai 28 lahendust.

Esines järgmisi vigu. R määrati valesti (6 tööd), püüti rakendada energia jäävuse seadust (3 tööd) ja sirgjoonelise kiireneva liikumise seadusi (6 tööd). Üks õpilane väitis, et kuna hõõrdetegur $k=1$, saab auto sõita mis tahes kiirusega, ja teine ütles, et kiirus ületas hõõrdejõu 2,4-kordselt.

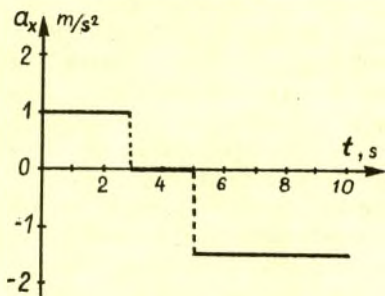
Enam-vähem õigesti oli lahendanud 16 võistlejat. Esines vaid ebatäpsusi raadiuse leidmisel ja arvutusvigu. Pythagorase teoreemi kõrval rakendati ka siinus- ja koosinusteoreemi ning lihtsalt joonlauaga mõõtmist.

Lahenduste läbivaatamisel selgus, et kõigil pole veel selge: ringliikumisel ei tasakaalusta

hõrdejõud kesktõmbejõudu, vaid hõrdejõud ise ongi see trajektoori kõverdumise põhjus.

Kolmandas ülesandes oli graafiliselt antud keha kiirenduse sõltuvus ajast (joonis 3). Selle põhjal tuli välja kirjutada keha liikumiseadused ning konstrueerida kiiruse ja koordinaadi ajast sõltuvuse graafikud. Samuti oli vaja liikumist kirjeldada.

Ülesanne oli lihtne, kuid küllaltki töömahukas ja ebamugav. Kirjutada tuleb palju ja vead on kerged tekkima. Tervet lahenduskäiku pole mõtet siinkohal ära tuua. Tähelepanu võiks pöörata vaid sellele, et liikumiseaduste väljakirjutamisel eri ajavahemike kohta ei tohi unustada aja teisendust (näiteks vahemikus $3 \leq t \leq 5$ tuleb võtta $t_1 = t - 3$ s).

Nimetatud ajanihet rakendas vaid 9 lahendajat. Ülejäänutest 19 konstrueerisid graafikud õigesti, kuid liikumiseadustes oli aeg võetud valesti. Suurem osa graafikuid oli konstrueeritud loogilise mõtlemise teel, 5 õpilast arvutasid aga graafikupunktid oma liikumiseadustest. Kuna neis ajateisendus puudus, ei tulnud kõverad pidevad, kuid see lahendajaid ei häirinud.

Maksimumpunktid (7,0) kogus 4 osavõtjat. 8. ja 9. klassi vahel polnud olulist erinevust näha. Enamik lahendusi said 4 kuni 7 punkti.

Neljandaks oli elektriülesanne.

Traattakisti takistusega 5 oomi saamiseks on silindrilisele karkassile keerd keeru kõrvale keritud 10 keerdu sobivat traati. Pärast seda, kui ühes punktis kahe keeru vaheline isolatsioon riknes, vähenes takisti takistus väärtuseni 4,75 oomi. Millise suurusega takistus tekkis punktis, kus isolatsioon riknes?

Lahendajad pidid taipama, et isolatsiooni riknemisel sünteeris üks traadikeerd mingisuguse tundmatu takistusega, mille väärtus ongi otsitavaks suuruseks. Kuna ühe keeru takistus on 0,5 oomi ja kogutakistus vähenes 0,25 oomi võrra, saab takistite paralleelühenduse valemi abil leida, et isolatsioonitakistus pidi olema 0,5 oomi.

19 lahendajat tegidki nii ja 15 neist saavutas 10 punkti. Ülejäänutel esines väikesed arvutusvigu. Suur oli aga ka punktita jäänute arv — 22. 9 neist ei asunudki lahendamata, ülejäänutel polnud kirjas aga ühtki õiget mõtet. Paljud püüdsid rakendada takistuse eritakistuse kaudu arvutamise valemit. Mõni oletas, et isolatsiooni riknemise tule-

musena muutus ühel keerul traadi ristlõikepindala kaks korda suuremaks. Üks lahendaja arvas, et traadis tekkis katkestus ja oli hämingus, miks isolatsioonitakistus tuli negatiivne. Suur hulk osavõtjaid arutles järgmiselt. Kui kahe keeru vahel oleks tekkinud lühis, pidanuks kogutakistus vähenema ühe keeru takistuse, s. t. 0,5 oomi võrra. Tegelikult vähenes aga 0,25 oomi võrra. Sellest järeldati väärtalt, et isolatsioonitakistus on $0,5 - 0,25 = 0,25$ oomi.

Et 9. klassis elektrit ei õpita, näitasid mõlemad klassid selle ülesande juures üles üsna võrdseid võimeid.

Viiendaks tuli kasutades U-toru, joonlauda ja vett, määrata tundmatu vedeliku tihedus. Ülesanne oli lihtne, sest selle katse kirjeldust on kõik 6. klassi õpikus kohanud.

U-toru ühte harusse tuli kallata tundmatu vedelik ja teise vesi selliselt, et vedelike lahutuspind jääks toru vertikaalsesse ossa. Mõõta tuli vedelikusamba kõrgus lahutuspinna suhtes mõlemas harus ja rõhkude tasakaalutingimuses avalduski otsitav suurus. Sellegipoolest ei jõudnud 7 osavõtjat mustandi sodimisest kaugemale.

Esitatud lahenduseeni jõudis 44 võistlejat, kuid oli ka teistsuguseid ideid. Kuigi need meetodid pole kuigi täpsed, võis lahendused õigeks lugeda. Kolm 8. klassi õpilast tähistasid kõigepealt veenivoo torus, kus puudus tundmatu vedelik, ning mõõtsid hiljem vee ja vedeliku tasemel märgitud nivoo suhtes. Kümme 9. klassi poissi mõõtsid vedelikunivoo kummaski harus ning lahutuspinna kõrguse laua suhtes, üks 8. klassi õpilane talitas aga hoopis originaalselt. Sulgedes ainult vett sisaldaval U-torul sõrmega ühe otsa, kallas ta teise harusse juurde vett seni, kuni suletud toruosas tõusis veetase 5 mm võrra. Hiljem kordas ta katset samadel tingimustel, aga veele kallas nüüd juurde tundmatut vedelikku. Et mõlemal juhul oli rõhk toru suletud otsas ühesugune, sai otsitava tiheduse määrata juurdekallatud vedelikukoguste võrdlemise teel.

Kuigi koolis peatutakse ka mõõtmisvigade arvutamisel, hindasid olümpiaadil oma katsete täpsust vaid üks 8. klassi ja kümme 9. klassi õpilast. Enamik neist kasutas suhtelise vea arvutusvalemit, üks statistilist ning ülejäänud «halbima juhuse» meetodit.

Rahule ei saanud jääda protokollide vormistamisega. Ainult üks töö nägi välja korrektne, ülejäänutes olid joonised ebaselged ja paljudes puudusid hoopiski. Vaid kolmes protokollis esitati mõõtmistulemused tabelina.

Olümpiaadi kohta tervikuna võib öelda, et osavõtjate keskmine tase oli üsna kõrge. Ülesannete valik osutus õnnestunuks — alla viie punkti ei saanud ükski lahendaja ning parimate kohti ei jagatud.

Kooliõpilaste üleliiduline füüsikaolümpiaad toimus tänava Jerevanis ning Tallinna 1. keskkooli 9. klassi õpilane Jüri Ürd tõi sealt ära teise järgu diplomi.

KOOLIEELNE KASVATUS

Tunnetus- protsesside iseärasustest rollimängus

AINO SAAR,

TPedI koolieelse kasvatus-
katedri õpetaja

Nõukogude psühholoogid (L. Vögotski, A. Leontjev, A. Zaporozets, S. Rubinštein, D. Elkonin jt.) peavad mängu koolieeliku juhttegevuseks. Tänu mängule toimuvad lapse psüühikas olulised muutused, mis võimaldavad üleminekut uuele kõrgemale arenguastmele.

A. Ussova on rõhutanud mõtet, et mängus laps ei õpi elama, vaid juba elab oma elu (5).

Uurimused kinnitavad, et mängus luuakse tänuväärset tingimust nii uute teadmiste ja oskuste omandamiseks kui ka selliste omaduste kujundamiseks, nagu võime viia toiming vaimsesse plaani, reaalse objektide sümbolistlik asendamine ja oskus opereerida selliste asendamistega tunnetuslikel eesmärkidel (4).

Mänge võime jaotada kahte rühma: reeglitega mängud ja loovmängud. Igal reeglitega mängu liigil on suur tähtsus laste vaimsel arendamisel. Peamiseks tunnetustegevuse stiimuliks on lapse püüe, soov saavutada mängu eesmärk. Just see sunnibki lapsi täpsemalt tunnetama ümbritsevat, tähelepanelikult vaatlema ja kuulama, kiiremini orienteeruma. Muusikalised mängud rikastavad lapsi uute muljetega, arendavad muusikalist taju ja iseseisvust. Liikumismängud nõuavad mängijailt

suurt tähelepanu, oskust kiiresti ja õigesti reageerida. Mitmekesine mänguline tegevus aktiveerib mängijaid, arendab nende initsiatiivi ja fantaasiat. Õppemängud omakorda aitavad kaasa laste kujutluste laiendamisele, süvendamisele ja süstematiseerimisele ümbritsevast elust.

Loovmängud on sellised mängud, mille algatajateks ja loojateks on lapsed ise. Juhtivaks loovmänguliigiks peavad ungari, tšehhoslovakkia ja nõukogude teadlased rollimängu (1; 2). Rollimängus võime eraldada järgmisi omavahel seotud elemente (6):

- Roll, mille laps endale valib.
- Mängulised toimingud, millele on omane üldistatud ja lühendatud iseloom. Nende toimingute kaudu lapsed realiseerivad täiskasvanute rolle ja nendevahelisi suhteid.
- Esemete mänguline kasutamine, kusjuures reaalsed esemed on asendatud mängulistega.
- Mängijatevahelised reaalsed suhted.

Keskne element on roll, kõik ülejäänud on tema poolt määratletud. Ka lastevahelised suhted mängus määratakse rolli kaudu. On tõestatud, et arenenud süžeele rollimängu puhul moodustavad rolli aluse mitte esemed, vaid inimestevahelised suhted (näiteks suhted ema ja lapse, haige ja arsti vahel jne.). Sellepärast on rolli edukaks täitmiseks vaja lisaks teadmiste rollist ka oskust suhelda mängupartneritega.

Rollimängus seisneb toimingu motiiv mänguprotsessis endas, mitte tulemusel. Näiteks kuubikutega mängiva lapse mängu motiiviks ei ole mitte ehitada valmis teha, vaid lihtsalt ehitada (3).

Rollimängus rahuldavad lapsed oma püüdluse ühistgevuse järele täiskasvanutega kui ka täiskasvanutena oma rolle täites, s.t. rahuldavad oma põhilist sotsiaalset vajadust. Rollimäng on tähtsaim allikas lapse sotsiaalse teadvuse kujunemisel. L. Vögotski mõtte kohaselt toimub mängus inimese kujunemine. R. Zukovskaja, B. Netšajeva, T. Markova, R. Ivankova jt. avavad oma töödes kõlbelis-sotsiaalse arengu iseärasused laste loovmängus. Tunnetusprotsesside (s. o. mõtlemise, mälu, fantaasia jt.) arendamise iseärasusi loovmängus on senini veel vähe uuritud.

Püüdes ühendada nõukogude sotsiaalsühholoogide ja mängusühholoogide seisukohti, korraldasime katse. Katse eesmärk oli välja selgitada suhtlemisfunktsioonide osa ja seost vaimse tegevusega laste mänguprotsessis. Siinjuures lähtusime sotsiaalsühholoogide G. Andrejeva jt. esitatud kolmest suhtlemisfunktsioonist, s. o. kommunikatiivsest e. informatiivsest, interaktiivsest ja mõjustamisest.

Töö hüpoteesid:

1. Igal suhtlemisfunktsioonil on oma osa laste tunnetusprotsesside arendamisel.
2. Informatiivsel funktsioonil on selles määrav osa.
3. Laste intellektuaalsel arendamisel on täht-

sal kohal oskus sisse elada oma rolli ja oskus tunnetada mängusituatsiooni.

4. Rollimäng pakub mitmeid võimalusi laste tunnetussfääri arendamiseks.

Katse tegime aastail 1982—1983 Harju rajooni lastepäevakodudes. Katseisikuteks oli 60 nelja- kuni kuueaastast last. Jälgisime ja fotografeerisime laste rollimänge. Magnetofoniga lindistasime laste kõnet mängus. Selleks et välja selgitada suhtlemise informatiivset funktsiooni, analüüsisime laste kõnet, ühistegevuse ja mõjustamise funktsiooni uurimisel kasutasime lisaks kõne analüüsile ka vaatluste tulemusi. Mõjustamise funktsiooni uurimisel võtsime veel lisaülesande välja selgitada, kui palju on rühmas liidreid ja liidreist sõltuvaid lapsi; kui palju on liidri mõju alt väljas, nn. sõltumatuid mängijaid.

Lähtudes L. Vögotski «näilise mängusituatsiooni ideest» (6) uurisime, mil viisil lapsed loovad seda. Selleks me jaotasime mängijad 2 gruppi.

Esimesse gruppi kuulusid lapsed, kes täielikult lülituvad mängusituatsiooni.

Teises grupis olid mängijad, kes võtavad küll rolli, kuid tajuvad mängusituatsiooni distantsiga (nn. kõrvalseisjad).

Uurimise tulemustest selgus, et 4-aastaste laste mängus toimub sageli informatsiooni vahetus. Informatsiooni allikaks on mitte ainult lasteaed, vaid ka kodu, lastekirjandus ja televisioon. Sellisel informatsioonil on peaaegjalikult konstateeriv iseloom ja tavaliselt ei järgne sellele põhjalikumalt selgitust ja tõestust. 5- ja 6-aastaste laste mängus leiavad aset ka tõestused, vaidlused ja arutelud. Näiteks 5-aastane Mart teatab laevamängus, et ankur on vaja vette lasta laeva esiosast. Kaido arvab, et ankur peab olema laeva ahtris. Mart tõestab, et ankur on laeva esiosas ja on vaja siis vette lasta, kui laev jõuab sadamasse. 6-aastaste laste mängule on iseloomulik ühest ideest mitme uue idee teke. Mängudes esineb palju improvisatsiooni ja omailooringut.

Laste koostööle mängus avaldab mõju mängugruppide suurus. Mängugrupi suurus laste vanuse muutumisega kasvab. 4-aastaste laste rühmas on need enamasti 2-liikmelised, 5-aastastel 3—4-liikmelised ja 6-aastastel 3—5-liikmelised. Mängukaaslasteks valitakse tihti need lapsed, kes on aktiivsuse astmelt lähedased (näiteks aktiivsed aktiivsematega jne.).

Määrav tähtsus on ka mängija oskusel käituda ja suhelda vastavalt oma rollile. Näit. Laurit ei tahetud võtta liiklusmängu, sest ta ei oska täita autojuhi rolli.

Mõjustamise funktsiooni analüüsimisel selgus, et nn. liidriprobleem on aktuaalne igas rühmas. Nooremas rühmas on 20 mängijast neli liidrid. Tüüpiline neist on Kärt. Ta soovib alati täita peosa ja tuleb sellega ka edukalt toime: suunab teisi mängijaid, leiab uusi ideid, on iseseisev, kuid satub kergesti konfliktile. Nn. sõltuvaid on 11, sõltumatuid

3, nad ei allu liidreile, väljuvad mängust ja alustavad uut tegevust. 5-aastaste laste rühmas on liidriprobleem eriti terav. Paljud tahavad endale mängudes juhtivat kohta, aga tegelikkuses juhtimisega saavad hakkama vaid üksikud. Siin ilmneb sageli oma võimete ja oskuste ülehindamist. Vanemas rühmas on 20 mängija hulgas viis liidrit, kolm neist tulevad oma osaga hästi toime. Hea näide on Meelis. Tal on rikas fantaasia ja iseseisev mõtlemine. Oskab hästi suhelda kaaslastega, autoriteetne nii poiste kui ka tütarlaste hulgas.

Püüdes analüüsida laste oskust sisse elada oma rolli, veendusime, et noorema rühma lapsed on suutelised kiiresti ja sügavalt tunnetama oma osa. Neid ei häiri see, kas tegelikkuses on ka nii nagu mängus või mitte. Liidrid tunnetavad mängusituatsiooni sügavalt. Nn. distantsiga mängijaid nooremas rühmas ei ole. 5- ja 6-aastaste laste rühmas kasvab nende arv, kes tajuvad mängu kõrvalt. Sellised distantsiga mängijad on ka vähem emotsionaalsed.

Analüüsides suhtlemisfunktsioonide omavahelist sõltuvust, järeldasime, et nende vahel valitsevad kompensatoorsed seosed. Täheleandisime, et paljudel lastel esines mõne suhtlemisfunktsiooni nõrkus. Näiteks mängija, kes on mõjustajana nõrk, on informatsiooni edastajana ja mängupartnerina tugev. Samuti mängija, kes on halb informaatoreks, on mängukaaslasena ja mängus mõjustajana tugev.

Katsed lubavad teha järgmisi järeldusi:

- igal suhtlemisfunktsioonil on oma osa laste tunnetusprotsesside arendamisel;
- tähtis koht tunnetusprotsesside arendamisel on informatiivsel funktsioonil;
- mida enam laps oma rolli sisse elab ja mida sügavamalt seda tunnetab, seda enam avaneb võimalus ka tema intellektuaalseks arendamiseks mängu kaudu;
- suhtlemise kaudu rollimängus on võimalik arendada laste vaimseid võimeid ja tunnetussfääri.

Need järeldused vajavad veel täpsustamist ja kontrollimist.

Koolieelse kasvatus ees seisab tähtis ülesanne: valmistada lapsi igakülgset ettekooslikkust. Palju võimalusi intellektuaalse koolikõhuse saavutamiseks pakub laste rollimäng.

Kirjandus

1. Tulva, T. Loengud pedagoogikast. Mängust koolieelses eas. Tln., 1983.
2. Голицынова О., Клинова Л., Бердыхова Я. Игры в детском саду. М., 1966.
3. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения. Т. I. М., 1983.
4. Новоселова С. Л. Развитие мышления в раннем возрасте. М., 1978.
5. Усова А. П. Роль игры в воспитании детей. Под ред. А. В. Запорожца. М., 1976.
6. Эльконин Д. Б. Психология игры. М., 1978.

300 aastat esimeste õpetajate ettevalmistamisest Eestis

LEMBIT ANDRESEN,
TPedI professor, pedagoogikadoktor

Rahva hariduse aluseks on olnud aastasade vältel kirjaoskus. Kooli ja kirjaoskuse ajalugu on alati omavahel põimunud. Olgugi et eesti talurahva hulgas kirjaoskus oli mõnevõrra levinud juba enne talurahvale määratud püsivate koolide rajamist, sai lugemisoskus, selle kõrval varsti ka kirjutamisoskus laiemal ulatusele alles pärast B. G. Forseliuse algatatud koolide asutamist.

Bengt Gottfried Forseliuse nimega seotud rahva kõnekeelele läheneva kirjakeele loomine, uute kooliraamatute väljaandmine, eesti rahvakooli didaktilis-metoodiliste aluste väljatöötamine ja esimese seminari avamine.

Noore koolimehe elust teatakse vähe: tema se puutuvad ürikud on enamasti hävinud tulekahjudes ja sõdades. B. G. Forselius sündis umbes 1660. aastal Harju-Madise pastoraadis, kodus räägiti rootsi keelt, kuid suheldi samuti saksa ja eesti keeles. Tema lapsepõlv langes kokku kuulsa Tšehhi pedagoogikateadlase J. A. Komenský viljaka tegevusega Madalmaades. Noormehe koolitee algas Tallinnas. Gümnaasiumis õppides puutus Forselius kokku oma hilisemate mõttekaaslaste Adrian Virginiuse ja Johann Hornungiga. 1679. aastal jätkas tulevane koolimees õpinguid Wittenbergi ülikoolis, omandades kõrgemat haridust õigusteaduse üliõpilasena. Forseliuse Saksamaa-aastail rajati mitmel pool uusi koolisüsteeme Komenský ideede alusel. Isamajast pärit huvi rahvaõpetuse vastu ja õppereisidelt saadud eeskujud näitasid üliõpilasele Baltimaade rahvahariduse mahajäämust. Vana aabitsaõpetus võttis kaua aega

ja polnud lastele kuigi huvitav. Lugemisele eelnes pikk hääldamistreening ja asjatu täheühendite tuupimine. Arusaamisega lugemisoskuseni jõuti alles pärast aabitsateksti meeldejätmist. Õpikute ortograafia jäljendas kujunema hakkavat saksa õigekeelsust. Vanale meetodile vastandas Forselius Komenský soovitatud arusaamisega õppimise, õpetamise meelte ja mõistuse kaudu. Pärast kodumaale jõudmist katsus Forselius oma kodukohas Ristil talulapsi uue meetodi järgi lugema õpetada. Kirjaoskuse õpetamisel ilmnisid seniste kooliraamatute puudused ja nende keeleline sobimatus koolitööks. Õpetamises väljakasvanud tähelepanekud viisid noore üliõpilase vananenud kirjaviisi parandamisele ja uue aabitsa väljaandmisele. Tema plaanidele aitas kaasa Liivimaa kindralsuperintendent Johann Fischer (vanem), kes tahtis koolide kaudu protestantismi viia sügavamale maarahva hulka. Forseliusele pakuti uute raamatute trükkimise võimalusi Riias ja õpetajakohta Tartu maarahva koolis.

Forselius võttis koolitöö aluseks J. Gezeeliuse (vanema) poolt välja antud ja kogu riigis tunnustatud «Methodus informandi». Selles seisis kirjas, et kuningas on käskinud mitte üksi linnades, vaid ka maal asutada kooli. Rahvale tuli õpetada lugemist, katekismust, laulmist, edasijõudnutele ka kirjutamist ja arvutamist. Koolidele soovitati muretseda õpetamiseks vajalikud raamatud. Märkimist leidis, et alguses tuleb õpetada aabitsast ja seejärel läbi võtta katekismus. Igas rahvakoolis pidi olema lauluraamat, evangeeliumid, palveraamat ja Taaveti lauluraamat.

Oma ideede ellurakendamiseks rajas Forselius kuningavõimu toetusel Tartu lähedale Piiskopimõisa koolmeistrite seminari. Asukohta valik polnud juhuslik. Lähemates kihelkondades töötasid pastoritena mitmed Tartu ülikooli endised kasvandikud. Seminar asus kahe murdeala piirimail ning koolmeistrid võisid ette valmistada mõlema põhimurde alale. Ei olnud veel jõutud ühise eesti kirjakeeleni, sest kirikuteenistuse ja vaimulike raamatute järgi olid Tartu ja Tallinna murre omaette kirjakeeled. Seminar asus väljaspool Eestimaa konsistooriumi võimupiiri ja seetõttu võis Forselius välja anda ka uusi põhjaestimurdelisi raamatuid.

Ta alustas teisiti kui mitme teise maa koolide rajajad, nimelt õpetajate ettevalmistamisest. Seminari avamisega koos töötati välja ka kavandatud rahvakooli pedagoogiline sisu. Uue kooli õppetöö maht oli tunduvalt suurem, kui kirik seda senini ette nägi.

Forseliuse juhitud seminar töötas aastail 1684—1688. Õppima võeti noormehi kõigist Eesti- ja Liivimaa kihelkondadest. Koolmeistriamet omandati kahe aastaga, esimesel aastal anti kirjaoskus ja tutvuti õpilaste võimetega. Esimese lennu kasvandiku Ignati Jaagu andmetel «need poisid, kellel puudusid

iseäralised anded, lasti oma sünnikohta tagasi, teised, kellel olid loomupärased eeldused õpetamiseks, käisid koolis veel teise aasta».

Esimesel aastal, mis oli tegelikult seminari eelkursus, õpiti selgeks lugemine, katekismus ja kirikulaulud. Forseliuse poolt kasutusele võetud uue lugemismeetodi tõttu kulus algteadmiste omandamiseks kolm kuni neli kuud. Seejärel algas kirjutamise ja arvutamise õppimine. Kuna poisid elasid koolimajas, jätkus aega piisavalt, koolitööga tegeldi kogu päev.

Teisel õppeaastal omandati aineid, mis laiendasid silmaringi ja andsid koolmeistrile vajalikke teadmisi. Tähtsamate õppeainete hulka kuulusid kirjutamine ja laulmine. Viimast õpetati niipalju, et kooli lõpetamisel võidi tööle asuda ka kantorina (kiriku eeslauljana, kus orel puudus). Eestikeelsete kirikulaulude kõrval õpiti selgeks ka tuntumad saksakeelsed laulud. Nooditundmine polnud enam haruldus, noote leidis nii saksa- kui eestikeelsetes raamatutes. Kirjutamise õppimiseks kasutati tahvlit ja krihvlit, neid läks vaja ka hilisemate koolitöös. Koolis tarvitati ladina tähestikku, mis oli üldiselt kasutusel eesti keele jaoks (saksa keelt kirjutati ja trükiti gooti kirjas). See kergendas kirjatehnika omandamist ja lihtsustas kirjaipilti. Kirjutamise algõpetus omandati aabitsa eeskujul järge. Forseliuse poolt esitatud lihtsamad õigekirjareeglid õpiti pähe. Kirjutamise vilumus ja õigekiri õpiti selgeks raamatutekstide ümberkirjutamisega. Säärane meetod oli kasutusel hiljemgi, Komenský kirjutas oma «Didactica magna's»: «Säärane raamatutest kirjutamine teenib eesmärki, et õigesti kõike meeles pidada, nii on mõte kauem seotud ühe materjaliga. Säärase igapäevase harjutamisega omandavad õpilased harjumuse kirjutada ilusasti, kiiresti, õigesti. Kõik see on vajalik edaspidises õppetöös».

Ka rehkendamine kuulus koolmeistri põhi-ostkuste hulka. Eluvajadused nõudsid arvutamist nelja põhitehte piires, mõõdu- ja kaalusüsteemide ning rahaühikute tundmist, aga samuti nende kasutamist. Koolides õpetati peast rehendamist ja tahvlirehkendust. Seminaristide oskusi võidi laiendada veel mitme teise õppeaine kaudu, kuid nende kohta puuduvad andmed. Need ained, milles polnud õpikuid, märgiti üles dikteerimise abil. Vihi- kuid veel ei tuntud, kirjutati paberilehtedele, mis õpilased ise köitsid käsikirjaliseks raamatuks. Õpetamisel orienteeruti keskmisele õpilasele, andekamad abistasid mahajääjaid. Säärast meetodit kasutas Komenský, vastastikust õpetamist soovitas J. Gezelius tarvitada ka Soome koolides. Koolitöök vajalikud oskused omandati esimese aasta õpilastega töötades. Süsteem, kus nooremad olid vanematele omal viisil harjutuskooliks, tulenes sellest, et Forselius juhtis üksi kogu kooli tegevust. Nii on ka mõistetav, kuidas ettevalmistuskoolis ja seminaris õnnestus nelja aasta jooksul anda haridust 160 poisile.

Kaheaastase tööga näitas Forselius uue õppeviisi ja ortograafia paremusi. 1686. aasta suvel sõitis seminari juhataja koos kahe kasvandikuga Stockholmi. Reis võeti ette selleks, et hankida seadusandlik alus avatavatele rahvakoolidele, kummutada kuulujutud maarahva õppimisvõimetusest ja tõestada parandatud ortograafiaga õpperaamatute paremusi. Kaasavõetud noormeeste oskused äratasid pealinna «kõrgemate ministrite» seas tähelepanu. Forselius saavutas taotletud eesmärgi. Kuningakoda andis Eesti- ja Liivimaa kuberneri- ja korralduse koolimajade ehitamiseks ja koolmeistritele palga maksmiseks, samuti nende koolmeistrikandidaatide vabastamise mõisakohustustest, kes soovisid õppida Tartu seminaris. Veel enne Stockholmist lahkumist tehti Forseliusele uue määruse sisu teatavaks ja lubati seniseid taotlusi igati toetada.

Komenský tugines kasvatusküsimumste lahendamisel teadusele. Vajalike selgituste leidmiseks esitati näiteid ümbritsevast elust. Töenäoliselt olid samad arusaamad ka Forseliusel. Õpetajate kutsealast ettevalmistust kergendas tunduvalt see, et kõik seminaristid tulid taluperedest, kus kasvatus rajanes vanemate autoriteedil ja eeskujul. Tuldi suurperedest, kus valitsesid kindlad ühiselureeglid, kindel tööjaotus, kindel elurütm.

Forseliuse seminar Tartus kujunes eestikeelsete maaharilaste esimeseks õppeasutuseks. Lõuna-Eestist tuli kokku kõige andekamaid talupoisse, kes töid kaasa eri kihelkondade sõnavara ja murrakuid. Tartumaa kihelkondades (kuhu kuulus ka hilisem Võrumaa) oli tarvitusel põhja pool Tallinna murre, lõuna pool Tartu ja Võru murre. Forseliuse enese eesti keel oli põhjaeestiline. Nii oli seminaril ka teatud osa murrete lähendamisel hilisema ühtse kirjakeele ettevalmistamiseks. Pole kahtlust, et tõlketöö ja emakeelsete värsside kirjutamine kuulus andekamate õpilaste õppe-tegevuse hulka.

Tartus õppimine andis ettevalmistuse esimese põlve maaintelligentsile. On väga tõepärane, et seminar andis ühe eesti rahvusest luuletaja, kes on läinud kirjanduse ajalukku. See oli Puhja koolmeister ja hilisem kõster Käsü Hans.

On arvatud, nagu oleksid koolipõllule läinud kõik 160 seminaris õppinud poissi, tegelikult sai koolmeistri õigused ainult neljandik sisseastujaist. 1687. aasta talvekuudel oli avatud juba 36 kooli ja seal õpetasid Forseliuse kasvandikud. 1688. aasta kevadel lõpetas seminari veel üks lend ja needki saadeti koolidesse. Kogenud koolimehe osatähtsus kasvas iga aastaga ja kaudsete andmete põhjal soovis 1688. aasta sügisel õppida seminaris veel 50—60 kasvandikku. Kogu maal ägenes võitlus vana ja uuendatud kirjaviisi pooldajate vahel, takistus tehti uute koolide avamisel. Abi tuli otsida Stockholmist. Tagasiteel tabas laeva sügistorm ja Forselius hukkus. Seminar lõpetas oma lühikese tegevuse samuti 1688. a.

KOOLIMUUSIKA NR.10

Külas lõunanaabritel

ARVO SAAR,
VÕT-i kabinetijuhataja

Juuniku viimase päeva varahommikul sõitis grupp muusikaõpetajaid — täienduskursuslasi Pärnust Riiga, et külastada Läti NSV koolinoorte V laulu- ja tantsupidu, mis oli pühendatud V. I. Lenini 115. sünniaastapäevale ja Suures Isamaasõjas saavutatud võidu 40. aastapäevale. Paljudele muusikaõpetajatele võimaldas see esmakordselt tutvuda lõunanaabrite laulu- ja tantsukultuuriga. Lätimaa pealinna piiril võttis meid vastu Läti NSV Vabariikliku Õpetajate Täiendusinstituudi muusikakabineti juhataja Arija Bruninja, kes suure külalislahkuse ja läbimõeldud tegevusega võitis meie kõigi südamed.

Peo avaakordiks kujunes pidulik rongkäik läbi linna. Kuigi ilm oli külm ja taevas töötas vihma, sammusid õpilased väga reipalt, tunnetades oma pidupäeva tähtsust. Silma köitsid hästi kujundatud kolonnid, lillede rohkus, õpilaste rüht — kõik oli väga nooruslik. Kõrva hakkas rütmierk, intonatsioonipuhast puhkpillimuusika. Meeldiv oli näha, kuidas üldjuhtide tervituspaigas andsid aeg-ajalt puhkust professionaalsele puhkpilliorkestrile «Riia» kaks kooliorkestrit.

Pärastlõuna veetsime lauluväljakul, kus toimus laulupeo peaproov. Pingeline töö vaheldus tugevate vihmahoogudega. Tujukat ilma

trotsis ligemale 12 000 noormeest ja neidu, kelle tarmukuse eest taandus vihmgi.

Järgmine päev oli meile kõigile väga muljeterohke ja ühtlasi ka pingeline — nägime tantsupeo teist kontserti ja laulupeo lõppkontserti — mõlemad 3 tundi.

Laulupeole eelnes kahevooruline konkurssülevaatus. Kõigepealt lauldi rajooniti, kust parimad pääsesid vabariiklikule ülevaatusale, mis toimus auväärsel zürri ees Riia Ülikooli aulas 25. ja 26. juunil. Iga kooriliigi laureaadid tehti teatavaks laulupeo pidulikult lõppkontserdil.

Zürri märkis ära koolikoordine kvalitatiivset ja kvantitatiivset kasvu. Eriti meeldivat oldi üllatunud kooli segakooride kunstilise taseme tõusust, milles võisime veenduda ka meie.

Tegelikult on need saavutused viljaka töö tulemus. Nagu meilgi, on Läti kolleegidele tõsiseks probleemiks viimastel aastatel kooride «vananemine», murelikuks teeb meeslauljate vähenemine juurdekasv. Olukorra parandamiseks on võetud mitmeid meetmeid.

Esiteks. Paljud tunnustatud dirigendid on asunud üldhariduskoolis koorijuhina tööle — luues uusi koolikoore, saades sellega oma vananevatesse kooridesse täiendust. Arvan, et see on järgimiseväärne teguviis.

Teiseks. Vähem on hakatud toetama naiskoordine eksisteerimist üldhariduskooli vanemas astmes. Üldiseks nõudeks on seatud, et igas keskkoolis oleks oma segakoor. Laulupeol moodustasid omaette kooriliigi mitte naiskoordine, vaid segakooride tütarlapsed.

Mõned aastad tagasi oldi arvamisel, et kooli segakoorid peaksid laulma ainult kolmehäälset repertuaari, s. t. poisid baritoni, tüdrukud sopranit ja alti. Täna on jõutud ühisele arvamusele, et laulud peavad olema siiski neljahäälised, kuid seejuures väga suupäraseid. Koori kõla sellega kahtlemata võidab. Tuleb siiski öelda, et Läti koolinoored ei osale täiskasvanute laulupidudel. Silmas pidades meie vabariiklike laulupidude traditsiooni, repertuaari raskusastet, on äärmiselt vajalik, et kooli segakoorid saaksid võimalikult rohkem tunda kooslaulu mõju, kuid selleks on vaja jõukohaseid, kolmehäälseid seadeid. Aitab ju selline koosmusitseerimine tagada laulupeotraditsioonide järepidevust. Ei tohi unustada, et kõrge häälega poisse on keskkoolieas võrdlemisi vähe.

Laulupeo kuulutas avatuks Läti NSV Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja Viktors Krūminšis. Üle väljaku kaikus võimas ühendkoordine laul. Kõlasid NSV Liidu ja Läti NSV hümnid, V. Kaminskise «Elulaul», I. Dunajevski «Laul kodumaast». Üldine kõla võitis

tänu kooride huvitavale paigutusele — osa lauljaid seisis kuulajate ridade vahel. Jäi mulje, nagu laulaks kogu rahvas.

Kontakt lauljate ja kuulajaskonna vahel oli kogu peo vältel väga tihe. Kontserti kuulati tähelepanelikult, puudus asjatu sõelumine ridade vahel. Laulupeo organisatsioon töötas laitmatult. Kooride tulek ja lahkumine lavalt toimus sujuvalt — kõik oli peensusteni läbi mõeldud. Märkimisväärne oli peo visuaalse külje täiuslikkus — laulude illustreerimine tantsuga. Viimane «Gaudeamus» näitas, et midagi taolist on võimalik teostada ka meil.

Laste- ja poistekooride esinemine jättis suhteliselt tagasihoidliku mulje. Mõlemat kooriliiki oli arvuliselt vähe, millest ka vähene kõlavus. Kõige rohkem patustati repertuaari valikuga. Kavas oli küll huvitavaid laule, kuid oma faktuurilt sobinuksid need pigem kontserdilavale kui laulupeol esitamiseks. Näiteks B. Britteni «Lindude laul».

Rõõmustas vene lastekooride (5.—10. kl.) heatasemeline esinemine. Repertuaari kuulus ka U. Naissoo «Metsatelegramm». Eriti pääses mõjule E. Krõlatova «Kiigelaul».

Puhkpilliorkestrid esitasid meisterlikult 3 pala, sealhulgas R. Ploomi «Piduliku proloogi». Läbides tiheda konkursisõela, pääses peole 35 kooliorkestrit. Puhkpilliorkestrite töö korraldus Läti NSV koolides vääriski põhjaliku tutvumist. Omaette suure koori moodustasid kutseharidussüsteemi õpilased, kes Gido Kokarsi juhatusel laulsid kolm laulu. Ühenduses uue koolireformi elluviimisega peab ka meil suurenema kutseharidussüsteemi õpilaste osatähtsus laulupidudel. Kaks laulu esitasid segakooride tütarlapsed. Eriti jäi meelde A. Zilinskise «Anna mulle jõudu, Daugava».

Laulupidu kulmineerus segakooride esinemisega. Repertuaari valik oli sellele kooriliigile igati õnnestunud. Kaasakiskuvalt kõlas J. Ponomarkova seatud revolutsiooniline laul «Noor kaardivägi» Jānis Erenštreitsi juhatusel. Säravalt, laulupeolikult kõlasid G. Ramansi «Varajane hommik», samuti J. Tallat-Kelpši seatud leedu rahvalaul «Tõusin kõrgele mäele ma». Peo kulminatsiooniks kujunes E. Silinši seatud rahvalaulu «Jaanipäev» esitus Jānis Dūminši juhatusel. Suurepärase seade, samuti ka esitus. Publiku tungival soovil tuli laul kordamisele — see tuli südamest ja läks südamesse, tekitades tõelise katarsise.

Lõpetuseks kõlasid jälle ühendkoorid. Oli tore pidu. Aitäh tegijaile.

ARVO SAAR,
VÕT-i kabinetijuhataja

KROONIKA

6.-8. juulini toimus Tallinnas Balti liiduvabariikide üliõpilaste laulu- ja tantsupidu «Gaudeamus IX», mis pühendati Üleliidulisele Kommunistlikule Noorsooühingule V. I. Lenini nime andmise 60. aastapäevale.

Peol osales 106 koori, tantsuansamblit, orkestrit ja liikumisrühma 6000 osavõtjaga. Leedu NSV-d esindas 38 kollektiivi 2100 taitlejaga 10 kõrgkoolist, Läti NSV-d 27 kollektiivi rohkem kui 1600 tudengiga 9 kõrgkoolist, Eesti NSV-d 30 kollektiivi 1400 osavõtjaga 6 kõrgkoolist. Külaliskollektiive (11 koori ja ansamblit) saabus Moskvast, Leningradist, Minskist, Kiievist, Batumist, Tomskist. Teenelisi kollektiive oli Leedu NSV-st 5, Läti NSV-st 5, Eesti NSV-st 6, rahvakollektiive üle 30,9 tunnistatud üleliidulise või liiduvabariigi komsomolipreemia vääriliseks. Nende hulgas olid Leninliku Komsomoli preemia laureaadid Leedu NSV teeneline kollektiiv, Vilniuse Kapsukase nim. Riikliku Ülikooli laulu- ja tantsuansambel, rahvakollektiivi nimetust omav Kaunase Polütehnilise Instituudi puhkpilliorkester «Politehnika», Läti NSV teeneline kollektiiv Rīa Polütehnilise Instituudi tantsuansambel «Vektors» ja rahvakoor «Gaudeamus» samast õppeasutusest, Eesti NSV teeneline kollektiiv, Tallinna Polütehnilise Instituudi rahvatantsuansambel «Kuljus», Vene NFSV rahvakollektiiv, Tööpunalipu ordeniga Moskva Füüsikainstituudi Akadeemiline Meeskoor ja teised. Vene NFSV rahvakollektiiv, Lenini ordeniga, Oktoobrerevolutsiooni ja Tööpunalipu ordeniga autasustatud M. V. Lomonossovi nim. Moskva Riikliku Ülikooli Akadeemiline koor on üks vanemaid kunstikollektiive meie maal, loodud XVIII sajandi 70-ndatel aastatel. Vene NFSV rahvakollektiiv, Lenini ordeni ja Tööpunalipu ordeniga autasustatud A. A. Zdanovi nim. Leningradi Riikliku Ülikooli üliõpilaskoor on oodatud ja tavakohaselt ka osa võtnud laulupidudest Baltikumis ning üliõpilaste laulu- ja tantsupidudest. Kõiki teenekaid kollektiive loetleda ei jõuagi.

4.-6. juulini toimusid külalisdelegatsioonide kontserdid Pärnus, Tartus ja Kohtla-Järvel ning üksikkollektiivide väljakontserdid Tallinnas.

6. juuli hommikul avati Balti liiduvabariikide üliõpilaste laulu- ja tantsupeo «Gaudeamus IX» üritused piduliku miitinguga Maarjamäe memoriaalil. Siin kõlas üliõpilaste ustavusvanne

kommunismiideaalidele, ÜLKNO revolutsiooni-, lahingu- ja töötraditsioonidele, võitlusele rahu ja internatsionaalse sõpruse tugevdamise eest. Sama päeva õhtul toimus Lauluväljakul suur sõpruskontsert.

7. juuli hommikul kogunesid peost osavõtjad ning külalised lilledepanekuks V. I. Lenini mälestussamba juurde Tallinnas. Kell 14 algas miiting Vabastajate monumendi juures. Üliõpilaspeo tule süütasid «Gaudeamuse» aujuhid: Oleeiidulise Kooriühingu esimees, NSV Liidu rahvakunstnik V. Sokolov, sotsialistliku töö kangelane, NSV Liidu rahvakunstnik G. Ernesaks ja Eesti NSV teeneline kunstitegelane, üks «Gaudeamuse» traditsiooni algatajaid R. Ritsing. Nad andsid tule üle törvikukandjatele, kes asusid rongkäigu etteotsa. Pidupäevarongkäigu avamise au oli antud külalistele, järgnesid Leedu, Läti ja lõpetasid Eesti NSV kõrgkoolide taidlejad. Kell 16 kuulutasid pidulikud fanfaarihelid laulupeo esimese kontserdi algust. Koosolijate poole pöördusid tervitusega Läti NSV kõrg- ja keskerihariduse minister E. Linde, Eesti NSV kõrg- ja keskerihariduse minister I. Nuut, NLKP Keskkomitee liige, NSV Liidu kõrg- ja keskerihariduse minister V. Jeljutin ja ELKNO Keskkomitee esimene sekretär D. Visnapuu. Järgnes kontsert. Ühendkoore ja orkestreid juhatasid üldjuhid Läti NSV rahvakunstnik professor I. Kokars, Leedu NSV rahvakunstnik professor K. Kaveckas, Eesti NSV rahvakunstnik professor A. Ratasseppe ja teised.

8. juulil toimus tantsupidu ja «Gaudeamus IX» lõpetamine. Igal liiduvabariigil oli vaatajaile-kuulajajale pakkuda midagi sellist, mida teistel ei olnud: Leedu NSV-i võistlustants, Läti NSV delegatsiooni koosseisus Läti Riikliku Konservatooriumi sümfooniaorkestri keelpillirühm, Eesti NSV kavas tegid kaasa liikumisrühmad Eesti NSV teenelise õpetaja L. Palmse juhtimisel. Tantsupeo üldjuht ja pealavastaja oli ELKNO preemia laureaat M. Agu.

Lõputseremoonial andis Eesti NSV kõrg- ja keskerihariduse minister peotõrviku üle Leedu NSV kõrg- ja keskerihariduse ministrile G. Zabulisele. Järgmine «Gaudeamus» toimub 1988. a. Vilniuses.

Toimus laulu- ja tantsupeo üld- ja kollektiivjuhtide austamiseremoonia.

Peo ettevalmistust juhtis organiseerimiskomitee eesotsas ENSV kõrg- ja keskerihariduse ministri I. Nuudiga. Ülesanded jaotati ligi 20 töögrupi vahel. Pingelistel peopäevadel oli juhtimine koostatud operatiivstaapi.

*

Käesoleva numbriga kaanefotod on tehtud «Gaudeamus IX» pidustustel. Esikaane siseküljel: üliõpilaspeo tule süütamine ja rongkäik on asunud teele. Tagakaane siseküljel: Raekoja plats oli peopäeval üks eelistatumaid esinemiskohti. Kontserti annab Leninliku Komsomoli preemia laureaat, Leedu NSV teeneline kollektiiv, Vilniuse Kapsukase nim. Riikliku Ülikooli laulu- ja tantsuansambel. Tagakaanel suure peo juhid ja vaade Lauluväljakule.

VEAVABANDUS

Palume lugeda «Nõukogude Kooli» k.a. augustinumbris lk. 41 teise veeru teises lõigus «...märratletakse ennem pärlilike tegurite kui välismõjudega, ...»

Nõukogude Kool

A. ТЮКК. Школьная реформа и родители.

Статья дает обзор работы народных университетов педагогики в ЭССР, различных форм учебы родителей, таких как конференции и вечера, беседы за круглым столом, встречи с юристами, преподавателями вузов, директорами школ своего района, семейные дни, где, кроме лекций и докладов, проводятся спортивные мероприятия, концерты, выставки работ по рукоделию учеников и родителей. Большое внимание уделяется трудовому воспитанию и работе по профориентации. Широко практикуется награждение родителей — передовиков труда.

К. РЕИ. Школьная комсомольская организация и школьная реформа.

Автор знакомит с шестью направлениями работы школьной комсомольской организации, которые особенно актуальны в этом учебном году, когда в центре внимания находятся вопросы повышения авторитета пионерской и комсомольской организаций. Говорится о лучшей подготовке учащихся к выступлению в комсомол, о подготовке комсомольцев-политинформаторов, о комсомольских поручениях и их выполнении, о комсомольском собрании как высшем органе комсомольской организации в школе, о необходимости увлекательных мероприятий. Роль школьного комсомола возрастает при организации трудового воспитания учащихся, решении дисциплинарных вопросов, организации пионерской работы. Автор считает особенно важным повышение авторитета ученического самоуправления, установление тесного контакта с комсомольской организацией учителей.

М. РУКМАНЕ. Во имя формирования будущего человека.

Автор анализирует задачи ЛКСМ Латвии в идейно-политическом воспитании молодежи и рассматривает при этом использование различных форм работы. Комсомольцы сами готовятся к политинформациям, выступают на ученических конференциях, держат в порядке и пополняют материалы школьных музеев. Политические знания проверяются на различных конкурсах. Огромное значение имеет изучение таких исторических событий, как жизнь и деятельность латвийских красных стрелков, героев-комсомольцев г. Валмиера, Аудринская трагедия. Важное место в трудовом воспитании принадлежит дружине труда и отдыха «ЛОТОС». Нельзя также недооценивать культурную работу, кульминацией которой явился V праздник песни и танца школьников Латвии.

К. КЕСКЮЛА. Школьная реформа и ЭДШ.

Автор знакомит с ролью ЭДШ в организации трудового воспитания учащихся исходя из требований школьной реформы. Рассматривается степень охваченности трудом сельских и городских детей, подчеркивается необходимость чаще использовать учащихся при выполнении летних сезонных работ в городах. Говорится о снижении возрастной границы, позволяющей допускать учащихся к самостоятельной работе. Подчеркивается значение официально установленных отношений между школой и базовым хозяйством.

Ю. ЭЭИК. Сбор необходимой информации для объективной оценки школьной работы. Статья знакомит с критериями сбора информации о школе. Дается конкретная система, которая позволяет получить информацию о выполнении законодательства о всеобщем среднем образовании, об уровне воспитанности учащихся и выпускников школ, о состоянии идейно-воспитательной работы, об условиях обучения и о комплектовании школы.

Наше интервью.

На традиционные вопросы редакции отвечают четыре работника просвещения, которым в этом году при аттестации учителей было присвоено звание учителя-методиста или старшего учителя. Это учитель трудового обучения Таллинской 32-ой средней школы им. Я. Кундера, заслуженный учитель ЭССР, старший учитель Хуго Саареметс, учитель эстонского языка и литературы Абьяской средней школы, старший учитель Вийве Тийдеберг, учитель математики Кингиссепаской 1-ой средней школы учитель-методист Валентин Оопкауп, учитель химии и географии Таллинской 44-ой средней школы, старший учитель Ыйе Сокк.

Х. РАУК. Педагогические аспекты развития способностей учащихся к труду.

В статье рассматривается работа на уроке как одна из составных частей трудового воспитания. В аспекте развития способности к труду важна максимальная загруженность ученика на уроке. Автор подчеркивает необходимость усвоения приемов умственной работы и умения организовать работу (рациональность деятельности, экономное использование времени), опираясь на соответствующий опыт Таллинской 42-ой средней школы им. Л. Пярна.

М. ИЫГИ. Трудовое воспитание учащихся — ближе к производительному труду.

Статья знакомит с опытом организации трудового воспитания в общеобразовательных школах Кохтла-Ярвского района. Большинство школ этого района расположено в сельскохозяйственных и культурных центрах, поэтому в них преподаются в основном механизация сельского хозяйства и автодело. Хорошие результаты дало сотрудничество района и агропромышленного объединения, а также дома и школы. В трудовом воспитании учитываются прежде всего потребности родного района. В Азериской средней школе ведется углубленное преподавание специальностей по трудовому обучению на базе Азериского керамического завода.

А. ТАВИТ. Роль дома в подготовке детей к семейной жизни.

Родительский дом в аспекте воспитания будущих семьянинов выполняет функцию модели. Супруги, которые росли в счастливых семьях, легко приспосабливаются к браку. Они лучше подготовлены также к выполнению родительских и других семейных ролей. Без закрепленной положительной семейной модели молодой человек не может избежать отрицательных воздействий.

Ю. ЛАИДВЕЭ. Конфликтные дети в старшей группе детского сада.

Статья знакомит с результатами экспериментов, проведенных в четырех детских садах-яслях г. Пярну. Целью экспериментов было определить положение ребенка в группе, выявить причины конфликтности. Установлено, что конфликты обусловлены трудностями общения, неумением организовать игры и участвовать в них, состоянием здоровья и т.д. Задачей воспитателя является улучшить положение ребенка в группе.

В. СООМЕТС. Возможности развития творческой личности через обучение.

Автор пропагандирует проблемное обучение как более эффективную форму по сравнению с информативным методом обучения. При постановке, анализе и решении проблем ученик активно и творчески участвует в учебном процессе. Развивается способность к мышлению, усиливается интерес к предмету. Чтобы шире использовалось проблемное обучение, его следует рассматривать на курсах усовершенствования учителей, изучать и распространять имеющийся передовой опыт.

И. ПЕЙЛЬ. Задачи по физике для учащихся VIII и IX классов на XXXI республиканской олимпиаде.

Статья знакомит с решением задач олимпиады по физике учащимися старших классов. Анализируется три комплекса задач, выделяются сильные и слабые стороны учащихся.

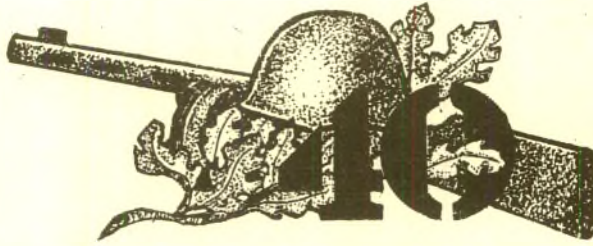
А. СААР. Об особенностях познавательных процессов в ролевой игре.

В статье рассматривается игра как ведущая деятельность дошкольника, которая создает условия для усвоения новых знаний и умений и для формирования личностных свойств ребенка. Автор знакомит с экспериментом, проведенным в 1982—1983 гг. в Харьском районе. Эксперимент должен был выявить роль функций общения и их связь с умственной деятельностью детей в процессе игры. Ведущим видом творческих игр является ролевая игра, которая предоставляет большие возможности для развития познавательной сферы и умственных способностей детей.

Л. АНДРЕЗЕН. 300 лет со времени начала подготовки первых учителей в Эстонии.

Автор дает обзор жизни, деятельности и педагогических взглядов Б. Г. Форселиуса. С его именем связано создание литературного языка, близкого к народной разговорной речи, издание новых учебников, разработка дидактико-методических основ эстонской народной школы и открытие первого учительского семинария.

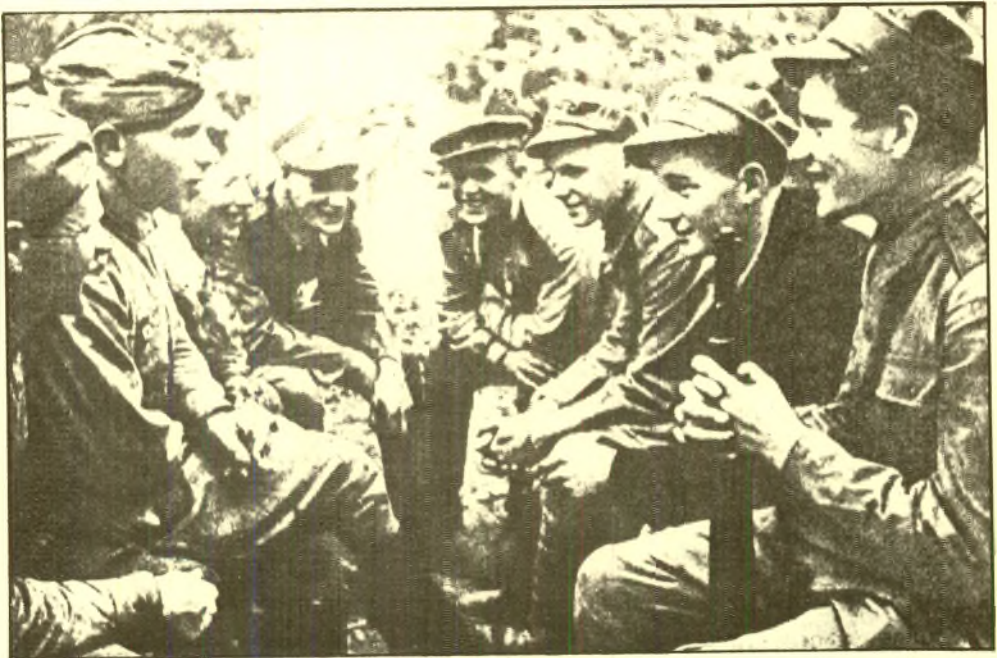
Wehrmächti rängad lüüasaamised 1944. a. suvel ja sügisel halvendasid tunduvalt Saksamaa majanduslikku, sõjalis-strateegilist ja rahvusvahelist olukorda, süvenes järsult fašistliku režiimi kriis. Punaarmee võimsate löökide all lagunes hitlerlik blokk. 1944. a. teisel poolel kaotas Saksamaa kolm oma liitlast — Rumeenia (augustis), Bulgaria ja Soome (septembris). Jäi veel Ungari, kes sõlmis vaherahukokkuleppe NSV Liidu ja meie tookordsete liitlastega 20. jaanuaril 1945. Tegelikult kuulutas Ungari ajutine rahvuslik valitsus, kes kontrollis Transilvaaniat ja Ida-Ungarit, Saksamaale sõja 1944. a. detsembril lõpul.

Nüüd lähemalt hitlerismivastasest võitlusest Kagu- ja Kesk-Euroopa maades. Ajakirja eelmises numbris kirjutasime relvastatud rahvaülestõusudest Rumeenias, Bulgaarias, rahvuslikust ülestõusust Slovakkias kommunistliku

partei juhtimisel ning Punaarmee abist Rumeenia, Bulgaaria ja Tšehhoslovakkia vabastamisel. Kogu sõja vältel olid Jugoslaavia rahvad pidanud ohvrerikast võitlust fašistlike anastajate vastu. 1944. a. septembri lõpul algas vaenlase väljakihutamine maalt, mis siiski, nagu Tšehhoslovakkiaski, kestis 1945. a. mai teise dekaadini (Jugoslaavias 15. maini).

1944. aastaks olid Jugoslaavias täielikult välja kujunenud ja kindlustunud rahvavõimuorganid. Rahvavägedes oli 1944. aasta septembris ligi 400 000 meest. Need olid ühendatud korpusteks, diviisideks, brigaadideks, partisanisalkadeks. Jugoslaavias möllas äge fašismivastane võitlus. Enne Punaarmee jõudmist Jugoslaavia pinnale löi Jugoslaavia Rahvavabastusarmee tagasi seitse suurt vaenlase pealetungi ning laiendas okupantidest vabastatud piirkondi.

1944. a. septembri viimastel päevadel jõudsid

Nõukogude ja Poola sõjameeste sõbralik vestlus. Aastal 1944.

3. Ukraina rinde väed Vidini piirkonnas Bulgaaria-Jugoslaavia piirile. Pirostist lõunasse kuni Bulgaaria, Jugoslaavia ja Kreeka piiride kokkupuutekohani asusid Bulgaaria väed. Vaatamata Jugoslaavia rahvaste märkimisväärtsetele edusammudele võitluses vaenlasega, ei jätkunud neil siiski jõudu maa puhastamiseks okupantidest. Septembri algul pöördus marssal J. Broz-Tito Nõukogude sõjaväelise esinduse kaudu NSV Liidu valitsuse poole palvega, et Punaarmee tulleks Jugoslaaviasse. Nõukogude valitsus otsustas kohe abi anda.

Septembri lõpul oli hitlerlastel Jugoslaavias, Kreekas ja Albaanias 9 diviisi ja 8 brigaadi ning läheduses, Vojvodina territooriumil mitmed Ungari diviisid. Peale selle oli Jugoslaavias umbes 200 000 meest Pavelici, Mihailovici, Nedici jt. reeturite sõjaväelistes üksustes. Vaenlase ründamiseks kasutas meie väejuhatust 3. Ukraina rinde 57., 2. Ukraina rinde 46. armee jt. üksusi. Esmakordselt sõja vältel kasutati Belgradi pealetungioperatsiooni ajal 3 riigi armeede koostööd. Punaarmee toetasid Bulgaaria väed ja Jugoslaavia RYA. Belgradi pealetungioperatsioon algas 57. armee pealöögi Vidini piirkonnast üldsuunaga Belgradile.

Murdes vaenlase tugeva vastupanu ning lüües tagasi nende vasturünnakud, hüvisid Nõukogude väed koos Jugoslaavia Rahvavabastusarmee üksustega 9. oktoobril mitmed tugipunktid, sealhulgas Štubici, Rgotina jt. ning Jugoslaavia kulla- ning vasemaagi töötlemiskeskuse Bori. Oletades Ida-Serbia mäed, said Punaarmee väeüksused võimaluse tungida Belgradi suunas mitte ainult kirdest, vaid ka lõunast. Selleks ajaks oli meie vägedel loodud taktikaline koostöö Jugoslaavia RYA 14. armeekorpus diviisidega. Selle korpuse diviisid pidid koos Nõukogude armee üksustega kaasa aitama Jugoslaavia 1. armeegrupi pealetungile nende riigi pealinna vabastamiseks.

11-12-päevase pealetungi tulemusena mägi- ja piirkondades liikusid meie väed edasi kuni 130 km. Nende löökidest kandis armeedegrupp «Serbia» suuri kaotusi. 46. armee 10. laskurkorpus jõudis koostöös Jugoslaavia väeüksustega 40 km laiusel lõigul Doonau äärde Belgradist kirdes, ületas jõe ning haaras platsdarmi Veliko Selo juures. Nõukogude vägedel oli hea koostöö ka Bulgaaria väeüksustega. Koordineerijaks kahe riigi armeede vahel oli kindral S. Birjuzov. 2. Bulgaaria armee tegutses 3. Ukraina rinde vasakul tiival ning läks 8. oktoobril pealetungile. 16. oktoobril andsid 1. ja 4. Bulgaaria armee löögi Štupi linna suunas. Bulgaaria vägede löögi-suundadel tegutsesid veel Jugoslaavia RYA väeosad.

Nõukogude vägede jõudmine Morava jõe äärde tuli vaenlasele ootamatult. Ta ei suutnud siia koondada suuri jõude. 10. oktoobril forseeeris 3. Ukraina rinde 57. armee kindral N. Gageni juhtimisel jõe. Et kiirendada pealetungi Belgradi suunas lõunast, paisati rindejuhataja käsul nimetatud armeele appi 4. kaardiväe mehhaniseeritud korpus kindral V. Ždanovi juhtimisel. Rinde staabi direktiivis rõhutati eriti vajadust koostööks Jugoslaavia Rahvavabastusarmee väekoondistega. See ettevõtmine oli kooskõlastatud marssal J. Eroz-Titoga.

Jugoslaavias arenevad võitluses asus paremal tiival 2. Ukraina rinde 46. armee, kes jugoslaavlaste abiga löi vaenlase välja Vojvodinast ida

pool Tisat. Hüvasti Belgradi lähedal Doonau vasakul kaldal asuv Pančevo linn. See aitas tublisti kaasa 3. Ukraina rinde edule.

Ägedad lahingud Belgradi pärast käisid 14.-20. oktoobrini 1944.

Belgradi rünnakuplaan nägi ette frontaallööki lõunast kitsal rindelõigul, selle laiendamist eri suundades, Saksa garnisoni tükeldamist ja jao-kaupa hävitamist, samuti sildade haaramist Sava ning Doonau jõel.

Võitlus Belgradi pärast venis pikale, sest osa jõude tuli paisata Belgradist kagu pool paikneva sissepiiratud 20 000-mehelise vastase väekoondise likvideerimiseks. See grupeering lõpetas vastupanu 19. oktoobril. Ent ohvriterikkad lahingud kestsid Kragujevac piirkonnas ja Belgradis. Suuremate purustuste vältimiseks ja elanikkonna kaitsmiseks kasutati Belgradi vabastamisel tõhusalt 7 sapööripataljoni abi. Vabastatud kvartalites asuti kohe kahjutuks tegema vaenlase miine, fuggasspomme, demineeriti 845 objekti, sealhulgas 85 administratiivhoonet.

Meie poolt võtsid võitluses Belgradi pärast osa juba nimetatud 4. kaardiväe mehhaniseeritud korpuse kõrval veel 3 laskurdiviisi, 3 suurtükiväebrigaadi, 16 suurtükiväe-, miinipilduja- ja liikursuurtükiväe polku jt. väeosi; Jugoslaavia poolt — 1. Proletaarse ja 12. korpuse 8 diviisi. Belgradi vabastajate tegevust toetasid 17. lennukorvade ja Doonau flotill.

20. oktoobri hilisõhtuks oli Belgrad täielikult vabastatud. 21. oktoobri lõpuks jõudsid 57. armee üksused Belgradi-Kragujevac joonele, vasakul pool vabastasid Bulgaaria väed koostöös Jugoslaavia RYA-ga Niši ja Leskovaci. Niisiis olid Jugoslaavia idapiirkonnad NSV Liidu, Jugoslaavia ja Bulgaaria vägede ühispingutustega vabastatud. Vaenlase armeegrupp «F» kandis suuri kaotusi. Kaotanud Saloniki-Belgradi-Budapesti magistraali, oli Saksa väejuhatust sunnitud kiirendama oma vägede evakueerimist Balkani poolsaare lõunaosast Jugoslaavia loode-ossa.

Nõukogude armee võidud Balkanil, meie vägede jõudmine Balkani keskipiirkondadesse muutis põhjalikult sõjalist ja poliitilist olukorda Albaanias ja Kreekas. Nende maade rahvad pidasid Teise maailmasõja vältel kangelaslikku võitlust fašistlike rööv vallutajate vastu.

Albaania Kommunistliku Partei juhtimisel loodud Albaania Rahvuslik Vabastusarmee, kuhu 1944. a. sügisel kuulus üle 70 000 võitlejat, tugevdas soodsat olukorda kasutades oktoobris survet vaenlasele. 29. oktoobril piirasid Albaania rahvavaenlased Tiranat sisse 3000 Saksa fašistliku okupanti ning vabastasid 17. novembriks täielikult linna. Vaenlane taganes kiiresti põhja poole. 29. novembril löid Albaania sõjamehed vastase välja ka maa põhjapiirkondadest. Väikeses, vähem kui 29 000 km² ja ühe miljoni elanikuga Albaanias algas rahvademokraatliku korra loomine.

Ka Kreekas olid kõik eeldused demokraatliku korra loomiseks. Vaenlasega peetava võitluse eesotsas olid kommunistid. Rahvuslikku Vabastusrindesse kuulus kuni 2 miljonit inimest, rahvavabastusarmeesse ligi 120 000 ja noorsooorganisatsioonidesse 400 000 patriooti. Veel enne hitlerlaste lõplikku maalt väljalöömist olid olemas demokraatlikud kesk- ja kohalikud organid. Tegelik võim oli Kreeka Rahvuslikul Vabastusrindel. Nõukogude vägede edukas pealetung sundis Hitlerit 3. oktoobril andma

käsu fašistlike vägede väljaviimiseks Albaaniast, Jugoslaavia lõunaosast ja Kreekast. 12. oktoobril vabastasid rahvavabastusarmee üksused koos partisanidega Ateena ja Pireuse, 30. oktoobril Saloniki. 3. novembril oli kogu Kreeka fašistlikest okupantidest vabastatud. Kuid kreeka rahva vastu oli küpsenud juba varem imperialistlik vandenõu. Kokkuleppel ameeriklastega algas 4. oktoobril Inglise vägede interventsioon. Uued okupandid tõid endaga kaasa Kreeka kuninga reaktsoonilise valitsuse eesotsas Papandreuga. Algas jöhker surve pahempoolsetele jõududele, kreeklaste progressiivsetele püüdlustele. Interventide otsese relvastatud sekkumise tagajärjel sai rahvavabastusarmee osaliselt lüüa, pidi Tiranast lahkuma ning Rahvuslik Vabastusrinne nõustus 9. jaanuaril 1945 vaerahuga, kuigi kontrollis ka nüüd suurt osa Kreekast. 1944. a. oktoobris oli Saksamaa ainsaks liitlaseks jäänud hortistlik Ungari. Fašistid püüdsid seda riiki iga hinna eest enda käes hoida, takistamaks juurdepääsu Saksamaa lõunapiirile. Samal ajal avaldas Ungari rahvas vastupanu fašistlikule Saksamaale ning 25 aastat riigis kehtinud diktaator M. Horthy režiimile. Ungari valitsuse võttis pärast relvastatud ülestõusu Rumeenias vastu otsuse mitte lasta Punaarmee Ungarisse. Loodeti fašistlike vägede abil võita aega, kuni inglased okupeeriksid Ungari. M. Horthy pöördus salaja USA ja Inglismaa poole sooviga sõlmida vaerahu. Liitlased ei riskinud seda siiski teha ja soovitasid pöörduda Nõukogude Liidu poole, kelle väed olid juba Ungaris. 1. oktoobril saabus Moskvasse Ungari delegatsioon vaerahukokkulepet sõlmima, mille eeltingimuseks peeti ameeriklaste ja inglaste osavõttu Ungari okupeerimisest ning Saks vägede vaba lahkumist. Saades teada Ungari valitsuse mitmepalgelistest manöövritest, tugevdas Saks fašistlik väejuhatas survet Ungarile, kehtestas täieliku kontrolli Ungari sõjaväeasutuste ja vägede üle. Siia koondati kokku 32 diviisi, palju lahingutehnikat, sealhulgas sadu tanke ja lennukid.

Enne Punaarmee jõudmist Ungarisse ulatus 2. Ukraina rinde ligi 800 km pikkune rindejoon Prislopi mäekurust Karpaatides kuni Doonauni (ida poolt Belgrad). Rinnet oli tugevdatud ning sinna kuulus 40 diviisi jt. väeüksusi, 10 200 suurtükki ja miinipildujat, 750 tanki ja liikursuurtükki, 1100 lennukit. Rinde operatiivalluvuses oli 1. ja 4. Rumeenia armee, milles 24 diviisi. 2. Ukraina rinde vastas seisis endise «Süd-Ukraine» asemele loodud armeedegrupp «Süd» ning väike osa armeegrupi «F» väeüksustest, milles kokku 32 diviisi ja 5 brigaadi. Paremal — Karpaatide mäeaheliku veelahkmest kirde pool asetsesid 1. Ukraina rinde väed, kelle vastas oli osa 1. Saks tankiarmees ning 1. Ungari armee.

Kujunenud sõjalis-strateegilist olukorda ning Ungari valitsevas ladvikus esinevaid lahkarvamusi arvestades käskis peakorter 2. Ukraina rinde vägedel 4. Ukraina rinde toetusel purustada vaenlase jõud ning seega lülitada Ungari välja sõjast Saksamaa liitlasena.

6. oktoobril algas 2. Ukraina rinde esimene operatsioon — Debreceni pealetungioperatsioon Ungari territooriumil. Operatsioon kestis 28. oktoobrini ja tõi meie vägedele suurt edu. Hitlerlased said lüüa Transilvaania põhjaosas ja Ida-Ungaris. Väed tungisid paarikümne päeva edasi 130—300 km, forsseerisid Tisza ning vallutasid suure tugiala Alpárist Tisza ääres kuni Bajani Doonau ääres. Debrecen vabastati juba 20. oktoobril.

Debreceni pealetungioperatsiooni ajal arenes edukas koostöö 2. ja 4. Ukraina rinde vahel. 2. Ukraina rinde edu sundis fašistlikku väejuhatust alustama oma ameeide äraviimist 4. Ukraina rinde keskosa ja vasaku tiiva eest. Vaenlast jäilitati. Varsti vabastati Užgorod ja Mukatševo. Debreceni pealetungioperatsiooni käigus sai Nõukogude armee suuri kogemusi võitluseks vaenlasega mägimetsade piirkondades. Edukalt arenesid sündmused Nõukogude-Saksa rinde põhjalival Pärast armeedegrupi «Mitte» purustamist jõudis Punaarmee Ida-Preisimaal piirideni, oli vabastatud osa Poolast. Ent Baltimaades tegutses endiselt suur vaenlase maavägede grupeering «Nord». See pidi kindlustama Saks laevastiku ülemvõimu Balti merel, tagama tooraine veo Rootsist, raskendama Nõukogude armee pealetungi Idarinde kesksuunal. Seda arvestades otsustas Kõrgema Olemjuhatuse Peakorter lõõgiga Riia suunas Saks väed Ida-Preisimaast ära lõigata. Riia pealetungioperatsioon, milles osalesid 1., 2. ja 3. Balti rinde väed (rindejuhatajad I. Bagramjan, A. Jerjomenko, I. Maslennikov), algas 14. septembril eesmärgiga vabastada täielikult Läti ja Leedu. 17. septembril alanud Tallinna pealetungioperatsiooni käigus vabastasid Leningradi rinde väed Põhja ja Lääne-Eesti mandriosa ning jõudsid 26. septembriks kogu ulatuses Tallinna ja Pärnu vahel Läänemere rannikule.

21. oktoobril lõppes edukalt Riia pealetungioperatsioon. Riia lahe lõunarannik puhastati vaenlastest ning paisati Kuramaale. Tukumsi ja Liepaja vahel vastu merd surutud «kotti» jäi 29 vaenlase diviisi, 8 võitlusgruppi ning brigaadi. Klaipeedas blokeeriti 3 diviisi, ülejäänud armeedegrupi «Nord» kuni 20 üksust purustati. Riia vabastati 13. oktoobril. Vabastuslahingutes Baltimaades võtsid osa siinsete riikide rahvusväeosad — Eesti ja Läti laskurkorpus ning Leedu laskurdiviisi.

7. oktoobrist kuni 1. [9.] novembrini toimus Karjala rinde ja Põhjalaevastiku pealetungioperatsioon. (Yahemärkusena: päev varem olid Punaarmee üksused Dukla mäekuru hõivamise tulemusel jõudnud Tšehhoslovakkiasse). Kindral K. Meretskovi Karjala rinde väed koos admiral A. Golovko Põhjalaevastikuga purustasid hitlerlaste 20. mägiarmee. Vabastati Petsamo rajoon ning 22. oktoobril jõuti NSY Liidu—Norra riigipiirile.

Nõukogude armee hiilgavate võitude tulemusena 1944. a. suvel ja sügisel oli meie maa okupantidest novembriks täielikult vabastatud, välja arvatud Saaremaa ja väike osa Läti territooriumi (Kuramaal), kus oli blokeeritud suur vaenlase väegrupeering.

Toimetuse aadress: 200 110 Tallinn, Pikk t. 40.

Telefonid: 60 14 47, 60 13 18, 60 17 27, 60 12 53, 60 13 63.

Väljaandja: Kirjastus «Perioodika», 200 090 Tallinn, Pärnu mnt. 8, tel. 44 57 67.

EKP Keskkomitee Kirjastuse trükkikoda, 200 090 Tallinn, Pärnu mnt. 67-a.

Ladumisele antud 28. 08. 1984. Trükkimisele antud 26. 09. 1984. Trükiarv 4200. Ofsetpaber nr. 1 60×70/8. Fotoladu. Kiri školnaja. Trükipoognaid 7,0. Tingtrükipoognaid 5,46. Arvestuspoognaid 7,3. MB-09793. Tellimise nr. 3165.

Tellimishind aastaks — rbl. 3,60, 6 kuuks — rbl. 1,80, 3 kuuks — 90 kop. Üksiknumbri hind 30 kop.

Орган мин. пров. ЭССР. На эстонском языке. Выходит один раз в месяц.

«Ehkogude koold» («Советская школа»).

